

Október 2014

novinky z radnice

život a kultúra trnavy

foto: Blažej Vittek

mesto trnava ■ ročník XXV ■ číslo 9 ■ nepredajné!

Pavol Tomašovič

Samota v hľadaní ústretových slov

Posun civilizácie k racionálnemu, vedeckému a technickému porozumeniu sveta nepriniesol väčšiu vnútornú pohodu a symbiózu ako v minulosti. Prenasledujú nás spory ústiace do osobných frustrácií, kríz, vojenských konfliktov, teroristických či ekologických nebezpečenstiev. Žijeme rýchlo, v napätí a nevyrovnanosti. Pramení z toho nespokojnosť, strata identity, úteky do jednoduchých či extrémnych riešení. Nadšenie z konca osemnásteho storočia, že obsiahneme pravdu i svet, naráža na realitu. Napriek skúsenosti, že nie je možné dosiahnuť naplnenie života iba z jednej perspektívy, pokračuje naša civilizácia v budovaní budúcnosti na princípoch individualizmu, trhu a osobného úspechu.

No trh ani úspech nie sú možné a trvalé bez iných ľudí a bez uznania spoločných hodnôt. Vo svete, ktorý je rozdelený ako vojenské pole na územia dobrých a zlých, na našich a tých, ktorí sú proti nám, na východ a západ, na sever a juh, na veriacich a neveriacich, na bohatých a chudobných, nie je možné dosiahnuť žiadny dlhodobý pokoj a prímerie.

Veľmi presne to popisuje francúzsky spisovateľ Michel Houellebecq vo svojej literárnej prvotine Rozšírenie bojového poľa. Ak je svet len poľom boja, v ktorom každý bojuje o svoje miesto na svete, kde jeden vytláča iných kvôli vlastnému uznaniu, kde stojíme proti sebe ako konkurenti, potom logickým dôsledkom takéhoto videnia sveta je krach nielen jednotlivca, národa a štátu, ale i strata zmysluplnosti ľudskej existencie. V perspektíve, kde je svet bojiskom, z ktorého si treba utrhnúť, čo sa len dá, vo vojnovom stave, kde stojíme jeden proti druhému, sa ťažko aj píše. Ideál spolužitia a spoločnej podstaty, ktorý v nás drieme, sa totiž pri akomkoľvek slovnom formulovaní stáva reklamou, gýčom či zbraňou proti ostatným.

Slovo, ktoré pôvodne bolo zdrojom inšpirácie a tvorby, sa stáva kopijou otočenou proti druhému, reklamou preferovaného videnia či prázdnyim politickým gestom.

Čo môžeme teda robiť? Rezignácia Houellebecqových hrdinov je cestou vedúcou do stratenia. Neúprosný boj za pravdu je vstupom do súboja, ktorý priniesol rozvrat civilizácie i slova.

Zatlačené v úradí je však ešte vedomie o spoločnom základe každého z nás. Viera v naplnenie života nie bojom proti protivníkom, ale hľadaním územia porozumenia, tvorby a pokoja. Zostávam tak radšej naivným, a možno na pohľad i osamoteným, v hľadaní ústretových slov. Je mi to bližšie, ako bojovať jednostrannými argumentmi proti tým, ktorí vidia svet inak. Myslím si, že v živote nejde o víťazstvo nad druhými či na ich úkor.

Naplnenie ľudskej existencie i vzájomné uznanie sú možné len spolu s ostatnými.

NOVINKY Z RADNICE

– mesačník mesta Trnavy

Vydavateľ: Mesto Trnava

IČO: 00313114

Evidenčné číslo: EV 2899/09

Náklad 5 000 ks

Šéfredaktor: Ing. Pavol Tomašovič

Redaktorka: Elena Ursinyová

Redakcia: Radnica, Hlavná 1, 917 71 Trnava

Číslo telefónu: 033/32 36 344

E-mail: pavol.tomasovic@trnava.sk

elena.ursinyova@trnava.sk

Grafická úprava: Andrej Grossmann

Tlač: ŠOPA PRINT

Boleráz, časť Klčovanéy 289

Novinky z radnice nájdete aj na
nzs.trnava.sk

(eu), foto J.Gmitterová

Hviezdoslavova ulica bude mať novú tvár

Rekonštrukcia Hviezdoslavovej ulice sa začína. Už čoskoro nahradí jej starý asfaltový povrch nová dlažba, pribudne nový mobiliár a nové verejné osvetlenie korešpondujúce s historickým centrom mesta, nový cyklistický chodník a parkovacie miesta. Nebude chýbať ani atraktívna výsadba nadväzujúca svojim charakterom na pešiu zónu.

Prvá etapa rekonštrukcie od Trojičného námestia po budovu Gymnázia Angely Merici vrátane napojenia Pekárskej ulice by za priaznivého počasia mohla byť hotová ešte v tomto roku, druhá etapa od gymnázia po križovatku ulíc Halenárskej a Hollého vrátane napojenia na Ulicu M. Schneidera Trnavského má byť ukončená do polovice mája budúceho roku.

Podľa informácií Ing. Kamila Lastovičku z odboru investičnej výstavby mestského úradu bude Hviezdoslavova ulica aj po rekonštrukcii rozdelená na dve funkčné triedy – od Trojičného námestia po Pekársku ulicu bude slúžiť ako pešia zóna a od Pekárskej po Halenársku ulicu ako miestna komunikácia.

Pozdĺž uličných fasád domov budú vybudované nové chodníky z lávovo bielej grafitovej betónovej dlažby, povrch komunikácie má byť z kombinácií žuly a štiepaných syenitových kociek antracitovej farby kladených do vejárov. Na odvodňovacie žľaby opticky predeľujúce komunikáciu od chodníkov sa sekundárne použijú tmavosivé žulové kocky zo skládky mesta, čím sa ušetrí časť finančných nákladov.

Po celej dĺžke Hviezdoslavovej ulice povedie cyklistický chodník. Na opačnej strane cesty od Pekárskej ulice po Kostol sv. Anny vznikne trinásť parkovacích miest pre osobné automobily a ostrovy zelene.

Kostru výsadby budú tvoriť podobne ako na pešej zóne odrasené jasene mannové. Zvolená odroda je na jar pozoruhodná

bielymi voňavými kvetmi a na jeseň oranžovočerveným sfarbením listov. Podrast pod stromami vytvorí nahusto vysadený vřdzyelený vavrínovec lekársky. S jeho tmavozelenými lesklými listami budú efektne kontrastovať modré kvety rohovníka s listami, ktoré sa na jeseň vyfarbujú do purpurovo červenej. Na jar, kým sa táto trvalka bude prebúdzat' do nového rastu, sa na záhonoch postupne rozsvietia narcisy so svetložltou korunkou a bielymi okvetnými lístkami, veľké lososovo ružové kvety tulipánov a svetlofialové okrasné cesnaky.

Súčasnou rekonštrukcie Hviezdoslavovej ulice je aj iluminácia Kostola sv. Anny, prípojky na vianočné osvetlenie a na energetický ponorný stĺpik, hydraulický výsuvný stĺpik, prekládka existujúceho parkovacieho automatu a nová trasa pre zemnú optickú sieť. Šestnásť nových pouličných svetidiel bude mať podobu štvorbokkej historickej lampy na osemhrannom stožiarí. Historic-

ký vzhľad používaný v pamiatkových rezerváciách bude mať v súlade s požiadavkou Krajského pamiatkového úradu v Trnave aj nový mobiliár pozostávajúci z dvojmiestnych a jednomiestnych lavičiek, košov na odpadky a zahradzovacích stĺpikov. Počas rekonštrukcie bude Hviezdoslavova ulica pre motorové vozidlá uzavretá, vjazd bude povolený len na zásobovanie prevádzok. Postup prác bude podobný ako na Hlavnej ulici, prvá fáza oboch etáp sa začne v strede, chodníky ostanú priechodné. V druhej fáze oboch etáp budú práce prebiehať na približne dvadsať metrových úsekoch popri fasádach domov tak, aby chodník na jednej strane ulice zostal priechodný. Chodci budú informovaní o priechodnosti ulice prenosnými dopravnými značkami a oznamami.

Celková cena diela má podľa uzatvorenej zmluvy so zhotoviteľom stavby dosiahnuť 513 tisíc eur. ■

(eu)

Park Janka Kráľa je prvým mestským chráneným územím na Slovensku

Trnava sa stala prvým mestom na Slovensku, ktoré vyhlásilo lokalitu vo svojom intraviláne za obecné chránené územie. Na základe nového všeobecne záväzného nariadenia, ktoré schválili poslanci 9. septembra na 21. riadnom zasadnutí mestského zastupiteľstva, sa ním od 1. októbra stáva Park Janka Kráľa.

Možnosť vyhlásiť lokalitu s kultúrnym, vedeckým, ekologickým, estetickým alebo krajinným významom za obecné chránené územie dostali v tomto roku mestá a obce novým ustanovením zákona o ochrane prírody a krajiny.

Úmyslom mestskej samosprávy je vyhlásiť za chránené obecné územia nielen Park Janka Kráľa, ale aj Park Antona Bernoláka, Park pri Kalvárii a lesopark Kamenný mlyn. Vzhľadom na veľký význam týchto prírodných lokalít pre mesto a na rozdiely v ich charaktere, bude pre každú z nich spracované samostatné všeobecne záväzné nariadenie

o ich ochrane. Ich úlohou bude identifikovať chránené územie, v maximálnej miere ho zachovať pre ďalšie generácie, a v tejto súvislosti definovať nevyhnutné zákazy a obmedzenia tak, aby chránená lokalita naďalej mohla slúžiť ľuďom.

Vo všeobecnosti nie je veľmi známe, že aj v Trnave rastú mnohé chránené rastliny a žijú chránené druhy vtáctva a iných živočíchov. Park Janka Kráľa, ktorý bol založený v 19. storočí a mal plniť funkciu izolačného pásu medzi železnicou a mestskou štvrtou Špíglsál, je cenný aj ako historicky pôvodná plocha s veľkým množstvom dospe-

lých stromov, vrátane mnohých najstarších stromov v meste a pravdepodobne aj najstaršou alejou Trnavy. Žije tu 38 druhov vtákov, 11 druhov cicavcov, 2 druhy vzácných obojživelníkov a 1 druh plaza. Šesť druhov stavovcov patrí k európsky významným – ropucha zelená, skokan štíhly, jašterica bystrá, ďateľ hnedkavý, netopier obyčajný a netopier pozdný, ďalšie druhy sú významné z národného hľadiska.

Všeobecne záväzné nariadenie o vyhlásení Parku Janka Kráľa za chránené územie definuje aj ciele ochrany a zakázané alebo obmedzené činnosti v tejto lokalite. ■

(red)

Veľtrh Práca a kariéra 2014 ponúkne vyše tisíc kvalifikovaných pracovných miest

Viac ako tisíc pracovných miest bude v ponuke prvého veľtrhu Práca a kariéra 2014, ktorý sa uskutoční 21. a 22. októbra v trnavskom hoteli Holiday Inn.

Účasť na podujatí prisľúbilo vyše tridsať významných spoločností pôsobiacich v Trnave, trnavskom regióne a Trnavskom kraji, ktoré dokážu záujemcom poskytnúť prácu alebo možnosti rozvoja kariéry v oblastiach automobilového priemyslu, strojárstva, elektrotechniky, vzdelávania, služieb, bankovníctva, poisťovníctva, poradenských služieb, atď. Veľtrh bude zameraný na tri kategórie: na nezamestnaných a študentov posledných

ročníkov vysokých či stredných škôl, ktorí hľadajú svoje prvé zamestnanie, na rozvoj, budovanie kariéry a personálny manažment, a napokon na pomoc začínajúcim podnikateľom a na začínajúce firmy – start-upy. Pri tejto príležitosti sa predstaví aj Mesto Trnava s ponukou nových, kompletne vybavených administratívnych a výrobných priestorov Mestského priemyselného a technologického parku Trnava (TIP – Trnava Industrial Park). Nebudú chýbať ani

Trnavská univerzita, Univerzita sv. Cyrila a Metoda a Materiálovotechnologická fakulta Slovenskej technickej univerzity v Trnave.

Organizátormi podujatia sú Igor Holéczy a Miroslav Koleník z trnavskej spoločnosti Your Choice s podporou Mesta Trnavy, Trnavského samosprávneho kraja a Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny v Trnave.

Viac informácií o veľtrhu Práca a kariéra 2014: www.vystavytrnava.sk ■

(red)

Jesenný Trnavský rínek opäť na Kapitulskej

Najkrajšia trnavská ulica sa čoskoro opäť stane miestom stretnutí a príjemne strávenej soboty. Pod jesenne sfarbenými stromami nájdete 18. októbra 2014 od 9. do 17. hodiny okolo osemdesiat predajcov, ktorí ponúknu poctivé a chutné produkty.

„Na premiestnenie trhu z Divadelnej na Kapitulskú ulicu sme dostali veľmi dobré ohlasy. Ľudia si pochvalovali najmä väčší priestor, ktorý poskytla širšia ulica, ale i priľahlý park ako priestor na rôzne workshopy a na príjemné posedenie v tieni stromov,“ potvrdzujú organizátorky Trnavského rínku Miroslava Hlinčíková a Júlia Č. Oravcová. Okrem mnohých obľúbených predajcov sa predstavia aj noví, ktorí budú na Rínku predávať po prvýkrát. Podľa slov

organizátoriek je o predaj na Trnavskom rínku veľký záujem: „Aj tentokrát nám prišlo približne 130 žiadostí o predaj, a je veľmi ťažké z nich vyberať. Zisťovali sme, že v Trnave a jej okolí žije veľmi veľa šikovných a kreatívnych ľudí. Žiaľ, nie je možné vyhovieť všetkým a mrzí nás, ak sme museli niekoho sklamať. Zakaždým sa snažíme zachovať obľúbených a vyhľadávaných predajcov, no zároveň dať možnosť aj novým zaujímavým tvorcom, takže zvedaví návštevníci

Rínku sa zase majú na čo tešiť.“ Jesenný Trnavský rínek spestrí aj detský program: výtvarné dielne, hry a divadielka. O hudobný program sa postará kapela Carpet Cabinet a rodina Mazúrovcov z Košolnej. Park sa premení na oddychovú zónu pod korunami stromov. Celý priebeh a výzdobu Trnavského rínku opäť zabezpečí skupina dobrovoľníkov zoskupených okolo neziskovej organizácie Bronco. Aj októbrový Trnavský rínek bude jedinečný! ■

Róbert Jalovec, foto: autor

Trnavskí hasiči súťažili s Trnavami v Trnave

Jubilejný dvadsiaty ročník Medzinárodnej požiarnej súťaže o pohár primátora mesta Trnavy sa uskutočnil v sobotu 20. septembra 2014 v Trnave pri Třebíči.

Každoročne sa stretnú dobrovoľní hasiči v Trnave – meste alebo jednej z troch rovnomených obcí Trnava pri Laborci, Trnava pri Zlíne, Trnava pri Třebíči, aby súťažili v dvoch disciplínach – v štafete na 400 metrov a v požiarnom útoku. Po sčítaní bodov z oboch disciplín sa určuje celkové poradie súťažných družstiev. Cieľom tohto priateľského stretnutia však nie je za každú cenu zvíťaziť, ale skôr združiť všetkých trnavských dobrovoľných hasičov na jednom mieste, či už na Slovensku, alebo v Česku, a vytvoriť priestor na vzájomnú výmenu skúseností, vedomostí a na stretnutie dlhoročných priateľov. Dvadsiaty ročník sa niesol naozaj v slávnostnom duchu.

Hostujúca Trnava práve v tento deň oslávila 110-te výročie založenia svojho Dobrovoľného hasičského zboru. Po skončení súťaže sa začalo oslavovať a sviť. Na námestíčku pred

hasičskou zbrojnicou pri soche sv. Floriána boli po odznení slovenskej a českej hymny posvätené slávnostné zástavy Trnavy pri Třebíči a mesta Trnavy. Potom sa sprievod pre-

sunul na ihrisko, kde sa usku-
točnilo slávnostné vyhlásenie
výsledkov.

Celkovým víťazom súťaže sa
stalo domáce družstvo Trnavy
pri Třebíči. Družstvo mesta
Trnavy v zložení Michal Sr-
šeň (veliteľ družstva), Dušan
Tríska, Daniel Haraga, Marek
Jurina, Michal Markotán, Ras-
tislav Sasko, Dávid Otajovič,

Michal Šarvajc a Tomáš Ušák
si odviezlo domov dva pohá-
re za tretie miesto v štafete
a tretie miesto za požiarny
útok. Celkove sme skončili na
štvrtom mieste. Vzhľadom na
mimoriadne krátke tréningo-
vé obdobie pred súťažou boli
veliteľ Hasičského zboru mesta
Trnavy Jozef Haraga a predse-
da DHZ Miroslav Šuga, ktorí

pripravovali súťažné družstvo,
s výkonom svojich zverencov
vcelku spokojní. Zároveň však
dodali, že majú na to rok, aby
svoje výkony zlepšili.

Už si môžeme len želať, aby
túto peknú trnavskú tradíciu,
ktorú pred dvadsiatimi rokmi
založil bývalý primátor mesta
Trnavy Štefan Bošnják, udržia-
vali aj naši nasledovníci. ■

V skratke

■ Nová tribúna na atletickom štadióne privítala prvých športových fanúšikov

Nová tribúna, ktorú vybu-
dovala mestská samospráva na Mest-
skom atletickom štadióne Antona
Hajmássyho v Trnave, už privíta-
la prvých divákov. Jej slávnostné
otvorenie sa uskutočnilo 15.
septembra na finále Atletickej ligy
2014. Výkony atlétov môže z no-
vej tribúny sledovať až štyristo-
päťdesiat športových fanúšikov.
Nechýba tu ani zázemie prispô-
sobené aj pre imobilných divá-
kov. Pribudli nové rozvody vody,
kanalizácie a elektrickej energie,
ozvučenie je zabezpečené pomo-
cou slaboprúdových rozvodov.
Plocha pod tribúnou a v okolí je
vydláždená a odvodnená pomo-
cou odvodňovacích žlabov. Na
realizáciu tejto stavby vynaložilo
Mesto Trnava 410 tisíc eur.

■ Nový herný areál na Beethovenovej je dokončený

Mestská samospráva odovzdala
koncom septembra do pou-
žívania nový herný areál na
Beethovenovej ulici s dvadsiatimi
šiestimi hračkami pre deti
i dospelých, novo vysadenými
stromami, kríkmi a kvetmi. Vy-
tvorené sú tu aj podmienky na
oddych s rodinou a priateľmi
pri piknikových stoloch, pribudli
samostatné lavičky, nové stojany
na bicykle, odpadkové koše a
nové verejné osvetlenie.

Hracie prvky boli vyberané pre
rôzne vekové kategórie detí i do-
spelých a majú rôzne možnosti
využitia. Nechýbajú tu hojdačky,
trampolína, detské hrady, šmyk-
ľavky, pieskovisko s bagrami, la-
novka, lezecká sieť, fitness prvky,
kolotoč, atď.

Nová výsadba má prirodzený
charakter, pri výbere stromov
sa prihliadalo na domáce dru-
hy, typické pre porasty lesného
charakteru, ktoré sa dokážu
prispôbiť podmienkam tejto
lokality. O farebnosť podrastu
sa postarajú kríky doplnené
atraktívnou trvalkovou výsad-
bou s postupným kvitnutím.
Na vybudovanie tohto hracie-
ho areálu vynaložilo mesto
397 570 eur.

■ Na vianočné sviatky už budú variť pre seniorov vo vynovenej kuchyni

Mestská samospráva začala v
septembri práce na rekonštrukcii
kuchyne v Zariadení pre seniorov
na Ulici Terézie Vansovej. Tra-
dičné jedlá na vianočné sviatky
už budú klientom tohto zaria-
denia pripravovať vo vynovenej
kuchyni s novou technológiou a
kapacitou pre dvesto jedál. Časť
jestvujúceho technologického
zariadenia kuchyne, ktoré vy-
hovuje súčasným požiadavkám,
bude zachovaná, na obsluhu
nových zariadení bude vyškolený
personál.

Projekt zahŕňa búracie práce,
realizáciu nových deliacich kon-
štrukcií, povrchov, kanalizácie,
vodovodu a vzduchotechniky,
výmenu výplní otvorov, úpravu
vykurovania, nové rozvody elek-
troinštalácie, úpravu rozvodov
plynu k spotrebičom, atď.
Zmluvná cena rekonštrukcie ku-
chyne je vyše 371 tisíc eur, hoto-
vá má byť do polovice novembra.

■ Verejné toalety na Radlinského ulici sú už hotové

Nové verejné toalety s bezbarié-
rovou úpravou, ktoré dala vybu-
dovať mestská samospráva na
Radlinského ulici, sú už hotové.
K toaletám vedie jednoramenné
schodisko vybavené plošinou
pre imobilných spoluobčanov,
ktorí majú k dispozícii aj špe-
ciálne prispôbenú toaletu.
Objekt je napoly zapustený do
zeme, s presahom približne
jeden meter nad okolitý terén,
strecha je v súlade so súčasnými
ekologickými trendmi „zelená“,
pokrytá skalničkovou výsadbou,
ktorá by mala dobre znášať aj
trnavské letné horúčavy.
Nové toalety poslúžia nielen Tr-
navčanom, ale zvýšia aj komfort
návštevníkov Trnavy, ktorí pri-
chádzajú turistickými autobusmi
do historického centra a vyu-
žívajú možnosť na otáčanie pri
Kostole Svätého Jakuba. Náklady
mesta na túto stavbu dosiahli 92
tisíc eur. ■

Jana Judinyová

Stodeväťdesiat rokov nemocnice v Trnave

Tohto roku si pripomíname 190. výročie založenia verejnej nemocnice v našom meste. Nemocnicu Bratislavskej župy založili v Trnave 4. októbra 1824. Bola postavená z daňových príjmov a dobrovoľných darov. Nemocnicu pôvodne projektovali pre 40 postelí a v začiatkoch jej hlavným účelom bolo vykoreniť venerické choroby, ktoré sa po napoleonských vojnách rozšírili aj v našich krajoch. Dnes má Fakultná nemocnica Trnava šesťnásť oddelení a kapacitu približne sedemsto lôžok.

Čo predchádzalo

Mesto Trnava celé stáročia zápasilo s problémami, ktoré súviseli s riešením hygienickej situácie občanov a zabezpečením zdravotnej starostlivosti najmä pre chudobných chorých. Tieto problémy sú dobre zdokumentované v stredovekých historických záznamoch mesta. Hygienická situácia a zdravotná starostlivosť do značnej miery spolu súviseli a ich riešenie najmä v stredoveku ovplyvňovali podmienky Trnavy: osídlenie mesta sputnané hradbami, nedostatok vody, nekrytý potok Trnávka, pretekajúci stredom mesta, ktorý plnil aj funkciu odpadového kanála. Prvým zariadením, ktoré v Trnave poskytovalo akú-takú inštitucionálnu zdravotnú starostlivosť, bolo pravdepodobne mestské xenodóchium. Bolo zriadené pri kostolíku svätej Heleny a jeho kapacita bola veľmi malá. V rokoch 1770-1777 malo podľa záznamov xenodóchium dovedna len dvanásť postelí a to pre obe pohlavia. Aj táto skutočnosť nepochybne zavážila, keď sa rušila prvá Trnavská univerzita, lebo študenti medicíny lekárskej fakulty nemali v Trnave riadne podmienky na vykonávanie klinickej praxe. Ale čas všetko zmení, aj časy, ako sa kedysi vyjadril Ján Kollár. V 19. storočí prišlo najmä po napoleonských vojnách v stredoeurópskych krajinách k podstatnému nárastu venerických ochorení. Trnava a okolie neboli vo všeobecnom trende žiadnou výnimkou. Nutnosť liečiť tieto ochorenia a za-

staví šírenie nákazy si vyžadovala zásadné riešenie. Pozitívne k tomuto vývoju prispelo aj to, že v Uhorsku sa v prvej polovici 19. storočia rozšíril trend zakladať župné nemocnice. V roku 1823 župné zhromaždenie feudálnych stavov v Bratislave rozhodlo o zriadení nemocnice v Trnave. Zástupcovia župnej šľachty rozhodli, že vytvoria komisiu, ktorá mala jednak preskúmať stav existujúcej nemocnice v Zelenči, ktorá slúžila aj pre potreby mesta Trnava, ale najmä mala daná komisia vyhľadať vhodné miesto pre novú nemocnicu. Na čele tejto župnej komisie stál prvý podžupan Juraj Bartal.

Zrod župnej nemocnice v Trnave

Komisia našla už začiatkom roka 1824 na vtedajšom predmestí Trnavy, južným smerom od centra mesta, vhodné miesto a to dom s príľahlou veľkou záhradou. Nemovitosť bola majetkom ostrihomskej kapituly. Ostrihomským arcibiskupom bol v tom čase slovenský národnokultúrny dejateľ, mecén a náboženský spisovateľ, Alexander Rudnay

(1760, Považany - Svätý Kríž nad Váhom - 1831 Ostrihom), známy svojím výrokom: Slovákom a keby som bol i na stolci Petrovom, Slovákom zostanem!. Arcibiskup - primas Rudnay (ostrihomským arcibiskupom bol od 1819 do roku 1831) len niekoľko rokov predtým, v roku 1820, preložil sídlo Ostrihomskeho arcibiskupstva a kapituly z Trnavy do Ostrihomu a v Trnave založil osobitnú, trnavskú kapitolu. V roku 1822 Alexander Rudnay začal v Ostrihome so stavbou katedrály a arcibiskupského paláca. Na tieto účely potreboval, pravdaže, nemálo finančných prostriedkov (sám prispel 800 tisíc forintami), preto veľmi ochotne súhlasil s predajom trnavskej nemovitosti pre stavbu nemocnice. Cena nemovitosti bola aj na tie časy vysoká - činila päťtisíc zlatých forintov so splatnosťou do štyroch rokov. Župné zhromaždenie súhlasilo s podmienkami a aj zložilo arcibiskupovi záväzok vo výške šesto zlatých. No už v nasledujúcom roku sa zistilo, že skutočná rozloha pozemku sa líši od údajov, ktoré sa uvádzali pri kúpnopredajných

rokovaníach. Arcibiskup Rudnay potom bez veľkého zdráhania súhlasil so znížením ceny nemovitosti pre nemocnicu na polovicu. Budovu so štyrmi miestnosťami na účely nemocnice preštal trnavský murársky majster Anton Grön. Deň 4. október 1824 stanovilo župné zhromaždenie na slávnostné prevzatie budovy nemocnice a zároveň sa mal položiť základný kameň pre ďalšiu výstavbu tejto inštitúcie.

Slávnostné otvorenie a začiatky

Dňa 4. októbra 1824 sa na slávnosť otvorenia župnej nemocnice zišlo v Trnave veľa príslušníkov feudálnych stavov a hostí zo susedných žúp. Slávnosť sa začala aktom vďakyvdania cisárovi a kráľovi Františkovi I., ktorý v tento deň oslavoval meniny. V celom mocnárstve sa oslavoval cisárov sviatok a Bratislavská župa zámerne vybrala práve tento dátum na otvorenie nemocnice. Po obradoch v kostole svätého Mikuláša sa slávnostný sprievod pohol k budove novej nemocnice. Na čele sprievodu šla skupina jazdcov z Bratislavskej a Mošonskej župy, ktorej velil hlavný slúžny František Thebery. Za jazdou šla čata občianskeho vojska mesta Trnava, nasledovaná šľachtou na kočoch (spolu 115 hintovov). Sprievod uzatvárali jednotky vojenského pluku Bakonyi, trnavskej posádky a skupina jazdcov.

Vlastnú slávnosť, ktorá sa konala pred adaptovanou budovou otvoril Jozef Pongrác, po ňom prehovoril hlavný podžupan Juraj Bartal. Základný kameň pre výstavbu novej nemocnice položil hlavný župan Leopold Pálffy. Mená darcov pre výstavbu novej nemocnice sa zapísali do listiny, ktorá bola uložená do kamennej schránky a tú župan vložil do otvoru v stene pri základoch budovy. Slávnosť ukončil prejavom

člen bratislavskej kapituly Štefan Kratochvíla.

Na výstavbu nemocnice v Trnave prispievali jednotlivci buď priamo darmi alebo pamätali na ustanovizeň v svojich závetiach ako aj obce a samotné mesto Trnava. Celkove sa pre nemocnicu vyzbieralo 36.376 zlatých a 17 grajciarov.

Čas bežal a nemocnica v Trnave rástla čo do počtu oddelení ako aj kapacitne. V publikácii *Ilustrovaný sprievodca Karpatmi a hornouhorskými kúpeľmi* z roku 1881 sa trnavská nemocnica spomína ako pekná a svojmu účelu slúžiacia budova, ktorá je obklopená zeleninovými a ovocnými záhradami a zotavovacími zariadeniami pre rekonvalescentov. Po prevrate v roku 1918 tu už máme krajiniskú verejnú nemocnicu s 282 lôžkami. V 20. rokoch 20. storočia trnavská nemocnica pozostávala zo starej pôvodnej budovy pre vnútorné chorých (ešte z roku 1824), chirurgického pavilónu (postavený v roku 1903), z budovy pre kožné a pohlavné choroby (postavená tiež v roku 1903), malého infekčného pavilónu, hospodárskej budovy, maštale a bytu pre riaditeľa. Nemocnica mala aj vlastnú studňu a kanalizáciu.

V toku rokov nemocnica v Trnave expandovala, prikupovali sa ďalšie pozemky, stavali sa nové pavilóny, hospodárske budovy, byty pre zamestnancov a iné zariadenia.

Sto rokov života nemocnice

Významný medzník vo vývoji trnavskej nemocnice predstavuje rok 1924. Nemocnica sa pod novým vedením, od roku 1920 stál na jej čele MUDr. Karol Krčméry, bývalý zástupca profesora chirurgie na univerzitnej klinike v sedmohradskom Kluži, konečne spamätala z útrap prvej svetovej vojny. Počas vojny sa v nemocnici v Trnave prijímali a operovali

Dr. Krčméry

raneň vojaci zo záložných nemocníc. Nemocnica zostala na konci vojny takmer vyrabovaná. Ako to už v dôsledku vojnových udalostí býva, chýbalo takmer všetko, najmä prístroje a inštrumenty. Príchodom nového riaditeľa, MUDr. Krčméryho sa pomery v nemocnici stabilizovali a postupne zlepšili. Kapacita nemocnice činila tristo postelí. Lekársky zbor tvorilo sedem lekárov, pričom najväčšiu činnosť vykazovalo chirurgické oddelenie. Okrem tohto oddelenia v nemocnici pracovalo ešte interné a venerické oddelenie. V trnavskej verejnej nemocnici pracovali približne dvadsať ošetrovateliek, správca, traja úradníci, deväť sluhov a dvadsaťjeden slúžok. Postupne sa dopĺňalo vybavenie a pristavili sa ďalšie budovy.

Oslavy storočnice nemocnice v Trnave

Štvrtého októbra 1924, presne v 100. výročie položenia základného kameňa Župnej nemocnice v Trnave, sa uskutočnili dôstojné oslavy existencie tejto ľudomilnej a humannej inštitúcie. Na slávnosti sa zúčastnili zástupcovia ministerstiev, úradov, inštitúcií a tlače. Hostí privítal riaditeľ a hlavný lekár MUDr. Karol Krčméry. Po ňom sa ujal slova župan dr. M. Bella. V svojom

príhovore zdôraznil, že liečebnú ustanovizeň v Trnave stvorilo vlastne občianstvo Bratislavskej župy. Prehovoril aj starosta mesta Trnava Juraj Vyskočil, ktorý vyzdvihol zásluhy prvých priekopníkov inštitucionalizovanej lekárskej starostlivosti v Trnave. K najvýznamnejším hosťom osláv stého výročia založenia nemocnice v Trnave bezo sporu patrili MUDr. Ladislav Nádaši - Jégé. Na slávnosti zastupoval bratislavského hlavného župného lekára. Spisovateľ a lekár Nádaši - Jégé bol v čase osláv v Trnave čerstvo vymenovaným zástupcom hlavného župného lekára; v tejto funkcii pracoval v Bratislave od septembra 1924 do februára 1925, potom sa vrátil k svojmu miestu lekára v rodnom Dolnom Kubíne. V trnavskej nemocnici vtedy už krátko pracoval aj spisovateľov syn, MUDr. Mikuláš Nádaši, ktorý sem nastúpil po promócií na Lekárskej fakulte Univerzity Komenského v Bratis-

slave v júni 1924 a Trnave zostal verný až do svojej smrti. Doktor Mikuláš Nádaši bol istý čas, v rokoch 1945 až 1950 dokonca riaditeľom nemocnice v Trnave, od roku 1934 až do svojej smrti v roku 1951 primárom chirurgického oddelenia.

Spolu so župnými nemocnicami v Nitre a Trenčíne patrí nemocni-

ca v Trnave k najstarším na Slovensku. V svojej 190 rokov trvajúcej existencii zažila a prekonala mnohé. Menila svoju tvár, menil sa jej personál aj pacienti. Nezmenil sa však účel a ciele tejto ustanovizne - pomáhať trpiacim chorým. Verme, že to tak aj zostane, minimálne ešte najbližších 190 rokov. ■

Pramene:

- Heksch, Alexander F.: *Ilustrovaný sprievodca Karpatmi a hornouhorskými kúpeľmi*, Wien, Pest, Leipzig, 1881
 Parenička Pavol: Alexander Rudnay. In: *Knižnica* (Martin: Slovenská národná knižnica, 2010, roč. 11, č. 10, s. 55-58
 Rada mesta Trnava: *Trnava 1238 - 1938*, Trnava, 1938
 Jozef Šimončič a kol.: *Dejiny Trnavy*, Bratislava, 1989
 Ugor Pavol a kol.: *Z histórie trnavského zdravotníctva - 150 rokov nemocnice v Trnave*, vydala Nemocnica s poliklinikou v Trnave, Trnava, 1974
http://sk.wikipedia.org/wiki/Alexander_Rudnay
<http://www.bazilika-esztergom.hu/www.24hod.sk>

Erika Juríková

Trnava očami Mateja Bela

„Slovom, mesto Trnava je pôvabné a pohodlné na bývanie, veď kedysi bolo útočiskom pre popredných šľachticov, a to vo vojne i v mieri. Mestom už teraz nepohŕdajú ani tí, ktorí obľubujú, že vidiecka samota sa z času na čas dá kombinovať s výdobytkami mesta.“

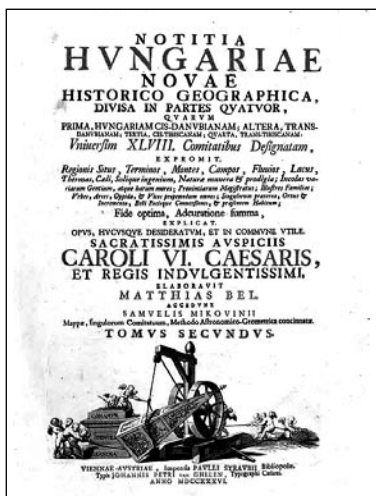
Slová z úvodu pochádzajú z pera Mateja Bela, uhorského vzdelanca, evanjelického kňaza, polyhistora, jazykovedca a v poslednom rade významného reformátora školského vyučovania. Na jar tohto roku uplynulo 330 rokov od jeho narodenia, ale odborná i odborno-populárna tlač si toto výročie takmer nevšimla, a to napriek tomu, že tento muž, malý vzrastom, no veľký svojím dielom, si pripomenutie nepochybne zaslúži.

Matej Bel sa narodil 22. marca 1684 v Očovej neďaleko Zvolena. Po získaní základného vzdelania pokračoval v štúdiu v Banskej Bystrici, Bratislave a na univerzite

v Halle. Pôsobil ako evanjelický kňaz, učiteľ a riaditeľ školy v Banskej Bystrici, neskôr na evanjelickom lýceu v Bratislave. Tam prispel k modernizácii vyučovacieho procesu a k zefektívneniu vyučovania jazykov, pričom preferoval používanie materinského jazyka ako východiskového pre výučbu cudzích jazykov.

Belova vedecká činnosť je veľmi rozsiahla a v jeho bibliografii nájdeme diela jazykovedné, historické, zemepisné, teologické i príležitostné. Medzi odbornou i laickou verejnosťou najviac rezonuje ako autor päťzväzkovej historicko-zemepisnej encyk-

lopédie Notia Hungariae novae historico-geographica (Viedeň 1735 – 1742), v ktorej opisuje dejiny a súvekkú podobu uhorských stolíc, pričom neobchádza ani prírodné pomery a sociálne a národnostné rozvrstvenie obyvateľstva. V druhom zväzku tohto monumentálneho diela, ktorý vyšiel v roku 1736, venuje Bel sto strán opisu aj Trnave. Charakterizuje ju ako kráľovské mesto, ktoré zohralo podstatnú úlohu v uhorských dejinách, je pôvabné a príjemné na bývanie a zároveň ako centrum náboženského a kultúrno-vzdelávacieho života v krajine. Podľa záznamu v rukopise, ktorý sa dodnes zachoval

Titulný list 2. zväzku Belovho diela *Notitia Hungariae novae historico-geographicae*

v Lyceálnej knižnici v Bratislave, začal Matej Bel pracovať na opise Trnave 14. decembra 1731 a jeho prvú časť ukončil 7. februára 1733. Hneď v ten deň začal s intenzívnou prácou na druhej časti, za ktorou dal bodku 24. februára 1733. Z podrobnejšej analýzy rukopisu vyplýva, že text je dielom dvoch pisárov. Nepriame indície naznačujú, že podklady pre Bela pripravil trnavský mešťan Štefan Munkáči, ktorého Bel spomína v inom svojom diele, prípadne trnavský vicenotár František Koller; tomu ďakuje na jednom mieste za poskytnutie informácií.

Tlačený text *Noticie Trnavy* tvorí spolu s veršovanými obsahmi osobitne napísanými ku každej časti sto strán textu. Bel opis rozdelil na prvú, môžeme povedať historickú časť (43 paragrafov) a druhú časť (17 paragrafov), v ktorej opisuje súvekú podobu mesta. Jeden paragraf venuje známemu trnavskému rodákovi Jánovi Sambucovi. V prvom oddiele práce sú zaznamenané historické udalosti z dejín mesta, s dôrazom na počiatky a rozvoj mesta, husitské a bratrické hnutie, turecké nebezpečenstvo, protihabsburské povstania a z nich najmä povstanie Františka II. Rá-

kociho, ktoré ešte počas písania práce v spoločnosti doznievalo. V druhej časti venuje Bel pozornosť topografii mesta, mestskému magistrátu a právomoci jednotlivých úradníkov, Kráľovskej tabuli – dištrikčnému súdu, ktorý v Trnave sídlil, Trnavčanovi Jánovi Sambucovi, Trnavskej univerzite a jej budovám, zamestnaniu obyvateľstva, trhom a národnostiam, ktoré spolu v meste nažívajú. V Belovom opise vystupuje mesto ako prekvitajúce, bezpečné a vhodné na bývanie, spájajúce v sebe vidiecky pokoj s výdobytkami civilizácie. Z autorových slov jasne cítiť miestami až nekritický obdiv, uznanie a žičlivosť mestu i jeho obyvateľom. Bel bol nesporne obdivovateľom Trnavy, svojím opisom jej chcel zaličovať, snáď aj istým spôsobom získať rešpekt u univerzitných pedagógov – jezuitov. Mesto sa voči jeho snahám nestavalo odmietavo, skôr neutrálne. Text *Noticie Trnavy*, ktorý poslal neskôr na spripomienkovanie, mu magistrát poslal späť až po urgencii, a hoci v meste existovali odborníci – historici, ktorí vyučovali na Trnavskej univerzite, rukopis bol vrátený bez akéhokoľvek zásahu. Bel ho nakoniec uverejnil v pôvodnej podobe.

Matej Bel sa v *Notícii Trnavy* podrobne zaoberá veľkým množstvom aktuálnych tém, menuje konkrétne osoby, historické udalosti v dejinách Uhorska, na niektoré sa len odvoláva, alebo ich spomína v narážke v súvislosti s dejinami Trnavy. V dvoch paragrafoch spracoval Bel existenciu Rádu kazateľov v Trnave. Dominikáni sídlili v Trnave už pred rokom 1304. O ich živote v meste máme zachovaných niekoľko správ súvisiacich hlavne s majetkovými záležitosťami. Podstatnou udalosťou v dejinách trnavských dominikánov sa stal príchod dominikánov, ktoré utekali pred hroziacim tureckým

nebezpečenstvom zo svojho kláštora na Zajačom ostrove pri Budíne. Na základe rozhodnutia pápeža Pia V. bol trnavský kláštor rozdelený v roku 1567 na mužskú a ženskú časť a mníšky sa doň slávnostne nasťahovali 29. júna 1567. Trnavský kláštor bol posledným kláštorom Uhorskej provincie, takže postupne sem prichádzali a dožívali v ňom dominikáni z ostatných kláštorov. Po smrti či odchode posledných spolubratov do Veľkého Klíža požiadali mníšky v roku 1572 o užívanie oboch častí rozdeleného kláštora. V roku 1590 zasiahlo mesto ničivý požiar a dominikánsky kláštor takmer celý vyhorel. Finančne náročná rekonštrukcia nebola možná, a preto dostali dominikánky do užívania majetky zaniknutého benediktínskeho opátstva vo Veľkom Klíži. Trnavský kláštor pravdepodobne užívali už len formálne. Začiatkom sedemnásteho storočia prejavila záujem o návrat do Trnavy Spoločnosť Ježišova. Peter Pázmaň odišiel v roku 1614 do Ríma, aby dosiahol u pápeža Pavla V. supremáciu mníšok a získal chátrajúci kláštor pre Spoločnosť. Pázmaňove rokovania boli úspešné a trnavské dominikánky sa museli presťahovať do kláštora bratislavských klarisiek. Podľa dominikánskeho historika Žigmunda Ferraria, ktorého dielo *De rebus Hungariae provinciae ordinis praedicatorum* (Viedeň 1637) Bel použil pre opis celého prípadu v jednom paragrafe, to urobili nedobrovoľne. Na druhej strane jezuita Imrich Tolvai vo svojom historickom spise *Ortus et progressus almae archiepiscopalis Universitatis Tyrnaviensis* (Trnava 1725), na základe ktorého Bel spracoval text druhého paragrafu, dokazuje, že presťahovanie nesúviselo s príchodom jezuitov do mesta, ale s upadajúcou morálkou mníšok. Bel uverejnil oba názory, ale celkovo,

ako v mnohých iných prípadoch, súhlasil s mienkou člena Spoločnosti Ježišovej Imricha Tolvaia. Ďalšou kauzou, ktorú Matej Bel spracoval v dvoch paragrafoch, je prípad obvinenia trnavských Židov z rituálnej vraždy kresťanského chlapca. Židia boli podľa Bela z vraždy nielen obvinení, ale po vyšetrovaní spojenom s mučením aj štrnásti upálení na hranici a ostatní naveky vyhnaní z mesta. Udalosť opisuje listina, ktorá datuje udalosť do roku 1494, ale preukázalo sa, že ide o fázum z 19. storočia. Hoci je celá kauza spojená s nejasnosťami a niektorí historici ju posúvajú až do roku 1539, predsa rezonovala v dobovej spisbe a zaoberajú sa ňou v súčasnosti aj židovskí historici. Bel sa k udalosti vracia ešte niekoľkokrát a vyzdvihuje Trnavčanov za vyhnanie židovského obyvateľstva z mesta, dokonca aj ekonomickú prosperitu Trnavy Bel pripisuje tomu, že Židia nemali dovolené usadiť sa v meste. Zo všetkých etník sa práve o tom židovskom vyjadruje Matej Bel najemotívnejšie. Protižidovské názory sa odrážajú aj v opisoch iných miest. Belov antisemitizmus sa nedá poprieť, ale o jeho príčinách sa môžeme len domnievať a špekulovať o ich pôvode v atmosfére doby, Belovej konfesionalnej príslušnosti či v osobnej skúsenosti.

Za najvýznamnejšieho Trnavčana považuje Matej Bel Jána Sambuca, trnavského rodáka. Sambucus prežil v Trnave len prvých jedenásť rokov života a potom ho otec poslal na univerzitu do Viedne. Napriek svojim dlhoročným štúdiám na európskych univerzitách, nezabudol na svoje rodné mesto. Na Bela Sambucov život, cesta za vzdelaním i známosti európskeho formátu nepochybne zapôsobili. Vysoko si cenil aj jeho zberateľskú i editorskú činnosť. Podrobne popisuje Sambucove životné osudy,

vymenúva štyridsaťšesť známych i menej známych osobností, ktoré sa počítali medzi jeho priateľov a cituje i básne humanistických básnikov Viktora Althána a Petra Lotichia, ktorí Sambucovi venovali básne. Matej Bel uverejnil aj Sambucove emblémy z jeho zbierky *Emblemata* (Antverpy 1564), ktoré venoval Trnave a svojmu otcovi Petrovi Sámbockymu. Vzťah Jána Sambuca k Trnave bol vrúcny a srdečný, roky, ktoré strávil na cisárskom dvore vo Viedni, pôsobil aj ako neoficiálny vyslanec Trnavy a pomáhal mestu v diplomatických, niekedy aj chúlolistivých záležitostiach. V archíve mesta Trnavy sa zachovalo dvadsaťosem Sambucových listov adresovaných mestskému magistrátu. Aj Trnavčania pomáhali Sambucovi v rámci svojich možností. Na svojho rodáka nezabudli ani v súčasnosti, keď mu odhalili pamätnú dosku s prekladom emblému, ktorý venoval svojej rodnej Trnave.

Pomerne veľa prietore venuje Matej Bel aj Trnavskej univerzite. V prvej časti Notície Trnavy publikoval listinu kardinála Petra Pázmaňa, ktorou univerzitu v roku 1635 založil, rovnako aj konfirmačnú listinu cisára Ferdinanda II., ktorou akadémiu potvrdil. Celý paragraf venuje inaugurácii univerzity a vymenúva zoznam účastníkov tejto akcie. V opise súdobej Trnavy rozoberá vnútornú štruktúru univerzity, fungovanie jednotlivých fakúlt i študentský život. Osobitne sa zastavuje pri jedinečnom zvyku prijímania študentov do akademickej obce. Študentov vyzdvihuje ako ochrancov akademických práv, ale aj úspešných pomocníkov pri požiaroch, ktoré často postihovali mesto. Zmienil sa aj o tlačiarňu, ktorú považoval za jedinečnú svojho druhu v Európe. Matej Bel obdivoval Trnavskú univerzitu. Je pravdepodobné, že udržiaval styky

s niektorými jej pedagógmi, aj keď so Spoločnosťou Ježišovou, ktorá univerzitu riadila, nebol v priateľskom vzťahu.

V Belových Noticiách uhorských stolíc sa najviac cenia súveké opisy, ktoré sú mnohokrát jediným prameňom k tej – ktorej tematickej oblasti. Podobne je to aj v prípade topografie Trnavy v prvej polovici 18. storočia. Belov opis mesta sa považuje za jedinečný, ale doteraz málo využívaný prameň pre poznanie topografie mesta v prvej polovici 18. storočia. Bel opisuje tri trnavské námestia – Veľké, Univerzitné a Obilný trh. Za ulice hodné spomenutia považuje hlavnú, čiže Veľkú ulicu, ďalej ulicu Jakubovu, Ostrožnú, Seminársku, Kanoňickú, Jeruzalemskú, Jerichovu, dve ulice Pri hradbách, Potočnú, Pekársku a Za bitúňkom. Notícia Trnavy, ktorej autorom je Matej Bel, sa stala prvým komplexným dielom zaoberajúcim sa dejinami mesta od počiatkov až do tridsiatych rokov 18. storočia. Napriek tomu, že sa autor nevyhol mnohým dobovým omylom, niekoľko ráz podľahol emotívnym prejavom, občas mesto mierne precenil, predsa má jeho dielo veľký význam pre ďalší výskum a čerpali a dodnes z neho čerpajú všetci historici, ktorí spracovávajú dejiny Trnavy. Aj z tohto dôvodu bude Trnavčanom Belov opis Trnavy v krátkom čase prístupný aj v slovenskom preklade. ■

Použitá literatúra:

BELIUS, Matthias: *Notitia Hungariae novae historico-geographica*. Tomus II., s. 6 – 100. (Tyrnavia). Vienna 1736.

HOLOŠOVÁ, Alžbeta: Testament Štefana Munkáčiho. In: *Trnava okres a mesto*. Bratislava: Obzor 1980, s. 357 – 366.

ŠIMONČIČ, Jozef (ed.). *Dejiny Trnavy. Zväzok I*. Trnava: Garamond 2010. 623 s.

PaedDr. Simonne Jurčová

Genius loci na najstarších fotografiách Trnavy: trhovníci, zvedavci a spiaci pes

Výskum prvých trnavských fotoateliérov prináša prvé zaujímavé informácie. Dnes už možno s istotou povedať, že vôbec prvý fotoateliér v Trnave mal Štefan Dohnányi a bolo to najneskôr v roku 1860. Najneskôr preto, že v júni 1860 napísal magistrátu list, v ktorom ponúka zhotoviť fotografie mesta a okolia a popritom – ako dobrý obchodník – spomína služby svojho fotoateliéru. Je však možné, že svoj fotoateliér tu zriadil skôr – už počas roku 1859.

Osoba a celkovo rodina Štefana Dohnányiho je natoľko zaujímavá, že jej bude v budúcnosti venovaný samostatný článok. Dlhو pôsobil v Trnave ako jediný doložený fotograf, až na sklonku sedemdesiatych rokov 19. storočia sa objavil ďalší – Villiam Wietz. V osemdesiatych a deväťdesiatych rokoch sa k nemu pridalo niekoľko ďalších fotografov, do roku 1900 ich bolo asi sedem. Pravda však je, že niektorí sa vystriedali na jednom a tom istom mieste za sebou, takže naraz fungovali v meste približne štyri stále fotoateliéry.

Prvé pohľadnice Trnavy pochádzajú z konca deväťdesiatych rokov 19. storočia a nie sú to fotografické zábery na mesto, ale litografické pohľadnice, kde predlohou bola lineárna kresba dodatočne lavírovaná alebo kolo-rovaná. Fotografie sa na pohľadniciach objavili možno už v roku 1899, ale preukázateľne v roku 1900 (sú označené dátumom). V zbierke fotografií a pohľadníc Západoslovenského múzea v Trnave sa nachádzajú dva zarámované fotografické zábery na Trnavu vo formáte 270x195 mm (takmer A4), ktoré pochádzajú naisto ešte z doby staršej ako prvé fotografické pohľadnice. Určiť presné datovanie sa zatiaľ nepodarilo, bude to predmetom ďalšieho archívneho výskumu. I tak môžeme povedať, že ide zatiaľ o najstaršie dochované fotografie mesta Trnavy. Fotografie sú hnedo tónované,

Trnava, ulica s mestskou vežou, okolo r.1890

Trnava – námestie, okolo r. 1890

ich citlivá vrstva však rokmi podľahla zmenám v dôsledku pôsobenia svetla. Napriek vyblednutým miestam možno konštatovať,

že sú obdivuhodne zaostrené. Prvá z fotografií je záber na námestie s trojičkou a starým priečelím divadla. Na námestí sedia

trhovníčky s tovarom, niektoré si držia slnečník. Na obchodoch sú rozoznatelné nápisy. Na rohu vľavo je Smekal & Sohn, potom vchod do hotela (reštaurácie) U čierneho orla s viditeľným dvojjazyčným názvom, hore maďarským a dolu nemeckým (dôsledok Rakúsko-Uhorského vyrovnania v roku 1868). Trojička v popredí zakrýva ďalšiu prevádzku, ale v susedstve sú dva menšie obchody s nejasnými nápismi. Ďalej je vchod do divadla bez označenia a na rohu obchod Max Magran. Na rohu dnešnej Štefánikovej ulice v prvých dvoch domoch sú jasné mená majiteľov prevádzok: Sal(amon) Epstein, August Wieser¹ a C. F. Heuffel. Keď si tento pohľad porovnáme s pohľadnicou datovanou rokom 1900 (aj 1906), vidíme niekoľko zmien. Smekalov obchod má v roku 1900 názov Smekal és fia, nad vchodom do divadla je nápis Színház a židovský obchodník Max Magran² dal prepísať svoje meno na maďarský variant Magran Miksa. V ďalšom dome na rohu už nemá obchod Salamon Epstein, ale Bauer Károly. Na druhej fotografii stál fotograf skoro v strede dnešnej Hlavnej ulice na mieste, kde sa končí Aso a začína susedný dom (kníhkupectvo). Pohľad je na ulicu s mestskou vežou. Po ľavej strane sú vidieť dve budovy, ktoré už dnes nestoja – bývalý Hermanov hostinec a susedný dom. Pekne viditeľné je staré priečelie radnice a Wetzlerov dom, ktorý mal vtedy iného majiteľa. Ulica je dláždená tak, ako ju zachytili aj prvé staré pohľadnice (na fotografii však vidno koľaje v nánosoch blata v strede), no nelemujú ju žiadne odrastené stromy, iba tenké, čerstvo zasadené stromčeky priviazané o podperu. Cestu od chodníkov oddeluje pás asi meter vysokých hranolových kolov – akéhosi zábradlia, ktoré sa objavilo aj na dvoch starých po-

Detail priečelia divadla, okolo r.1890

Detail priečelia divadla, 1900

Obchody na rohu dnešnej Divadelnej a Štefánikovej ulice, okolo r.

hľadniciach zo začiatku 20. storočia (konkrétne dva známe ko-

lorované zábery na Hlavnú ulicu od špitála). Mestské osvetlenie je

rozoznateľné pred radnicou (dve lampy na stĺpoch) a vpravo na dome je lampa nad obchodom (mestská plynáreň, ktorá zabezpečovala osvetlenie ulice bola realitou až od roku 1900). Na mieste neskoršej Thalmeinerovej kaviarne je jediný obchod celkom vpravo a tri okná do ulice. Z obchodov na ľavej strane je jasne rozoznateľné meno Sam.(uel) Drechsler a kaviareň v susednom dome s nemeckým názvom Café Herman. Na jedinej samostatnej pohľadnici Hermanovej kaviarne z roku 1900 je už maďarský názov Herman kávéháza.

Obe staré fotografie majú niekoľko kúzelných detailov. Pred Hermanovou kaviarňou sedí zopár hostí vonku pod markízou a vedľa, pri dverách Drechslerovho obchodu, leží a oddychuje čierny pes. Na druhej strane ulice ženička z dediny zaujato sleduje fotografa pri práci. Predpokladám, že mal rozložený fotoaparát na veľkom drevenom statíve a cez hlavu a chrbát prehodený čierny záves na zatemnenie. Okolo trojičky pri ohrade rastú mladé stromy s ešte malou korunou. Sú dosť husto posadené, rozoznať sa dá deväť, ale určite ich je v skutočnosti o dva-tri viac, keďže sú aj z druhej strany súsošia. Môžu byť približne 2,5 metra vysoké, ak ich porovnáваме s postavami mužov stojacich pri ohrade. Trhovníčky sú zaujaté ponúkaním svojho tovaru, zato návštevníci Epsteinovho obchodu vyšli von sledovať fotografa pri práci. Na fotografiách po priblížení vidieť v detailoch napríklad vyklápacie okenice na domoch, ale aj zvyšky nárožného kvádrovania pozdĺž celej výšky mestskej veže. ■

Obchod na rohu dnešnej Divadelnej a Štefánikovej ulice, 1906

Smekalov obchod, okolo r. 1890

¹ August Wieser býval v Trnave v dome č. 141, čo je zároveň dom, kde mal aj obchod. Údaj je zapísaný v matrikách pri záznamoch o narodení jeho štyroch dcér medzi rokmi 1872 a 1885. Zomrel v roku 1892.

² Názov Smekal & Sohn korešponduje s nemeckou reklamou v kalendári Nagyszombati Naptár z roku 1890. Už v roku 1869 boli zapísaní do súpisov zo sčítania ľudu Max Magran, 24-ročný obchodník a Hugo Smekal, 35-ročný obchodník (zdroj: Mgr. Miriam Mikušová: Sčítanie obyvateľov a domácich zvierat z roku 1869, NZR – jún 2011, internet: <http://nzs.trnava.sk/?q=node/511>)

Pavel Forisch

Povstalecký rok 1944 v spomienkach Trnavčana (2.)

Pod „ochranou“ nemeckej SS

Pokračujeme v spomínaní trnavského rodáka Pavla Forischa (nar. v r. 1930) na povstalecký rok 1944 a prichádzajúce oslobodenie nášho mesta pred sedemdesiatimi rokmi. On a jeho rodina okúsili ťažkosť doby, zaiste aj pre pôvod, ktorý bol pred sedemdesiatimi rokmi jedným z dôvodov na perzekúciu. Autentické spomienky si nenárokujú na objektívnu faktografickú presnosť. Sú jedným z dokumentov doby o živote v slovenskom štáte, ktorého režim prenasledoval svojich občanov. Napriek obetiam ho okrem predstaviteľov extrémistických hnutí glorifikuje napríklad aj hŕstka neoludáckych historikov, osvojujúc si ideály vojnového režimu. V predchádzajúcej časti sme sa zoznámili s rodinou Forischovcov, ktorá mala svoj obchod a byt na dnešnej Hlavnej ulici v dnešnej budove banky oproti radnici. Hoci boli vďaka rodinnému zväzku sčasti pod ochranou oficiálnych orgánov, problémom s režimom sa nikdy nevyhli. No neraz ich to zachránilo od najhoršieho.

Dvadsaťštyrihodinový náskok povstalcov nemohol stačiť na vybudovanie dostatočne silnej obrany. Trnavská posádka zaujala v priestore Hlohovca a Nitry obranné postavenie, ktoré malo zdržiavať postup nemeckých vojsk. Ďalšie trnavské jednotky sa ďalej presúvali do Žarnovice, kde budovali silnejšiu obranu. V slobodnej Banskej Bystrici sa sústreďovali vojská takmer z celého Slovenska. Prvé tanky, obrnené vozidlá s ťažkými delami

a nákladné autá plné dokonale vyzbrojených vojakov dorazili do Trnavy na hlavnú ulicu A. Hitlera okolo obeda. Tento obraz mi zostal v pamäti dodnes, ako ešte z pohybujúceho sa tanku „tiger“ vyskakovali mladí chlapi v krátkych hnedých nohaviciach, vysokých topánkach a s čiernymi ochrannými prilbami na hlavách, a zoraďovali sa pred svojím bojovým vozidlom. Obyvatelia mesta len v malých skupinkách sledovali príchod nemeckých jednotiek. Prezident svoje sľuby nesplnil.

Všetky obchody boli zatvorené. Jednotky nemeckej SS na bojových vozidlách začali prepúšťať zatknutých členov nemeckej strany, gardistov a politických predstaviteľov, od ktorých okamžite požadovali informácie o situácii v meste. Československé zástavy z domov stiahli, ale žiadne iné sa neobjavovali. Ťažká bojová technika sa postupne začala presúvať smerom na Nitru.

Ďalšie prichádzajúce nemecké jednotky obsadzovali opustené kasárne a začali sa sťahovať do prázdnych škôl. Pre vysokých dôstojníkov SS hľadali nemeckí stranícki funkcionári, členovia Hlinkovej slovenskej ľudovej strany (HSĽS) a Pohotovostných oddielov Hlinkovej gardy (POHG) vhodné, komfortné a bezpečné ubytovanie v súkromí. V skorých ranných hodinách 31. augusta 1944 vstúpili do nášho bytu v sprievode Hlinkovej gardy dvaja vysokí dôstojníci SS aj so svojim obslužným personálom a malou skupinou dobre vyzbrojených radistov. Jedna dvojica obsadila ihneď najväčší byt na

Ľudia a udalosti

■ **1. 10. 1559** – V Trnave umrel právnik a cirkevný hodnostár ŠTEFAN ILOŠVAI, autor zbierky prameňov k uhorskému právu (455. výročie).

■ **1. 10. 1929** – V Trnave sa narodil architekt, projektant, vysokoškolský pedagóg a odborný publicista FEDOR SVATÝ, dekan Fakulty podnikového manažmentu VŠE v Bratislave, ktorému roku 2009 udelili Čestné občianstvo mesta Trnava (85. narodeniny).

■ **3. 10. 1909** – V Hrnčiarovciach sa narodil saleziánsky pedagóg, matematik a fyzik AUGUSTÍN POZDECH, ktorý pôsobil v Trnave, kde aj umrel (105. výročie).

■ **4. 10. 1824** – V Trnave bola založená Krajinská verejná nemocnica (190. výročie).

■ **4. 10. 1944** – Mestský výbor v Trnave po dobudovaní vodovodnej siete v meste vydal vodovodný štatút (70. výročie).

■ **5. 10. 2009** – V Trnave umrel hudobný skladateľ a vysokoškolský pedagóg IVAN KONEČNÝ, ktorý v rokoch 1967 – 1986 učil na PdFUK v Trnave a neskôr prednášal aj na Trnavskej univerzite (5. výročie)

■ **6. 10. 1939** – V Trnave sa narodil ochotnícky herec JÁN RAMPÁK, člen divadelného súboru Disk, nositeľ Ceny Jozefa Krónera za celoživotný prínos v hereckej tvorbe v neprofesionálnom divadle (75. narodeniny).

prvom poschodí aj s radistami, kde sídlila časť členov Deutsche Partei, a druhá požiadala otca o možnosť ubytovania a stravovania v našej rodine. Keď otec videl, ako sa nemecký dôstojník povýšenecky a arogantne správa, očakával vystahovanie celej našej rodiny. Dôstojník si vybral prvú samostatnú izbu za obchodom susediacu s kuchyňou a východom na dvor. Nasledujúcu izbu obsadil jeho sluha a ostatné dve izby zostali pre potreby našej rodiny aj s gazdinou. Po dôkladnej obhliadke celého obchodného a bytového priestoru sa kapitán išiel do vybranej izby upraviť. Bol vysokej, štíhlej postavy. Ráznym klepnutím podpätok hlasne ohlásil hodnosť, meno a podal otcovi ruku. „Som kapitán SS Herbert von Barina.“ Zároveň predstavil svojho osobného strážcu, sluhu, „pucáka“ v jednej osobe, vojaka s čiernymi výložkami bez hodnosti Hanssa Verneru pochádzajúceho z neďalekého Rakúska.

Naša gazdiná pani Sabová im pripravila lôžka, opatrla čistou bielizňou, ktorú prikryla bledohnedými dekami. Otec podal kapitánovi kľúče od izieb s poznámkou: Vysoké dvere majú po takmer celej výške a šírke vsadené do drevených hrán mliečne, pekne zdobené tepané sklo, ktoré je dosť zraniteľné. Kapitán poznamenal: „Nebojte sa, v izbe nebudem mať žiadne poklady.“ V izbe za kuchyňou mal ustlatú posteľ Hanss a cez jeho izbu musela prechádzať celá rodina. Vyzeral neškodne a jeho prítomnosť nebola veľkou prekážkou, lebo denne stával pred šiestou hodinou a dával do poriadku dôstojníkovi osobné veci, ktoré mu ukladal pred dvere jeho izby. Prvá noc „pod ochranou nemeckej SS“ nebola príjemná, ich prítomnosť spôsobovala v rodine nervozitu, strach a veľkú neistotu. Mamin výzor bol ľahko

identifikovateľný, preto jej otec odporúčal nosiť na hlave dobre upravenú a do čela mierne posunutú šatku. Aj zamestnanci pod vplyvom prítomnosti nemeckých dôstojníkov v dome pociťovali nepokoj a obavu. Považovali za potrebné, aby sa pohybovali čo najmenej v ich blízkosti a občerstvenie, ktoré si vždy pripravovali v našej kuchyni, obmedzili na najnutnejšiu mieru. Veliteľ mohol zo svojej izby prejsť cez úzky priechod do obchodného priestoru. Túto možnosť často využíval, hlavne k vôli trezoru, kde mal uložené zbrane a streľivo, a svojou nečakanou prítomnosťou vždy vyľakal našich zamestnancov. Keď si kapitán všimol nadmernú nervozitu v ich tvárach, snažil sa s nimi naviazať priateľský kontakt. Zamestnanci mu odpovedali po nemecky a ovládali aj maďarský jazyk. Dôstojník bol prekvapený ich slušným správaním a rečovými znalosťami. Chvíľu s nimi pohovoril a prezrel si kvalitné hodváby zaujímavých vzorov na dámske šaty, pánske látky na obleky a jarné kabáty. Vojaci odchádzali do služby v skorých ranných hodinách. Občas prišli na obed, alebo až večer skonzovali, čo im naša pani Sabová pripravila. Kapitán mal k dispozícii podrobné mapy Trnavy a jej širokého okolia. Informácie o pohybe nežiaducich osôb mu poskytovali príslušníci Hlinkovej gardy (HG), čelní predstavitelia HSĽS a aktívni členovia nemeckej strany. Žiadne zaistené osoby nevypočúval v našom byte, vždy boli predvedení v jeho oficiálnej pracovni Sicherheitsdienst obsadenej v jednej z ľudových škôl. Často sa stalo, že po výsluchu posielali znetvorených a dobitých ľudí domov na výstrahu ostatným občanom. Takéto situácie opisoval aj kapitánov osobný strážca Hanss. V jedno pekné slnečné poludnie

Ľudia a udalosti

■ **7. 10. 1869** – Vo Vojvodine sa narodil architekt MICHAL MILAN HARMINC, projektant budovy Hospodárskej banky (dnešná Knižnica J. Fándlyho), obytných domov pre vysídľencov z Oravy v mestskej štvrti Kopánka a viacerých ďalších verejných budov v Trnave (145. výročie).

■ **8. 10. 1804** – V Trnave umrel orientalista a lingvista ADAM KASANICKÝ, profesor Trnavskej univerzity a podporovateľ bernolákovcov (210. výročie).

■ **9. 10. 1729** – V Pečeňanoch sa narodil titulárny biskup, profesor Trnavskej univerzity, dekan jej teologickej fakulty a v rokoch 1775 – 76 aj rektor ĽUDOVÍT ČAPODY (285. výročie).

■ **9. 10. 1934** – V Trnave sa narodila jazykovedkyňa, pedagogička a autorka učebníc MARTA PATÁKOVÁ (80. narodeniny).

■ **9. 10. 1949** – V Trnave položili základný kameň výstavby budovy Hlavnej pošty (65. výročie).

■ **10. 10. 1619** – Sedmohradské knieža a vodca protihabsburského povstania GABRIEL BETLEN so svojím vojskom obsadil Trnavu a sám sa usídlil v dome ostrihomských kanonikov (dnešný Dom M. Schneidera Trnavského), kde prechovával aj uhorskú korunu, ktorú predtým ukoristil v Bratislave (395. výročie).

■ **15. 10. 1914** – V Bardejove sa narodil generálmajor ANDREJ BENKA-RYBÁR, veliteľ

sme sa pred obchodom stretli s Lackom Hatalom, spolužiakom s ľudovej školy, vtedy už gymnazistom. Prišiel sa pochváliť, že mu rodičia k narodeninám kúpili krásny závodný bicykel. Predviedol mi jazdu na hlavnej ulici, ktorá bola cez obed málo frekventovaná. „Ak chceš, povoz sa,“ ponúkal Lacko. Prvá jazda na ľahučkom bicykli ma očarila. Ďalšie kolo sa mi stalo osudným. Prichádzajúce tmavosivé otvorené vojenské auto so štyrmi ozbrojenými nemeckými vojakmi ma pri pravom okraji cesty zozadu zachytilo. Náraz bol silný. Vyhodilo ma zo sedadla a po niekoľkých metroch som dopadol na krajinu chodníka. Vojaci spomalili, dvaja vyskočili a snažili sa ma postaviť na nohy. Výsledok: rozbitá hlava s veľkou tržnou ranou aj na ľavej ruke, silno udreté pravé rameno a dokrvavené nohy aj ruky. Zadné koleso bolo nárazom deformované do písmena L. Prvú pomoc mi poskytl okoloídúca staršia pani. Celú situáciu sledovala od brány nášho domu naša pani domovnička Štefanovská. Dobešla ku mne a hneď ma obidve ženičky odviekli k neďalekému lekárovi, pánovi Ochabovi. Bol to príjemný pán vysokej zavalitej postavy, ktorý ma privítal slovami: „Čo si zas vystrájal?“ „Zrazilo ma nemecké auto,“ odpovedal som mu. Bol židovského pôvodu a viac sa nepýtal. Zašil a obviazal mi hlavu i ruku, ošetril ostatné rany a odviezol ma osobne domov. Pani domovnička išla medzitým k nám, a keď uvidela mamu v obývacej izbe s modliacou knižkou, povedala jej: „Pani Forischová, vymodlili ste svojmu synovi život...“ Práve vtedy som prišiel aj s lekárom domov. „Keby sa mu točila hlava, hneď ma zavolajte. Mohol by mať otras mozgu, náraz bol podľa zranení dosť silný,“ povedal lekár mame. Otec išiel hneď k Hatalovcom nahradiť

spôsobenú škodu na novom závodnom bicykli, ktorý mi ich syn z dobrého priateľstva požičal. Po zlepšení zdravotného stavu som sa rodine išiel ospravedlniť. O mojom nebezpečnom strete s nemeckým vojenským vozidlom otec kpt. Barinovi nepovedal. Kapitán sa to dozvedel od svojich hliadok, ktoré si poznačili moje meno od sprevádzajúcich žien. Otcovi oznámil, že armáda na okupovanom území môže človeka aj usmrtiť, ale voči jej aktérom sa nerobia žiadne disciplinárne pokračovania. „Ak by mal váš syn zdravotné problémy, postará sa o jeho zdravotný stav nemecký vojenský lekár. To som povinný zariadiť,“ povedal dôstojník. Otec túto informáciu prijal bez akýchkoľvek poznámok. Mysľou mu prebehlo, čo máme neskôr povedal: „Liečba nášho syna v rukách nemeckého vojenského lekára by mohla dopadnúť katastrofálne...“ Asi po štvortýždňovom pobyte nemeckých vojakov v našom byte kapitán požiadal otca o dôležitý a dôverný rozhovor. Oznámil mu: „Poznám podrobne celý pôvod vašej rodiny. Upozornite svojich rodinných príslušníkov, manželku a obidve deti, aby sa čo najmenej zdržovali mimo domu. Vaša manželka aj deti budú pod mojím dohľadom.“ Oznam o obmedzenom pohybe nebol príjemný, ale naši priatelia a spolužiaci predsa len občas prišli za nami. Hanss kapitána o návšteve u nás ihneď informoval. Zdržoval sa väčšinou doma. O pôvode našich návštev a zamestnaní ich rodičov si robil poznámky. Na základe udaní slovenských gardistov, nemeckých členov strany a členov POHG zatvárali celé rodiny, podozrivých z organizovania dobrovoľníkov do povstania, komunistov, ale aj v meste ešte žijúce rodiny židovských a cigánskych občanov.

Ľudia a udalosti

vojenskej posádky v Trnave, ktorá sa v auguste 1944 pridala k povstalcovi (100. výročie).

■ **18. 10. 1924** – V Trnave sa uskutočnila slávnostná vysviacka nového Evanjelického kostola (90. výročie).

■ **18. 10. 1934** – V Trnave sa narodil ichtyológ, riaditeľ Ústavu zoológie SAV a odborný publicista JURAJ HOLČÍK, ktorý krátko pracoval aj v trnavskom múzeu (80. výročie).

■ **19. 10. 1924** – V Trnave sa uskutočnilo slávnostné odhalenie sochy generála MILANA RASTISLAVA ŠTEFÁNIKA (90. výročie).

■ **21. 10. 1899** – V trnavskom cukrovare vznikol veľký požiar (115. výročie).

■ **25. 10. 1924** – V Bratislave sa narodil herec a režisér hraných a dokumentárnych filmov VLADISLAV PAVLOVIČ, absolvent trnavského gymnázia a spoluzakladateľ Akademického divadla v Trnave (90. výročie).

■ **27. 10. 2013** – V Bratislave umrel jazykovedec, vysokoškolský pedagóg a odborný publicista FRANTIŠEK KOČÍŠ, spoluzakladateľ obnovenej Trnavskej univerzity, na ktorej prednášal v rokoch 1992 – 2006 (1. výročie).

■ **28. 10. 1934** – V Dlhej sa narodil herec a režisér JÚLIUS FARKAŠ, ktorý pôsobil v Krajo-
vom divadle i v DPDM v Trnave (80. výročie).

■ **30. 10. 1984** – Na železničnej trati Trnava – Leopoldov sa začala skúšobná električná prevádzka (30. výročie).

(pr)

Po drastických výsluchoch boli často celé skupiny vypočúvaných posielané do koncentračných táborov. Robili sa razie v domácnostiach, na ktoré boli udania za podvrtnú činnosť, roznášanie protištátnych letákov a odpor proti prítomnosti nemeckých vojsk v našom meste. Po obsadení bytu nemeckými vojakmi SS na prvom poschodí nášho domu (kde sídlila Deutsche Partei) sa už žiadne zábavy nekonali. Nemeckí stranícki funkcionári po skončení pracovného času odchádzali do svojich bytov. Tak si to želal kapitánov kolega, ktorý mal sídlo v ich straníckych priestoroch. Rodina Smejkalovcov bola celá nemeckého pôvodu. Vlastnili veľkoobchod so zmiešaným tovarom na hlavnej ulici. Boli našimi dobrými priateľmi a výbornými zákazníkmi. Nemeckým dôstojníkom prinášali ako priateľskú pozornosť potraviny, ktoré na trhu chýbali. Vzácnu zrnkovú kávu, kvalitné alkoholické nápoje, vína, čokoládu, cukríky, ale aj suchú salámu, klobásy, tvaroh, plnotučné mlieko a smotanu. Kapitán po každej vzácnej nádielke rodinu Smejkalovcov navštívil a ďakoval aj za svojich spolubojovníkov. V našej obývacej izbe stálo tmavohnedé, pekne vyleštené a dobre naladené krídlo rakúskej výroby, na ktorom hrávali mama i sestra. Kapitán našich požiadal, aby si mohol zahrať, a pritom spomenúť na domov. Po obede si sadol ku klavíru a vyludzoval tiché melódie zo známych operiet a od známych hudobných skladateľov. Nechýbali ani melódie, ktoré populárni speváci a speváčky spievali vojakom na fronte (Lilli Marlen). Svoj domáci koncert ukončil dojemnými melódiami z operiet Johanna Straussa. Bol prekvapený, že aj ostatné domácnosti z dvora ho vypočuli a po skončení „koncer-

tu“ ocenili jeho klavírny prednes jemným potleskom. Poznamenal: „Slovenský národ má predsa len srdce na pravom mieste.“ Naša gazdiná Herberta nemala v láske a dosť hlasne naňho nadávala: „Čo ten nemecký šváb nás tu otravuje? Obidvaja vyžierajú celú našu rodinu. Ani pre nás nie je vždy dostatok potravín a Nemčúriská dostanú potraviny aj do daru.“ Jej hlasné frflanie kapitán zaregistroval a pýtal sa otca, čo hovorí pani „Sabôčka“ (Sabová). Otec bez váhania vymyslel verziu pre esesáka a preložil: „Ona vás spomína len v dobrom.“ Otcov preklad sa mu veľmi nepozdával, ale uspokojil sa s jeho vysvetlením. Rodičia prosili gazdinú, aby naňho viac nenadávala, čo ak náhodou rozumie a začne sa nám mstiť. Gazdiná si to uvedomila a začala sa k nemu správať vlúdne. Varila mu dobré domáce jedlá, a tak si získavala jeho dôveru. Kapitánovi sluha často sedával v kuchyni pri čiernej káve a mame hovorieval: „Budte k môjmu veliteľovi pozorní, a všetci hlavne opatrní. Má dosť výbušnú povahu a v zlosti koná často nerozvážne. Na východnom fronte sa k obyvateľom obsadených území správal drasticky, nevynímajúc v afekte a zlostných rozhodnutiach aj výstrely, ktoré sa často končili tragicky.“ Upozornenia vojaka nás všetkých ešte viac znepokojili. Zostávali sme v našich izbách a do kuchyne, ktorá susedila s izbou kapitána, sme išli len vtedy, keď nám pani Sabová povedala, že nie je doma. K nemeckým straníckym funkcionárom sídliacim na prvom poschodí domu sa kapitán správal so značným odstupom a nenadväzoval s nimi žiadne kontakty. Venoval sa len svojim dôstojníckym kolegom a spojárom. Stranícki funkcionári sa o to veľmi snažili. Organizovali rôzne posedenia a využívali každú prí-

ležitosť na stretnutie s veliteľom. O jeho pomerne veľký zbrojný arzenál sa staral výlučne Hanss, ktorý bol aj jeho osobným strážcom. Takmer denne čistil všetky zbrane s príslušným počtom zásobníkov, streliva a niekoľko útočných granátov. Jednu parabolu nosil so sebou a ostatné zbrane zostali v izbe v uzamknutej plechovej skrinke bez nábojov a zásobníkov. Náboje aj s granátmi si s otcovým súhlasom uskladnil vo veľkom ohňovzdornom trezore, ktorý bol umiestnený v zadnej časti obchodu. Často bolo na kapitánovi pozorovať únavu, ale tiež neprímerané a dosť nervózne správanie. Hanss spomenul pri rozhovore s mamou, že jeho veliteľ absolvoval mnohé útoky, „boje zblízka“, muž proti mužovi. Jeho veliteľa pluku kladne hodnotili úsilie, ktoré v bojoch odvádzal a bol vzorom aj pre ostatných veliteľov bojových útvarov. Za posledné bojové zásluhy bol odmenený zotavovacou zdravotnou dovolenkou, ktorú trávil v Alpách na rakúskom území. V tom období sa na Slovensku pripravovalo SNP. Velenie nemeckej armády ho poverilo úlohou zostaviť jednotku sily jednej roty z výcvikových stredísk, ktoré pripravovali nováčikov do vojnových divízií na obranu nemeckej ríše. Rota má tri čaty po 30 mužov a veliteľov družstiev, zástupcov a veliteľov čiat. Jednotka predstavuje stopäť mužov. Po príchode na naše územie cez Petržalku, nemecké jednotky odzbrojili bratislavskú posádku a nasledovala ďalšia neodkladná úloha. Bolo potrebné čo najskôr obsadiť najbližšie povstalecké mesto – Trnavu. Predsunutej rote velil práve dôstojník SS Herbert von Barina, ktorý sa po príchode do Trnavy ubytoval v našom dome. ■

(pokračovanie nabudúce)

Významná kapitola dejín mesta Trnavy – udalosti po Novembri '89

Politické a spoločenské udalosti v Trnave sa v rýchлом tempe odvíjali od impulzov, ktoré sa diali v Bratislave. Už v prvých mesiacoch roku 1990 sa pomaly skončila tzv. éra „hercov“. Do popredia politického života sa často dostali ľudia, ktorí sa otvorene pridali do hnutia VPN (Verejnosc' proti násiliu) alebo dostali „preverenie“ od funkcionárov tohto hnutia, či získali dôveru na svojich pracoviskách. Takmer vo všetkých podnikoch, závodoch, organizáciách, školách sa uskutočnili tzv. „okružle stoly“, ktoré však nie vždy objektívne prijímali rozhodnutia o udeľení dôvery najmä vedúcim pracovníkom.

Prvý trnavský koordinačný výbor VPN po presťahovaní z divadla sídlil už v decembri 1989 dočasne v budove Mestského kultúrneho strediska na Vajanského ulici – dnes budova Slovenskej sporiteľne. Do jeho radov možno zaradiť Arpáda Matejku, Vlada Oktavca, Karola Kabáta, Mojmíra Kovára, Rastislava Diovčoša, Jozefa Puschenreitera, Petra Tomečka, Michala Blažeka, Mikuláša Fehéra, Martina Blanára, Vieru Lacuškovú a desiatku iných. Neskôr, od 18. decembra 1989, keď sa vytvorilo koordinačné centrum VPN s pôsobnosťou okresu, sa jeho administratívnym centrom stala budova na Hlavnej 17. Predsedom OV VPN sa stal Arpád Matejka, ktorý bol nominovaný aj do vedenia centrál VPN v Bratislave. Za poslanca Federálneho zhromaždenia v Prahe bol navrhnutý Mojmír Kovár, za poslanca Slovenskej národnej rady Rastislav Diovčoš a za poslankyňu Západoslovenského Krajského národného výboru (Zs KNV) Adriana Horváthová. Tu sa dohodla aj nominácia na prvého porevolučného predsedu Mestského národného výboru

(MsNV) Imricha Borbélyho. „Prvým mužom“ v regióne sa stal Arpád Matejka, ktorý prevzal vedenie Okresného národného výboru vo februári 1990 po vzájomnej komunikácii s dovtedajším predsedom ONV Jozefom Tomašovičom. Od 13. decembra 1989 sa obnovili predstavenia v trnavskom divadle. Začal vychádzať nový už spomínaný bulletin Trnavská verejnosc' a v jeho prvom čísle sa objavila výzva, že 10. decembra 1989 sa uskutoční vo veľkej sále Domu kultúry ROH stretnutie akčných výborov VPN z trnavských pracovísk s predstaviteľmi štátnych orgánov okresu. V tom čase už počet podnikov podporujúcich požiadavky vysokoškolačkov hnutia VPN dosiahol 188, s počtom podpisov 19 718 zo 103 podnikov, 30 škôl, 18 kultúrnych organizácií. Isté „nadregionálne“ postavenie mal výbor VPN v EBO v Jaslovských Bohuniciach. Nebolo nezvyklé, že práve v tom čase sa mnohí bývalí radoví členovia Komunistickej strany vzdávali členstva v tejto strane a vyslovovali verejné ospravedlnenie za svoje ko-

nanie. Medzi nimi napríklad riaditeľ divadla Mikuláš Fehér, ktorý verejne už 6. 12. 1989 deklaroval svoje rozhodnutie. Taktiež mnohí členovia aparátu strany sa dištancovali od tých, ktorí tvorili útvary konfidentov a „nohsledov“ exponentom režimu.

Krajské a okresné štruktúry komunistickej strany oficiálne zanikli 13. decembra 1989. Vytvorili sa viaceré skupiny z bývalých členov KSS. Politicky najpružnejšou skupinou bolo tzv. nové jadro strany, ktoré rezolútne odmietlo politický program predchádzajúceho vedenia KSS¹.

Vo štvrtok 7. decembra 1989 sa uskutočnilo dôležité stretnutie Okresného výboru národného frontu SSR, ONV, MsNV, Okresného výboru Socialistického zväzu mládeže (OV SZM), Okresného oddelenia verejnej bezpečnosti (OOVB) s predstaviteľmi politických strán a hnutia VPN. Rokovanie viedol Oto Ostrý – predseda Okresného výboru národného frontu (OV NF), na ktorom boli prítomní Jozef Tomašovič, predseda ONV, za VPN Vlado Oktavec a Juraj Nvota, MUDr. Bohumil

¹ Sem patrili Rudolf Behul, Rudolf Janošovský, Miroslav Gajarský, Ján Bielko, Miroslav Boleman, Ján Sládek, ale najmä Peter Bohunický a Ivan Mička, ktorí od roku 1992 tvorili jadro novej Strany demokratickej ľavice. Počas výkonu poslaneckého mandátu P. Bohunického funkciu predsedu OV SDEL vykonával Ing. Ivan Mička.

Chmelík a ďalej zástupcovia politických strán, študenti Slovenskej vysokej školy technickej a OV SZM. Na tomto stretnutí sa riešila otázka budúceho využívania budovy Okresného výboru Komunistickej strany Slovenska (OV KSS) na Halenárskej ulici (dnes MTF STU), tlak bol na zánik ľudových milícií, odpolitizovanie národných výborov. Osobitne sa rokovalo o zrušení rozhodnutia inštalácie sochy Klementa Gottwalda v Trnave a ako protinávrh sa vzniesla požiadavka na znovu postavenie sochy generála M. R. Štefánika².

Popri mnohých sloganoch, ktoré boli vylepené na verejných miestach, sa objavilo aj heslo: Nechceme demokratizáciu, chceme demokraciu! Spontánne vzniklo v Trnave Umelecké a neskôr kultúrne fórum zložené najmä z mladých umelcov a intelektuálov, ktoré malo iniciátorov PhDr. Editu Bugalovú, sochára Jozefa Dóku ml., MUDr. Bohumila Chmelíka a radikálneho Mojmíra Kovára. Viaceré požiadavky občanov sa postupne transformovali na niektoré dôležité ciele, ktoré bolo potrebné v najbližších dňoch realizovať. Bol to už nový základ politiky rodiacej sa demokracie v Trnave. I v tomto procese nežnej revolúcie sa však objavili mnohé náznaky „revanšu“, od prirodzenej personálnej výmeny celých vedení závodov, inštitúcií, prevádzok, až do extrémnych názorov hraničiacich s osobnou pomstou. Bolo hrou šťastného osudu, že

neprišlo k presadeniu takýchto extrémnych názorov. Napokon sa verejná diskusia sústredila najmä na presadenie reálnych cieľov rýchleho obsadenia vedenia okresu a mesta Trnavy a stanovili sa „revolučné zmeny“, ktoré vyplynuli zo stretnutí s občanmi.

Prijali sa názory na znovu postavenie Trojičky na hlavnom námestí, rovnako sa presadila dlhoročná túžba občanov znovu postaviť sochu M. R. Štefánika, ktorá bola bývalým režimom odstránená. Navrhovalo sa využitie pavilónu Spiegelsaal, prevzatie domu novostavby OV KSS na Halenárskej ulici, vznikla iniciatíva na premenovanie ulíc a odstránenie „potemkinovskej obnovy“ meštianskych domov na hlavnej ulici. Diskutovala sa možnosť postavenia sôch Mikulášovi Schneiderovi Trnavskému, Jánovi Koniarkovi a iným skutočným osobnostiam so vzťahom ku kultúrnym hodnotám Slovenska. Z podnetu PhDr. Jozefa Šimončiča a nezávisle prof. Júliusa Kováča, ale aj úzkeho okruhu kultúrnej verejnosti, intelektuálov, pedagógov i funkcionárov sa dostala Trnava medzi prvých kandidátov na zriadenie novej univerzity, ktorá by nadviazala na historickú tradíciu mesta Trnavy ako univerzitného mesta. Na zasadnutí Rady MsNV sa 30. 12. 1989 rozhodlo riešiť požiadavku občanov znovu postaviť Trojičku³. Nezávislé noviny Trnavská verejnosť už v decembrovom

čísle 1989 publikovali prvé požiadavky a vyhlásenia a žiadali okamžite odstrániť z verejných budov symboly KSČ a Veľkej októbrovej socialistickej revolúcie (VOSR). V tom čase sa ešte liberálne krídlo aparátu OV KSS pokúsilo presadiť a zverejniť pokyny na ďalší postup „očisty strany“, s možnosťou vybudovať team funkcionárov nového typu, ktorí by mali schopnosť viesť dialóg⁴.

Postupne sa skončila prvá etapa úsilia, v ktorej VPN mala za úlohu chrániť ľudí pred násilím – táto etapa prebehla bez problémov. Druhá fáza činnosti smerovala k upevneniu a ochrane demokracie so zámerom vybudovať právny štát a realizovať prvé slobodné voľby od roku 1946. Tento krok sa dal dosiahnuť iba vznikom nových politických strán. Do čela koordinačného okresného centra VPN bol zvolený Karol Kabát a do vedenia sa postupne prepracoval aj Arpád Matejka. Výzva na zakladanie klubovo vzniknutého Kresťansko-demokratického hnutia (KDH) ako budúcej strany s novými morálnymi hodnotami našla odozvu. Toto hnutie sa v Trnave formovalo zdola. Už 27. decembra 1989 sa za prítomnosti Pavla Čarnogurského, MUDr. Štefana Kopeckého, Ing. Jozefa Kloknera, Ing. Júliusa Brocku, MUDr. Bohumila Chmelíka a vdp. Jozefa Slamku na r. k. fare uskutočnilo prvé informačné stretnutie a 3. januára 1990 sa oficiálne udialo Ustanovenie kresťansko-demokratického

² Trnavský hlas č. 49/1989

³ Narýchlo bol menovaný prvý prípravný výbor: Dr. J. Šimončič, riaditeľ Štátneho archívu, Dr. J. Magula, vedúci reštaurátor Zsl. múzea, Ing. V. Lanák – podpredseda MsNV, E. Novotný – ved. odb. kultúry MsNV, akad. sochár Čambál a Ing. M. Horák, riaditeľ správy Mestskej pamiatkovej rezervácie. I keď sa zloženie komisie neskôr z dôvodov personálnych výmen zmenilo, práce na obnovení Trojičky pokračovali systematicky a na náležitej úrovni.

⁴ Trnavská verejnosť č. 3/89 a Trnavská verejnosť č. 4 z 3. 1. 1990

klubu Trnavy a okolia. Koordinačné centrum KDH v Trnave vzniklo 12. januára 1990 a na schôdzi Okresnej rady KDH bol 30. januára 1990 zvolený prvý výbor v zložení: predseda J. Brocka, podpredseda J. Klokner, tajomník Ľ. Ladvenica, členovia Š. Kopecký, J. Hinca, Ľ. Haršányová, B. Chmelík, P. Šust, V. Kormút a ďalšie miesta boli rezervované. Krajská konferencia KDH sa uskutočnila 3. februára 1990 v aule PdFUK za účasti zástupcov Zs. kraja. Tu bola nominovaná delegácia na zakladajúci snem KDH, ktorý sa uskutočnil 17. februára 1990 v Nitre. Na nasledujúce obdobie sa predsedom Okresného koordinačného výboru KDH stal Ing. Július Brocka (poslanec do SNR) a podpredsedom Ing. Jozef Klokner (poslanec do FZ – Snemovne národov). V Trnave bolo činných 5 klubov KDH (Staré mesto, Družba, Vodáreň, Tulipán a Prednádražie) a v okrese sa aktivizovalo 75 klubov. Začali sa formovať zoskupenia Slovenskej národnej strany a Strany zelených. Jednotlivé novovznikajúce politické subjekty konali svoje mítingy a aktivizovali svoju novú členskú základňu. V posledný májový deň 1990 na takýto predvolebný míting VPN prišiel aj Alexander Dubček ako kandidát č. 1, ktorý navštívil radnicu, arcibiskupský palác a nové koordinačné centrum VPN na Hlavnej ulici, kde ho srdečne prijali predstavitelia hnutia a kandidáti hnutia VPN na poslanske mandáty. Za-

ujímavosťou bolo aj otvorenie prvej súkromnej pekárne (Riják?) na Žarnovovej ulici, ktorá na počesť A. Dubčeka upiekla reklamnú sadu „dubčekovských rožkov“⁵.

Je potrebné spomenúť, že významným dokumentom pre mesto Trnavu bolo Uznesenie vlády č. 194 z 11. septembra 1987, ktorým bolo historické jadro mesta Trnavy vyhlásené za mestskú pamiatkovú rezerváciu. Zriadenie Správy mestskej pamiatkovej rezervácie sa v koordinácii so Štátnym ústavom pamiatkovej starostlivosti uskutočnilo 1. júla 1989 a jeho vedenie prevzal Ing. arch. Milan Horák. I napriek skutočnosti, že sa zaviedol osobitný režim ochrany pamiatok, inžinierskych sietí, regulovanej výstavby v presne definovaných legislatívnych dispozíciách, nebolo možné náhle obmedziť zaužívaný „voluntaristický prístup“ funkcionárov i architektov k hodnotám kultúrneho dedičstva mesta. Možnosť zmeniť investičný tok peňazí na záchranu a obnovu kultúrnych pamiatok nebol pre bývalú spoločnosť lákavý, investovalo sa do rýchleho efektu projektov na výstavbu nových sídlisk a stavieb lukratívnych firiem.

Na zasadnutí Pléna MsNV 28. decembra 1989, ktoré viedol predseda MsNV Ing. Ladislav Hanus, sa uskutočnila voľba novej Rady MsNV. Volilo sa tajným hlasovaním a do novej rady bolo zvolených 7 členov KSC, 7 bez polit. príslušnosti

a 1 poslanec za Stranu slobody⁶. Funkcionári mesta zostali: Ladislav Hanus, predseda MsNV, Viliam Lanák, Stanislav Zelinka a Vlasta Čapková, podpredsedovia MsNV a Jozef Adámek, tajomník MsNV. Toto zasadnutie bolo posledným pokusom o kompromis a predchádzajúcemu vedeniu mesta umožňovalo iba dúfať, že nasledujúce dni podmien diaľóg s novou dobou. Predseda MsNV Ladislav Hanus ešte naposledy vyzval poslancov, aby predstúpili pred voličov a zhodnotili svoju doterajšiu prácu, a zároveň predniesol správu o súčasnej politickej situácii. Zdôraznil, že sa začína prejavovať pluralita názorov a sociálna záujmová diferenciácia spoločnosti. Protivník by nemal byť nepriateľom. Odznela výzva na zrovnoprávenie konkurencie pre fungovanie politického života a diskutovalo sa o pluralitnom systéme politických zmien vo vedení mesta. Samozrejme, že sa ešte „akcentovalo“, že KSC sa taktiež vydala na cestu premeny na modernú ľavicovú stranu – smerovanie k pluralitnej parlamentnej demokracii. I napriek realite slov to bola už v tomto čase iba dôstojná labutia pieseň bývalého režimu. Očakávala sa výmena podstatnej časti aparátu a celého zloženia MsNV. Vedenie mesta i napriek „očiste“ prakticky stratilo reálne možnosti riadiť udalosti v meste. Predchádzajúca politická moc bola pacifikovaná, a to si uvedomili

⁵ Materiál o aktivite KDH poskytol MUDr. Bohumil Chmelík. Aktivity VPN a neskôr HZDS poskytol Arpád Matejka. Aktivity novej ľavicovej skupiny poskytol Ivan Mička.

⁶ Bola to prvá kozmetická personálna zmena vo vedení mesta. Za KSS zostali L. Hanus, J. Adámek, V. Lanák, S. Zelinka, V. Čapková, J. Zachar a J. Matúš. Strana slobody: Št. Rašlík. NEKA – nezávislí: Marg. Balážová, Richard Višňovský, Eva Veselá, Emília Pavlíková, Pavol Kaššák, Ivan Pašek a Mária Páleniková.

všetci. Do radničnej budovy sa o pár hodín neskôr nastahoval nový fenomén, ktorý mal priniesť očakávanú občiansku zodpovednosť. Už decembrové číslo časopisu Verejnosť, ktoré vyšlo 15. 12. 1989, zverejnilo tieto vety: „...Je treba pochopiť, že moc uchopili v posledných rokoch tí, ktorí predstavovali akúsi „súkromnú politickú mafiu“ obklopenú štátnou bezpečnosťou a rafinovaným zorganizovaným a tolerovaným systémom korupcie, závislosti a vzájomných výhod... Boli tu aj nezávislé skupiny (Bratislava nahlas, kresťanský disent, skupiny umelcov a vedcov). Boli tu aj „ostrov“ občanov nezávisle vzdorujúcich na pracoviskách, vysokých školách... Na rozdiel od r. 1968 sa reformy nerobia zhora, ale – vznikla skutočne národná koalícia demokracie spoločenských a politických síl. Netreba sa báť svoj politický postoj vysloviť nahlas... – „Zrodil sa občan!“

Nasledujúce dni, týždne a mesiace korešpondovali so spoločenským vývojom na Slovensku. Je potrebné spomenúť, že „revolučné udalosti“ okolo rokov 1989 – 1992 boli zhodnotené neskôr na medzinárodnej vedeckej konferencii, ktorá sa uskutočnila o pár rokov, 11. – 13. novembra 1993 na Trnavskej univerzite pod názvom: Podiel posttotalitných elít na

vývoji Česko-Slovenska, kde o problematike transformácie postkomunistických krajín prednášali lektori Jacques Rupnik, Petr Pithart, Ján Čarnogurský, František Mikloško, Fedor Gál, Arpád Duka-Zolyomi, Peter Zajac, Ivan Šimko, Michal Horský a iní⁷.

Na plenárnom zasadnutí mestského zastupiteľstva sa 27. februára 1990 zišlo 46 poslancov MsNV a 37 nových poslancov, ktorých navrhlo VPN. Prítomný bol aj nový predseda ONV v Trnave Arpád Matejka a poslanec za trnavský región v SNR doc. Dr. Milan Ftáčnik. Na programe bolo odsúhlasenie zániku mandátov bývalých poslancov MsNV, voľba nových poslancov a schválenie personálnych zmien vo vedení mesta. Rokovalo sa aj o premenovaní ulíc v centre mesta. Zasadnutie viedol Ing. Viliam Lanák a bolo zvolané v zmysle ústavného zákona FZ o odvolávaní a voľbe poslancov a zákona 157/88 Zb. o NV ako aj uzn. Rady MsNV č. 42 z 8. februára 1990. Za prítomnosti zástupcov politických strán sa z dôvodov vyrovnania a rozloženia politických strán v orgánoch MsNV vzdali mandátu V. Čapková, J. Prajová, Š. Bartoň, Ing. J. Hrčka, M. Zdarileková, J. Kováčová, V. Gajarský, Ľ. Medovičová, Ing. L. Parajko. Všetci funkcionári mesta V.

Čapková, S. Zelinka, J. Adámek požiadali o uvoľnenie. Z funkcie poslancov bolo odvolaných 29 členov KSS. Z pôvodného 86-členného poslaneckého zboru MsNV malo platný poslanecký mandát 47 poslancov, neobsadených bolo 39 poslaneckých miest. Novými poslancami sa stali Ing. Rastislav Divočoš, JUDr. Tibor Pekarčík, JUDr. Oleg Ďurčanský, Ing. Jozef Hutta, JUDr. Václav Surový, Ing. Ivan Mička, Dr. Edita Bugalová, Katarína Michalová, Vladimír Fabo, Ing. J. Alchus, Ing. Silvester Korec, Dr. Viera Kudriová, Marta Pozdechová, Ing. Ladislav Knapp, Vladimír Míšek, Juraj Siekel, Ing. Jozef Mikuš, Helena Hanáková, Jaromíra Vančová, MUDr. Július Duchoň, Ľudovít Varačka, Ing. Ľudmila Beňadiková, Ing. Anton Horváth, Ivona Grujbárová, Ing. Juraj Tibenský, Ing. Július Tomly, Štefan Fojčík, Ing. Štefan Ševečka, MUDr. Marta Blahová, Ing. Imrich Borbély, Augustín Novák, Mária Ráčzová, Pavol Horváth, MUDr. Ján Tomašovič, Ferdinand Drgoň, MUDr. Božena Štegmánová, Anton Kozinka, Jozef Kasal, Róbert Hrašna. Ing. Viliam Lanák prečítal sľub poslancov a jednotlivo ostatní zložili sľub do rúk predsedu Ladislava Hanusa. Plénum zvolilo novú tlačovú komisiu: Jozef Adámek, Edita Bugalová a Milan Vojvoda⁸.

⁷ Komplexným zhodnotením politického života sa zaoberala aj vedecká konferencia na Trnavskej univerzite 15. novembra 1999, ktorá bola symbolicky v Trnavskom divadle, kde sa trnavská revolúcia začínala. Jej názov November 89 v regiónoch Slovenska a dnešok bola aj za účasti prezidenta SR Michala Kováča. Prednášali tu Mikuláš Dzurinda, Anton Srholec, Ladislav Šoltés, Ján Budaj, Fedor Gál, Ivan Čarnogurský, Vladimír Oktávec a i. Za občianske združenie Trnavské fórum '89 vystúpil Bohumil Chmelík, ktorý zhodnotil pôsobenie tohto kultúrneho frontu za desať rokov jeho existencie v meste. Cenu TKF udelili prof. Jánovi Schultzovi, Vladimírovi Oktávcovi a Dr. Karolovi Vaculíkovi in memoriam. Porovnaj Zborník z konferencie, Politologický rad II - TU, Martin, 2000.

⁸ Pozn: Odvolaní boli: Mária Kuracinová, Igor Fabian, Štěpán, Buchanec, Plechlová, Milan Fabian, Ján Bílik, Vl. Branský, J. Masaryk, J. Matuš, Pavol Jindra, Amália Tomaškovičová, Peter Tibenský, Roz. Škodáčková, E. Kobetič, J. Šarvaic, Š. Šesták, MUDr. L. Heribanová, M. Toblová, I. Štrbová, E. Benková, Anna Horváthová, Joz. Klaučová, Gabriela Orihelová, Milan Kolarovič, Ján Štrpák, Jozef Habiger, Vladimír Krajčovič, Eva Benkovská. Plénum odvolalo zo svojich funkcií aj vedúcich odborov MsNV J. Adámka, S. Zelinku, E. Novotného a D. Kmetyho.

Plénum dočasne zvolilo aj nových funkcionárov – tajomníka JUDr. Václava Surového, podpredsedov Ing. Juraja Tibenského a PhDr. Editu Bugalovú – členov občianskej iniciatívy VPN. Členmi Rady MsNV boli MUDr. Marta Blahová – DS, Ivona Grujbárová – VPN, Róbert Hrašna – KDĽ, Ing. Fr. Chebeň – KSČ, Ing. S. Korec – VPN, Marta Pozdechová – VPN, Marián Rozložník – KSČ, Juraj Siekel – Strana zelených. Výborom ľudovej kontroly mesta bola poverená Valéria Beňovská.

Na tomto zasadnutí schválili noví poslanci premenovanie ulíc: Jilemnického na Štefánikovu, Gottwaldovo námestie na Trojičné námestie, a ulica Februárového víťazstva bola neskôr premenovaná na návrh neskoršieho primátora Ing. Imricha Borbélyho na Hlavnú ulicu. V diskusii vystúpil Arpád Matejka, nový predseda ONV, ktorý vyzdvihol, že sa rokovalo kultúrovane a poslanci nevypadli len preto, že boli komunisti, ale aj preto, že platil federálny zákon o kooptácii a politickom vyrovnaní síl.

Po rokoch bola 9. marca 1990 v Trnave obnovená činnosť MO Matice slovenskej a jej predsedom sa stal František Hlavička. Od apríla roku 1989 sa v Trnave aktivizoval Literárny klub Bernolák, ktorý založili Marián Babirát a Dr. Marta Uhríková. Predsedom bol Vojtech Mihálik a zakladajúcimi členmi Ľubomír Feldek, Blahoslav Hečko, Jozef Šimonovič, Ida Rapaičová, Juraj Sarvaš a Teodor Kriška.

Na ďalšom zasadnutí pléna MsNV 29. marca 1990 sa poslancov mandátu vzdali Ing. Ladislav Hanus, dovtedajší predseda MsNV, a poslanci Ing.

Symbolické odovzdanie moci v roku 1990. Ing. Viliam Lanák odovzdáva primátorský znak prvému porevolučnému primátorovi Ing. Imrichovi Borbélymu

Ľudmila Beňadiková a MUDr. Vojtech Stanislavský. Odvolaných bolo 20 poslancov, medzi nimi Stanislav Zelinka, Ing. Miroslav Náhlík a Ľubomír Praj. Z 83-členného poslaneckého zboru malo platný mandát 60 poslancov a neobsadených zostalo 26 miest. Návrh na voľbu vychádzal z článku II. Úst. Zákona z 23. 1. 1990 o odvolávaní a voľbe nových poslancov. Po dohode politických strán NF: hnutia VPN, KDĽ, Strany zelených, DS, Strany slobody, KSČ, demokratického fóra komunistov zvolili chýbajúcich 25 poslancov. Novozvolený poslanec Ing. Štefan Bošňák (zvolený do funkcie zástupcu primátora) prečítal text poslaneckého sľubu. Noví poslanci zložili do rúk podpredsedu MsNV Viliama Lanáka sľub. Rozloženie politických síl v mestskom zastupiteľstve bolo VPN: 23 poslancov, KSS-DFK 23 poslancov, KDĽ 20 poslancov, slobody 3, NEKA 3, Strana zelených 7, DS 6 a Čs. strana poľnohospodárov 1 poslanec. Osobitným hlasovaním bola voľba nového predsedu

MsNV, ktorým sa po dohode politických subjektov stal Ing. Imrich Borbély, predstaviteľ hnutia VPN. Jeho nomináciu podmienila i skutočnosť jazykovej pripravenosti. Za predsedu VĽK zvolili Jozefa Kasalu a za člena rady kooptovali MUDr. Jána Tomašoviča namiesto Marty Pozdechovej. Vedúcim vnútorného odboru sa stal Jozef Adámek. V diskusii vystúpil Arpád Matejka, predseda ONV, ktorý informoval o politických a personálnych zmenách v celom okrese Trnava. Za predsedu Okresného súdu v Trnave bol schválený JUDr. Ľudomír Bundzel, okresným prokurátorom sa stal JUDr. Jaroslav Palkovič. Výrazné personálne zmeny nastali vo všetkých závodoch, podnikoch, inštitúciách a školách. Prakticky sa vymenilo 75 % všetkých riadiacich pracovníkov, predovšetkým nomenklatúrnych kádrov. ■

*Pokračovanie v budúcom čísle
Pozn.: Autorov text je súčasťou štúdie k Dejinám Trnavy, II. zv.*

Berliner^{DKP} v skratke

■ Dočasný kultúrny priestor Berliner

Občianske združenie Publikum.sk už dva roky pripravuje kultúrne centrum Malý Berlín na Štefánikovej ulici č. 4. Sídliť bude na prvom poschodí historického mestianskeho domu. Prvým krokom k realizácii tohto zámeru je tak rekonštrukcia budovy a ako to pri takýchto stavbách býva, všeličo sa môže skomplikovať. Pôvodne plánovaný termín otvorenia september 2014 sa nepodarí dodržať. Kým sa tak stane, združenie bude prevádzkovať dočasný kultúrny priestor Berliner na Pekárskej 40 (bývalý dom Akadémie vzdelávania). BerlinerDKP prinesie multifunkčnú sálu pre 50 divákov a bohatý kultúrny program niekoľkokrát do týždňa. Veľkosť priestoru ho predurčuje na skôr menšie formy a tematicky špecifickejšie podujatia. Program je však postavený tak, aby si v ňom niečo zaujímavé našli rôzni diváci. Pôjde o koncerty, divadelné predstavenia, literárne večery, besedy so zaujímavými hosťami a podobne. Publikum.sk chce vďaka tomu to priestoru zrealizovať aspoň časť už plánovaných aktivít pre Malý Berlín a ukázať verejnosti, čo môžu v budúcom roku od nového kultúrneho centra očakávať.

■ Improliga už 8. októbra

Improliga je súťaž v divadelnej improvizácii, v ktorej o priazeň publika súťažia dvoj- a trojčlenné tímy mladých komikov. Tie si tesne pred vystúpením vyžrebujú tému, na ktorú musia počas troch minút improvizovať a vymyslieť krátky príbeh s pointou. Diváci sa môžu tešiť na nepredvídateľné nápady, ne-

očakávané situácie a množstvo zábavy, ktoré improvizované scény vždy sprievádzajú.

Zábavná show sa uskutoční v stredu 8. októbra o 19:30 v kine Hviezda a to už po 13. krát. Lístky si diváci môžu kúpiť aj v predpredaji v pokladni kina, ktorá je otvorená denne, vždy pol hodinu pred prvým predstavením. Vstupné na podujatie je 1,50 €.

Chceli by sme tentoraz požiadať divákov o menšiu pomoc. Ak máte doma rôzne staré a nepotrebné predmety, ktoré by podľa vás mohli slúžiť ako rekvizity v jednotlivých scénkach, doneste ich so sebou do kina. Ak sa budú hodiť, budeme ich používať na tomto i ďalších vydaniach Imprology.

■ Divadlo Kontra po rokoch opäť v Trnave

Hádka so šéfom. Pár pív. Hádka so ženou. Zase pár pív. Koniec? Nie! To je len začiatok šíaleného víkendú, v ktorom sa môže prihodiť všetko... Iba pre milovníkov silných dojmov a silných drinkov!

Divadlo Kontra sa po prvýkrát s úspechom predstavilo trnavskému publiku na festivale DIV 2009. Teraz sa vracia so svojim najúspešnejším predstavením Rum a vodka od írskeho dramatika Conora McPhersona. V réžii Klaudyny Rozhin hrá Peter Čižmár, ktorý odohrá v sobotu 18. októbra dve predstavenia so začiatkom o 18.00 a 20.00 v Berliner DKP na Pekárskej 40.

Rum a Vodka, mix, čo vraj aj „mŕtveho postaví na nohy“, je dlhý víkend ešte stále mladého človeka na ceste do ztrate- nia. Ukazuje Everymana, ktorý prežíva neočakávaný a fatálny úpadok do nemilosti, hľadá splnenie, ktoré ho vedie od baru

k baru a nakoniec do náručia ženy, o ktorej verí, že „uzdraví jeho život“.

Rum a Vodka má všetky prísady, ktoré McPhersona preslávili. Silné charaktery, ktorých jazyk môže byť hnusný, ale ich humor a náhle záblesky ľudskosti vás dojmú k slzám. McPherson má silu vidieť do srdca a žalúdka skutočných mužov, nie stereotypov, ktoré často vidíme na televíznej obrazovke alebo filmovom plátne.

■ Cyklus podujatí o architektúre, urbanizme a verejnom priestore

Občianske združenie Publikum.sk pripravuje na túto jeseň cyklus troch podujatí, ktoré sa budú venovať rôznym témam, ktoré súvisia s architektúrou, urbanizmom a verejným priestorom v Trnave. Prvou bude Beseda s Romanom Popelárom, kurátorom a spoluautorom projektu mapovania sôch v Bratislave. Spolu so Sabínou Jankovičovou ich vypátrali dovedna až 556.

Rozprávať sa s ním budeme môcť o tom, ako takýto výskum prebieha, o tom, čo je na sochách a plastikách z čias socializmu hodnotné a dozvieme sa niečo aj o tom, čo môžeme vidieť priamo v Trnave. Beseda bude v utorok 28. októbra o 19.00 h v Berliner DKP na Pekárskej 40. Vstup bude zadarmo.

V novembri nás architekt Martin Zaiček prevedie klenotmi funkcionalistickej architektúry v Trnave a v decembri ako hosť príde hlavný architekt mesta Trenčína Martin Beďaš, ktorý porozpráva o projekte Trenčín Si Ty. Podrobnosti nájdete na stránke www.malyberlin.sk, alebo na www.facebook.com/malyberlin.

Pavel Forisch, foto: archív autora

Trnavčania v slovenskom filme 4

Jozef Režucha – režisér, no aj trnavský vtipkár.....

V našom spomienkovom seriáli na osobnosti spojené so slovenským filmom a zároveň s našim mestom sa dnes pristavíme asi pri najznámejšom Trnavčanovi – filmárovi, režisérovi Jozefovi Režuchovi (*13. marec 1929 Trnava †15. júl 1995 Trnava). Aj keď svoje pracovné aktivity vyvíjal najmä v Bratislave, zo svojho rodného mesta v podstate nikdy neodišiel, a potvrdzoval to aj rečou, ktorá odkazovala na jeho rodný región.

V mladosti sa venoval rôznym loptovým hrám, zaujímal sa tiež o bábkové divadlo. Majstrovsky vyrobené bábkky boli jeho hereckými partnermi, s ktorými sa pekne rozprával. Veľmi ho bavil futbal. Ako dorastenec ŠK Trnava získal titul majstra Slovenska a o rok neskôr aj Československa. Mal veľmi veselú a priateľskú povahu a často sme sa stretávali na známom trnavskom korze alebo v promenádnych parčíkoch za baštami neďaleko františkánskeho kostola. Jozef Režucha vyštudoval herectvo na bratislavskom konzervatóriu. Bol vynikajúcim imitátorom hercov, športových reportérov, ale tiež vtedajších politikov, vedel napodobniť K. L. Zachara, V. Záborského, M. Gregora, G. Valacha, z politikov V. Širokého, K. Bacílka, A. Zápotockého a ďalšie významné i známe, no nevýznamné osobnosti. Ako vojaci základnej vojenskej služby sme sa náhodou stretli na dovolenke a vzájomne si odovzdali vzorové vojenské pozdravy.

Sála z neho veselosť a humor. Pred vojenskou základnou službou pracoval v Slovenskom rozhlase. Bol herec, veď túto profesiu vyštudoval, a chcel sa teda k herectvu vrátiť. Počas vojenčiny pôsobil aj vo futbalovom mužstve. Hral za hraničiarov v západočeskom Chebe.

Pred základnou vojenskou službou sme pravidelne cestovali v skorých ranných hodinách z Trnavy do Bratislavy. Vo vlaku bolo vždy veselo. Jozef vstúpil do vožňa s hlasným nezrozumiteľným prejavom cudzieho jazyka. Cestujúci nevedeli, čo to bolo za zahraničných cestujúcich. Prejav bol veľmi blízky anglickému, francúzskemu alebo talianskemu prízvuku. Po chvíli tvrdou trnavčinou poznamenal. „Ďalšie stretnúci bude ešte veselejšie“. Občas s nami cestoval aj herec Lotár Radványi. Vtedy už pôsobil v Dedinskom divadle, vlakom cestoval najmä v čase, keď nemal vystúpenie. Po pracovných povinnostiach sme sa v Bratislave stretli pred divadlom a cestou na stanicu sme sa zastavili v niektorých vinárňach. U františkánov, Vysoká, trh na Žilinskej... Najmä tam Lotár s obľubou kupoval „čerstvý krumpľový chléb“, ako sa u nás hovorilo. Od hlavnej stanice nás delilo len niekoľko ulíc. Pozorne sme sledovali čas, ktorý vlak ešte stihneme smerom na Leopoldov, aby sme sa v poriadku a v počestnosti dostali domov. Jozef Režucha sa po návrate z vojenčiny zamestnal v Slovenskom filme. Jeho prvé filmové kroky boli spojené s funkciami asistenta réžie, pomocného režiséra, druhého režiséra a v mno-

hých filmoch vytvoril rôzne herecké postavy. Začínal prácou na filme Andreja Lettricha Drevená dedina (1954) ako asistent réžie a zároveň stvárnil príslušníka Zboru národnej bezpečnosti. Ako asistent scény pomáhal J. Medvedovi pri výrobe filmu Štvorylka a v epizódnej úlohe stvárnil oficiera. Krátko nato prišiel ďalší film s jeho asistenciou réžie J. Medvedovi Previerka lásky (1956). Potom prišlo mnoho ďalších filmov a režisérov, kde bol Jozef Režucha vždy nápomocný ako asistent réžie, zväčša vždy aj vypomohol v niektorej z epizódnych úloh. Takto spolupracoval na filmoch Čert nespí, Štyridsaťštyri, V hodine dvanástej, Muž, ktorý sa nevrátil, Pieseň o sivom holubovi, Partyzánska stezka, Výlet po Dunaji od významných režisérov (Paľo Bielik, Peter Solan, Andrej Lettrich, Stanislav Barabáš, Emanuel Kaněra, Ján Lacko a iní). Napríklad vo filme Pieseň o sivom holubovi vytvoril epizódnu úlohu nemeckého vojaka SS, v krásnom, no smutnom filme V hodine dvanástej zasa hral partizána. Mnoho z týchto filmov sa uvádza v televízii dodnes a niektoré vyšli aj na DVD. Spomeňme ešte prácu Jozefa Režucha ako asistenta réžie na filme Geľo Sebechlebský (1963) režisérovi Karolovi L. Zacharovi. Tu Jozefa spojila s týmto významným divadelným režisérom aj príslušnosť k Trnave. Manželka Karola L. Zachara Marta pochádzala z nášho mesta (bola sestrou herečky Márie Prechovskej), a tak mali k sebe vždy blízko. Pre Jozefa Režucha boli rovnako bo-

haté aj celé šesťdesiate roky, keď opäť popri práci asistenta režie stvárnil celý rad drobných úloh v známych slovenských filmoch. Tieto úlohy zväčša v encyklopédiách ani nenájdeme, mnohé z postáv sa totiž vytratia v spleti mien hercov, ktorí stvárnilo závažnejšie a pre filmy dôležitejšie postavy. Jozefa Režucha ako zlodēja vidíme vo filme Prípád (1963, réžia Vladimír Bahna), ako obchodníka vo filme Námestie svätej Alžbety (1965, réžia Vladimír Bahna), jedného z odsúdených vo filme Šerif za mrežami (1965, réžia Dimitrij Plichta), kňaza na popravisiku vo filme Živý bič (1966, réžia Martin Ťapák) a v mnohých ďalších filmoch. Ako pomocného režiséra ho nájdeme aj v titulkoch filmov Génius, Tri dcéry (oba režíroval Štefan Uher) i s P. Delibašičom pripravoval film Siedmy kontinent (juhoslovanský film, réžia Dušan Vukovič).

Jozef Režucha si zaslúžil, aby ho vedenie Slovenského filmu od konca 60. rokov poverilo samostatnou prácou režiséra. Veď v uvedených pozíciách získal obrovské tvorivé a remeselné skúsenosti od najlepších slovenských režisérov, ktorých sme už spomenuli, ale aj kameramanov ako boli Karol Krška, Vincent Rosinec, Stanislav Szomolányi a mnohí ďalší. Jozef Režucha ako režisér debutoval v roku 1970 detskou filmovou témou Zločin slečny Bacilpýšky. O rok nato vytvoril asi svoj najúspešnejší slovenský film *Dosť dobrí chlapi*. V téme zo života šoférov nákladných áut zatriktívnil napohľad všedný obraz a vykreslil zaujímavé psychologické charaktery. Okrem toho, že ho dodnes oceňuje aj kritika a filmová historiografia, v roku 1971 bol tento film úspešný aj na MFF v Karlových Varoch a bol ocenený hlavnou cenou.

Rok po roku nasledovali ďalšie úspešné i menej úspešné tituly: Tie malé výlety (1972), Deň

*Najúspešnejším filmom Jozefa Režucha bola snímka *Dosť dobrí chlapi* (1971), ktorá dostala aj hlavnú cenu na MFF Karlove Vary. Známi slovenskí a českí herci stvárnilu psychologický príbeh partie šoférov v kameňolome od Jána Soloviča*

slnovratu (1973), ku ktorému napísal scenár spolu s Petrom Jarošom. Nasledovali filmy *Ešte sa nevraciam*, *Život na úteku* (oba napísal spolu s Emilom Kadnárom), potom prišiel film *Do posledného dychu* a komédia *Pozor, ide Jozefína!* o dobovo obľúbenej téme fuškárenia s krásnou herečkou Brigitou Hausnerovou. V ďalších filmoch riešil najmä vojnovú tematiku a viaceré z týchto diel boli uvedené ako televízne filmy: *Ži svoj čas* (1978), *Chod' a nelúč sa* (1979), *Prerušená hra* (1979), televízne inscenácie *Nikto mi to nevyhovorí* a *Zlý koniec môjho priateľa*. Predpokladám, že v roku 1982 robil svoj posledný film ako druhý režisér, a to s Otom Krivánkom *Kúzelné mestečko*.

Jozef Režucha pre slovenský film odviezol za štyridsať rokov množstvo práce vo všetkých funkciách súvisiacich s filmovou réžiou. Svoj talent uplatnil aj pri písaní filmových poviedok, námetov i scenárov. Pri jeho najproduktívnejšom nasadení sme sa neskôr stretali podstatne menej. Koncom 60. rokov som mu vyrozprával príbeh našej rodiny z konca druhej svetovej vojny. Ten ho veľmi zaujal, no tému

napokon nespracoval do filmovej poviedky a nikdy viac sme o nej nehovorili. Bol to filmovo spracovaný podobný príbeh ako vo filme *Sám vojak v poli*. Jozef začal v roku 1970 v hranom filme svoju filmovú konjunktúru a ja som v tom období robil svoj posledný celovečerný dokumentárny film vo Vysokých Tatrách *Majstrovstvá sveta v lyžovaní* v klasických disciplínach. Štúdio dokumentárnych filmov som musel po dvadsaťročnom pôsobení opustiť. Veľká škoda, že Jozefa v pomerne mladom veku postihla zákerná choroba. Žiaľ, nepomohla ani ťažká operácia hlavy. Zotavenie nebolo nádejné, a bolo predzvesťou rýchleho konca, čo si v konečnom dôsledku aj sám Jozef uvedomoval. V posledných rokoch svojho života žil vo svojom domčeku v Trnave na Špiglsáli. Občas sa objavil na verejnosti a sporadicky poskytol nejaký rozhovor. Napríklad, začiatkom 90. rokov do práve zaničajúceho humoristického týždenníka *Roháč*, ku ktorému mal ako Trnavčan so zmyslom pre humor vždy blízko. ■
(autor pracoval v Slovenskej filmovej tvorbe)

Martin Jurčo, foto: archív Marcely Jakubčiakovej

Juraj Beneš začína s hudbou v našom meste.....

Bývalý prodekan Hudobnej a tanečnej fakulty Vysokej školy múzických umení v Bratislave. No aj dvojnásobný držiteľ Ceny Jána Levoslava Bellu a Ceny ministra kultúry SR. Autor desiatok skladieb z priečinka klasickej hudby 20. storočia. Hovoríme o trnavskom rodákovi a hudobnom skladateľovi Jurajovi Benešovi (*2. marec 1940 Trnava †11. september 2004 Bratislava). Jeho životná cesta sa uzatvorila pred desiatimi rokmi. Napísal štyri opery, desiatky skladieb pre komorný orchester a množstvo skladieb so sólom pre klavír, ktorý bol jeho doménou. Pre skladby Juraja Beneša boli typické nevšedné kombinácie, ale aj využívanie menej frekventovaných hudobných nástrojov. Na tohto hudobného skladateľa si zaspomíname aj prostredníctvom rozprávania jeho sestry.

„Juraj sa narodil na ulici smerom do Vozovky. Tam mali naši rodičia prenajatý dom, ktorý stojí dodnes. Po jeho narodení si otec ako zubný technik zriadil laboratórium v starom meste, a tak sme sa presťahovali,“ spomína sestra Juraja Beneša Marcela Jakubčiaková, ktorá bola od svojho brata mladšia len o päť rokov. Po vojne ich z tohto miesta v centre Trnavy vystaňovali, pretože s rodičmi medzitým odišli do Liptovského Mikuláša.

Po návrate začali bývať v budove nemocenskej poisťovne, kde otec pracoval ako zubný technik. Neskôr to bola budova polikliniky, dnes Právnickej fakulty Trnavskej univerzity. „Tam sme bývali v suteréne a Juraj chodil cez plot do školy, ktorej sa hovorilo Pod rádiom. Nemali sme ani kúpeľňu a mama nás kúpala v kadi v práčovni (smiech). Potom sme bývali v centre, v mestskom dome, v byte, ktorý kedysi patril židovskému lekárovi. Bolo to oproti vtedajšiemu národnému výboru. Otec si tam zriadil zubnú ambulanciu,“ hovorí Marcela Jakubčiaková, ktorá mala možnosť sledovať prvé bratove umelecké kroky. Mnoho z jeho vzťahu k hudbe sa prilepilo aj na ňu, hoci sa dala na cestu prírodných vied. „Brat ma brával do trnavského kina Tatra, videli sme napríklad Wajdov film Popol a diamant. Juraj ma vo všetkom ovplyvnil, neskôr už ako konzervatorista mi nosil aj knihy. Napríklad si pamätám

na Villonov životopis, ktorý som čítala pod perinou so zatajeným dychom.“

Juraj bol ako žiak výborný v matematike, v tomto čase začali vznikať aj jeho prvé skladby. To už obaja súrodenci chodili do hudobnej školy na klavír. Ako Juraj Beneš povedal v jednom z mnohých rozhlasových rozhovorov, prvú skladbu napísal v dvanástich rokoch. Podľa Marcely Jakubčiakovej neskôr zašiel aj za slávnym Mikulášom Schneidrom-Trnavským. No on sa na autorské počiny jej brata pozeral skepticky a nepredpovedal mu výraznejšiu kariéru. V Trnave žila len jedna rodina s priezviskom Beneš. Korene tohto priezviska pochádzajú z obce Tupesy pri Uherskom Hradišti. Pochádzal odtiaľ starý

otec Juraja Beneša, ktorý bol kováč. Po vzniku Československa odišiel do Nových Zámok. Do Trnavy prišiel v čase, keď sa zakladali železničné opravovne a strojárne. Mal aj umelecké ambície, stál pri začiatkoch Bradlanu a bol jeden z jeho prvých členov. Ich syn Marcel Beneš (1910 – 1974) bol neskôr v Trnave známy ako maliar akvarelov s trnavskými motívmi. „Priamych predkov hudobníkov sme nemali. Otec ale hral na husle, aj keď amatérsky, tiež zakladal v Trnave filharmonický orchester. Krásne spieval, no moja stará mama Benešová mala dvoch súrodencov, dvojčičky. Jeden z nich bol potulný huslista, a druhého syn hral vo viedenskej filharmónii,“ spomína Marcela Jakubčiaková. Postupne ako Juraj Beneš

dospieval, prišiel aj čas jeho odchodu na bratislavské štúdiá. Najprv absolvoval konzervatórium (klavír u Romana Rychlu). „Mal kamaráta Petra Schwendta, a spolu sa chystali aj na umeleckú školu. Keďže mal Juraj zlú klavírnú techniku, išiel do prípravky a postupne sa prepracoval až na konzervatórium. V Bratislave už žil bohémym životom intelektuála.“ Potom absolvoval Hudobnú fakultu Vysokej školy múzických umení. Bol študentom Jána Ciklera, no ako Juraj Beneš spomínal, viac bol odkázaný sám na seba. Okrem toho, na vysokej škole ho viac zaujímalo divadlo ako hudba. Do Trnavy sa však od čias štúdií vracal len príležitostne. Za pôsobenia farára Arpáda Janovička

chodil hrať na organe do evanjelického kostola. Neskôr učil aj teóriu hudby na trnavskej Pedagogickej fakulte UK. To už mal za sebou niekoľko rokov práce korepetitora v Slovenskom národnom divadle. Pôsobil aj na Hudobnej a tanečnej fakulte VŠMU a stal sa aj prodekanom tejto fakulty. Profesúru získal na Janáčkovej akadémii múzických umení v Brne. Spomeňme niektoré diela Juraja Beneša – štyri opery Cisárove nové šaty, Skamenený, Hostina a The Players a množstvo komorných skladieb, ktoré písal pre rôzne hudobné nástroje. No kládol dôraz predovšetkým na klavír ako sólový nástroj. Krátko pred smrťou v rozhlasovom rozhovore hovoril aj o interpretácii a skladbe súčasnej hudby: „Na

Slovensku vyrástlo za posledné roky dosť mladých a kvalitných interpretov, ktorí majú záujem, chuť a kompetenciu, aby hrali súčasnú hudbu. V minulosti bol raz do roka Týždeň novej slovenskej hudby, kde sa každému autorovi zahrála jedna skladba a na rok sme boli vybavení. Po tejto stránke sa dnes situácia zlepšila. Čo sa zhoršilo, sú orchestre, ktoré nemajú chuť hrať súčasnú hudbu, a preto sa skladatelia musia orientovať na hudbu komornú.“ Juraj Beneš zomrel po ťažkej chorobe a je pochovaný v bratislavskom Slávičom údolí. Jeho hrob by mal čoskoro zdobiť kameň z riečky Belá z jeho milovaného Liptova, odkiaľ pochádzala jeho matka. ■

Martin Jurčo, foto: autor

Na pár slov s osobnosťami Trnavských dní

Stalo sa už tradíciou posledných dvoch desaťročí, že týždeň po trnavskom jarmoku prichádzajú do nášho mesta rodáci a priatelia Trnavy. Spolu navštívia niekoľko kultúrnych podujatí, a potom sa aj oni predstavia v divadle v Galaprograme Trnavských dní. Niektorí účastníci možno spočiatku zapochybovali, či je ešte možné po vyše dvadsiatich rokoch predstavovať v Trnave stále „nové“ osobnosti. Darí sa to. Organizátori už v súčasnosti objavujú a pozývajú aj tých, ktorí medzitým dorástli a pôsobia nielen v zahraničí, ale aj na Slovensku. Potvrdilo sa to aj v tomto ročníku. Dokonca sa zdá, že vstupom do tretieho desaťročia nabrali Trnavské dni druhý dych.

O kultúrnych podujatiach a nevedných stretnutiach Trnavských dní sa už hovorilo. Pristavme sa pri hlavnom programe tohto projektu, galaprograme v divadle. Aj keď sa jeho koncepcia v zásade nelíšila od tých predchádzajúcich, pomohli mu aj kozmetické úpravy, ktoré celý program zdynamizovali a urobili ho oveľa zaujímavejším. V hudobných číslach, ktoré striedali rozhovory, sa predstavil orchestr tradičnej hudby Bratislava Hot Serenaders, ktorý ukázal životaschopnosť slovenských (a zahraničných) piesní z 30. a 40. rokov. V programe nás sprévdzali dvaja pomyselní

trnavskí poštári v podaní Kamila Žišku a Petra Cagalu. Sympatické boli nielen ich rázovité dialógy, ale aj myšlienka pomyselného doručovania listov pre hostí Trnavských dní s uvádzaním ich pôvodných adries. Dynamizujúcim prvkom, ktorý naznačil ďalšie smerovanie galaprogramu do budúcich rokov, bolo aj využitie videodokrútok s miniprofilmi hostí a následný rozhovor s nimi naživo, v prítomnosti divákov. Odľahčené vedenie rozhovorov a optimálnu minutáž celého večera diváci tiež ocenili. Spomeňme niektoré osobnosti, ktoré sa v divadle predstavili. Hans Kaufmann zo Švajčiarska

patrí medzi osobnosti bankového sektora. Po skončení univerzity pôsobil ako finančný analytik pre zlaté bane v Johannesburgu, neskôr Züricher Kantonalbank a najdlhšie obdobie (1980-98) bol vedúcim oddelenia švajčiarskych akcií v banke Julius Bär. Dlhé roky je aj zástupcom v rôznych ekonomických komisiách, skúsil sklznúť aj od politiky a bol delegátom v Rade Európy. Letecký dizajnér Ivan Kánik sníval už od detstva, že sa bude venovať letectvu. Absolvoval trnavskú priemyslovku a pracoval na odbavovacej ploche letiska v Bratislave. V aeroklube Trnava

absolvoval v roku 1988 motorové lietanie. Od roku 1991 žije v Austrálii a vypracoval sa tam na asistenta riadiaceho leteckú prevádzku a neskôr na koordinátora letových údajov Airservices Australia. Je absolventom Univerzity od Western Sydney ako letecký obchodný manažér, získal Australian Commercial Pilot Licence a neskôr kvalifikáciu na lietanie v zhoršených poveternostných podmienkach. Postupne absolvoval viacero kurzov a kvalifikácií. Do Trnavy sa veľmi rád vracia, aj keď jeho domovom je Austrália.

O svojich športových skúsenostiach v oblasti hádzanej hovorili Milan Brestovanský a Juraj Šimek. Obaja patrili k hráčom Lokomotívy Trnava. Juraj Šimek odohral v reprezentácii 55 zápasov a podieľal sa na postupe reprezentácie z B do A kategórie v roku 1981 vo Francúzsku. V roku 1989 odišiel do zahraničia, rok profesionálne hral a dnes žije v Berne. Podobne Milan Brestovanský je 127-násobným reprezentantom ČSSR a precestoval s hádzanou skoro celý svet. V rokoch 1984 a 1987 bol vyhodnotený ako najlepší slovenský hádzanár. Ako profesionálny hráč odišiel z republiky v roku 1988 a dnes žije v Nemecku.

Geografii sa celý život venuje Daniel Kollár. Známý publicista a vydavateľ študoval na trnavskom gymnáziu a po štúdiu na Prírodovedeckej fakulte UK pracoval na Geografickom ústave SAV. Venoval sa sociálnej geografii a najmä regiónu slovensko-rakúskeho pohraničia. Dlhé roky je známy ako vydavateľ a editor kníh s tematikou slovenských regiónov, špeciálne toho trnavského.

Trnavský rodák, geológ, poľovník a publicista Roman Vadovič študoval na Prírodovedeckej

fakulte UK a v roku 1955 tam promovoval v celkom novom odbore inžinierska geológia a hydrogeológia. Roman Vadovič vypracovával podklady pre rôzne stavby, napríklad bol riešiteľom projektu spoločného rakúsko-slovenského vodného diela Wolfstahl – Bratislava, realizoval geologické prieskumy pre vodné diela Kráľová a Ružín, ale napríklad aj sústavy vodných diel Gabčíkovo-Nagymaros. Viac ako 15 rokov pracoval v juhozápadnom cípe Arabského poloostrova a v západnej Afrike – Nigérii. Ako pracovník štátneho podniku Inžinierskogeologický a hydrogeologický prieskum tam mal za úlohu hľadať dostatočne výdatné zdroje vody a budovanie studní.

My sme sa pristavili aj pri ďalších troch hostkách, ktoré na Trnavských dňoch reprezentovali nielen ženské pokolenie, ale v sebe spojili vzťah k nášmu mestu so vzťahom k umeniu.

Gabriela Giotto je v Trnave skôr známa pod pôvodným priezviskom Horváthová. Študovala históriu – filozofiu a pokračovala v štúdiu na Ústave medzinárodných vzťahov Právnickej fakulty UK. Študovala aj jazyky, výborne ovláda angličtinu, španielčinu a francúzštinu. Spojenie humanitného a ekonomického vzdelania s umeleckým talentom ju posunulo do sveta. „Pred vyše tromi rokmi som opustila tzv. zónu komfortu a po 15 rokoch pôsobenia v médiách a korporátnom biznise som sa rozhodla založiť si vlastnú dizajn značku Gabriela Giotto Fashion. Aj vďaka svojím predchádzajúcim skúsenostiam dokážem dnes lepšie sklbiť umenie a biznis. Je to kombinácia využitia kvalít ľavej a pravej hemisféry. Aj v biznise je potrebné byť kreatívny a empatický v komunikácii. Naopak,

v umení je dôležité zostať koncepčný,“ hovorí Gabriela Giotto. Otázkou však zostáva, ako sa dá preraziť s umením v takej veľkej svetovej konkurencii? „Jedným z predpokladov je byť originálny, inovatívny a mať svoj rozpoznateľný rukopis. K tomu jasnú víziu, pevnú vôľu a trpezlivosť. Nesmieme sa nechať odradiť komplikáciami, ktoré sú vždy súčasťou celého procesu. V prvých dvoch rokoch som sa zúčastnila dvoch dizajnerských súťaží a v oboch prípadoch sa umiestnila v prvej trojke,“ hovorí Gabriela Giotto, ktorá len minulý rok mala trinásť módnych prehliadok vrátane kultúrnej šou v Bejrúte v Libanone. Išlo o oficiálnu akciu slovenskej a českej ambasády pri príležitosti osláv nežnej revolúcie. Česká kultúra bola zastúpená Jazz Quartetom Milana Svobodu a slovenskú kultúru reprezentovala Gabriela Giotto výstavou obrazov a módnou prehliadkou svojej najnovšej kolekcie. „Vystavovať obrazy som začala už v roku 2008, čiže ešte počas svojho pôsobenia v manažmente. Putovali po veľkých biznis centrách v Prahe, Košiciach, Bratislave, ale mňa to akosi neuspokojovalo. Stále som si kladla otázku, kto bude v 21.

storočí chodiť do galérií. Tak kdesi skrsla vo mne myšlienka začať dekorovať predmety dennej spotreby a osloviť tým širšie auditórium, nielen minoritnú skupinu milovníkov umenia. Dnes okrem prevažne ženských šiat, hoci mám aj limitovanú edíciu pánskych košiel, dizajnujem aj vankúšiky, závesy, poháre, šálky, kryty na mobil, šatky," hovorí Gabriela Giotto.

Grand Prix a 1. miesto na Medzinárodnej baletnej súťaži v Brne posunula jednu z našich najznámejších baletiek, trnavskú rodáčku **Ninu Polákovú** do najvyšších súťaží. To už bola študentkou Tanečného konzervatória Evy Jaczovej. A ako sa dostala k baletu? „Bolo to náhodou. Od šiestich rokov som navštevovala hru na klavír. Moja sestra navštevovala balet na škole u Dušana Nebylu. Mala som možnosť poznať aj umenie Gabriely Záhradníkovej. Moje detské predstavenie, ktoré som ešte nepovažovala za profesionálne umenie, ma však viedlo k tomu, že som sa predsa len rozhodla ísť na skúšky na Tanečné konzervatórium," hovorí Nina Poláková. Ešte v detskom veku okúsila pobyt na internáte a mnoho drilu aj odriekania. Všetko sa však vyplatilo. „Popri osemroč-

nej škole majú žiaci príležitosť tancovať v rôznych baletných inscenáciách v Balete SND ako Luskáčik, Spiaca krásavica, Labutie jazero. Majú možnosť tancovať s profesionálnymi tanečníkmi na veľkej scéne. A boli tu najmä tie medzinárodné súťaže. Aj keď ja osobne si myslím, že pre samotné umenie to podľa mňa nie je podstatné. Súťaž je krátká záležitosť, predvediete pár vecí, a to sa hodnotí. Je to malý technický úryvok z jedného baletu. Skutočný dospelý umelec však musí zvládnuť tri hodiny baletného predstavenia. To je podľa mňa iný level – technicky to ustáť a dať tam aj tie emócie," hovorí Nina Poláková. Dnes je prvou sólistkou Viedenského štátneho baletu, kde pôsobí od roku 2005. V roku 2008 získala ocenenie Baletného klubu Viedenskej štátnej opery. Vďaka tomu, že tanec je medzinárodné umenie, sa predstavuje na mnohých svetových pódiumoch.

Súhrn aktivít **Saše (Alexandry) Šmidákovovej** je naozaj široký. Absolvovala slovenčinu a výtvarnú výchovu na Trnavskej univerzite a na Univerzite Cyrila a Metoda masmediálnu komunikáciu. Vedomosti z týchto dvoch profesionálnych zameraní v spojení s umeleckou kreativitou prepojila do webového portálu, prostredníctvom ktorého ponúka produkty tisíciam tvorcov ručných výrobkov. „Kedysi pred ôsmimi rokmi sa dali moje výrobky prezentovať len obmedzene. Boli jarmoky, zahraničné internetové stránky, a potom kamenné obchody s vysokou maržou a DPH, kde chodia najmä zahraniční turisti. Zistila som však, že mať svoj internetový obchod je dosť náročné. Pre ľudí, ktorí majú vzťah len k umeleckým aktivitám, je to ešte zložitejšie. Tak som presvedčila svojho priateľa,

ktorý je webový dizajnér a grafik, aby skúsil ísť so mnou do projektu. Išlo mi o to, založiť internetový obchod, dať priestor aj iným autorom a vytvoriť komunitu. Presvedčila som sa, že to funguje, už hneď na začiatku. Večer som ako prvé zavesila na internet štyri páry náušnic a do rána sa hneď predali," hovorí Saša Šmidáková, ktorá dodnes takto cez internetový obchod spojila 8 tisíc rôznych domácich výrobcov. Ako pripomína, marketing v prípade ručných výrobkov je rovnaký ako pri akomkoľvek inom tovare. Je zástankyňou komercie v tvorivom, a potvrdzuje sa jej to aj pri prevádzkovaní spomínaného portálu. „Myslím, že takýto obchod svedčí práve dobrým výrobcom. My sme im ponúkli zadarmo galériu a prezentáciu. Ak niečo predajú, dajú nám časť na financovanie týchto propagačných aktivít, teda internetového obchodu.“ Ako manažérka sa s niekoľkými desiatkami výrobcov stretne aj osobne, napríklad pri ich prezentácii na rôznych artpiknikoch. A o čo je dnes najväčší záujem? „Okrem bežných vecí napríklad aj o slovenské ľudové motívy prenášané na rôzne predmety denného používania ako sú napríklad obaly na mobily," odpovedá Saša. ■

Ildikó Kraicová, foto: archív MP

Budúcnosť sa tvorí v každom okamihu, a v každom okamihu sa zároveň aj pretvára

Pôvodne vyštudoval geológiu na Prírodovedeckej fakulte UK v Bratislave. Už počas jej štúdia sa však začal venovať filozofii. Priviedli ho k nej aj skvelí učitelia, ktorí po nežnej revolúcii začali prednášať na práve vzniknutých Katedrách humanistiky na Prírodných vedách a na Matfyzze (patrili medzi nich Imrich Sklenka, Egon Gál, Ján Rybár a ďalší). Filozofiu vyštudoval na Trnavskej univerzite v Trnave, kde chvíľu aj učil. Posledných viac než 10 rokov prednáša na Univerzite sv. Cyrila a Metoda v Trnave. Za docenta sa habilitoval na Univerzite Palackého v Olomouci. Je autorom desiatok vedeckých prác a dvoch kníh: Najstaršie podoby európskej etiky v antickom období a Vôľa (k) celku: Človek a spoločnosť rečou Homéra a Theognida. Zaoberá sa myslením a kultúrou antického grécka, špecializuje sa na grécku archaickú epiku a lyriku, Sókrata a Platóna. **Matúš Porubjak, hosť PRAK-u** – Prednášok, Rozhovorov a Koncertov v réžii hudobnej skupiny Romanika, ktorý sa uskutoční 7. októbra o 19.00 h v Berlinerí DKP na Pekárskej ulici.

■ **Ďakujem, že si prijal pozvanie na PRAK a zhostíš sa prednášky s témou Lýra – symbol básnického umenia. Môžeš čitateľom priblížiť, o čom bude?**

- Pri prednáškach rád improvizujem, takže uvidíme. Určite sa dotknem tvaru a konštrukcie lýry a spomeniem rozkošný mýtus spojený s jej vznikom, v ktorom hlavnú úlohu hrajú Hermés a Apollón. Možno príde na pretras aj bájny Orfeus. Určite však nemôžem opomenúť Homéra a s lýrou úzko spojenú archaickú básnickú tradíciu. Tá mala pôvodne orálny charakter. Vzhľadom na obsah a formu básne, ako aj vzhľadom na rolu prednášajúceho fungovala orálna tradícia úplne iným spôsobom než moderný autorský text. Moderná báseň má jednoznačne identifikovateľného autora, a jej podoba sa po publikovaní už nemení, a to ani v prípade, ak je recitovaná. Naopak mýtický príbeh, ktorým pôvodne homé-

rovské spevy boli, nemal určenú definitívnu podobu. Vždy jestvovali rôzne varianty jednotlivých príbehov, ktoré pevec poznal a vyberal z nich s ohľadom na okolnosti a publikum. Epická báseň bola spojením kolektívnej pamäte spoločnosti a umenia toho, kto ju prednášal. Preto sa archaickí básnici vždy na začiatku obracali k Múzam – dcéram Dia a bohyne Pamäti, preto hovorili, že básne nevymýšľajú, ale len sprostredkujú to, čo im do mysle vložili Múzy. Stavali skôr na veľmi dobre zvládnutom umení improvizácie, než na „mechanickom odriekaní“ vopred vytvorených veršov. V súčasnosti nájdeme tento spôsob produkcie snáď len v niektorých hudobných a tanečných žánroch. Z prednesu sa prakticky vytratil. Akoby Múzy našu reč opustili. Možno sme ich sami odohnali tým, že sme zabudli na skutočné príbehy.

■ **Keď sme spolu hovorili naposledy, nedokončili sme**

rozprávanie o La Lobe. Ako v tebe pracuje tento mýtus a čo pre teba znamená jej existencia?

- Hm, na bližšiu analýzu by som si toto rozprávanie musel opäť prečítať, knihu som čítal už veľmi dávno. Poviem však to, čo mi aj po tých rokoch utkvelo v pamäti a ostalo tam. Pre mňa je to mýtus o tvorbe života, presnejšie, symbolizuje mi proces života. V tomto mýte La Loba chodí po krajine a zbiera kosti. Kosti, predovšetkým dlhé duté kosti, sú to, čo po nás ostáva aj pri pohrebe do zeme a pri žiarovom pohrebe. Sú oporou, základom. Tvorí sa v nich krv a podľa viacerých mýtov v nich sídli život – dych života sa „preháňa ich dutinami“. Keď má kosti pozbierané, La Loba si sadne (ak si dobre pamätám) a začne spievať. Kosti sa začnú spájať šlachami, obrastať mäsom, kožou, srstou, až nakoniec vlk/vlčica ožije a rozbehne sa do krajiny. Spev La Loby akoby

obracal to, čo sa deje v procese smrti. Toto obrátenie ale nie je neprírodné. Symbolizuje cyklus života. Kostí sú základ, sú z krajiny, patria krajine. La Lobin spev dodá tvorivý rytmus a harmóniu, ktorá na tomto základe nechá vyrásť všetko ostatné, všetko potrebné. Čo ma na tom mýte najviac zaujalo, je to, že La Loba nevytvára život „z ničoho“. La Loba svojim spevom „len“ nechá život prejavíť sa, rozvinúť. Vlk/vlčica sa po ožití rozbehne späť do krajiny. La Loba si nečini nárok na to, čo vyspievala. Čo sa zrodilo, zrodilo sa zo života v kostiach, pokračuje v tomto živote a nakoniec sa navráti do podoby kostí. La Lobin tvoriaci spev je niečo ako sprievodca, znejúca pieseň, ktorú môžeme započuť, pieseň života, ktorá sprevádza všetko živé v každej fáze jeho života vrátane tej, ktorú nazývame smrťou. V niečom mi to pripomína Hérakleitov zlomok B 88: „To isté je vo vnútri: živé i mŕtve, prebudené i spiace, mladé i staré. Jedno je prevrátením druhého a to druhé zas prevrátením toho prvého.“

■ Čo sa stane, ak stratí trpezlivosť (La Loba či mytológia všeobecne) a prestaneme ju ako ľudstvo baviť?

- Myslím, že všetko to, čomu vravíme „živelné katastrofy“ – požiare, veterné smršte, záplavy, zosuvy pôdy, zemetrasenia a podobne, nám ukazujú, aká krehká je naša existencia – tak jednotlivcov, ako aj druhu. Vďaka takýmto katastrofám, či skôr prirodzeným dejom, ktoré ohrozujú náš život, si uvedomujeme, že sila nás samých i našich technológií je mizivá, prakticky nulová. Že existujeme len vďaka stabilite prostredia v ktorom žijeme. Archaické rituály mnohých kultúr sú spojené s účasťou na obnovovaní poriadku vecí, poriadku sveta. Sú akousi prosbou

o jeho zachovanie, sprítomným síl formujúcich prostredie, od ktorých priaznivého nastavenia sme závislí. Mytológiu vnímam ako spôsob, akým sa v nás tieto sily „zvedomujú“ a ponechávam bokom, alebo skôr z úcty k tajomstvu, otázku, či sú tieto sily „osobné“, alebo „neosobné“. Moja odpoveď na položenú otázku preto je, že ak mytológia s nami stratí trpezlivosť, neznamená to nič iné, než to, že sme stratili trpezlivosť sami so sebou, prestali sme sami seba baviť. A to by sa iste neskončilo dobre. Pekne to kdesi vyjadril britský ekológ James Lovelock, keď povedal, že na prírodu sme prikrátki, naozaj zraniteľná je len civilizácia.

■ Máš pocit, že ideš po ceste, ktorú ti niekto vopred vytýčil?

- Nemám tento pocit. Mám pocit, že budúcnosť sa tvorí v každom okamihu, a v každom okamihu sa zároveň aj pretvára. Svet vnímam ako priveľmi pestrý, dynamický a komplexný na to, aby deje v ňom mohli byť vopred vytýčené. My môžeme odhadovať trendy, ako to robia sociológovia a klimatológovia, alebo sledovať božské znamenia, ako antickí hrdinovia. V homérovskej mytológii dokonca ani samotný Zeus – „otec bohov i ľudí“ – nepozná všetko. Nemôže preto ani všetko napláňovať či zariadiť. Samozrejme, môže zasahovať do chodu vecí oveľa výraznejšie, než ostatní bohovia alebo ľudia. No presnú dráhu určiť nedokáže, ani si nemôže byť úplne naisto v tom, ako veci nakoniec dopadnú, a myslím, že práve to ho na jeho vládnutí baví. Vrátim sa k La Lobe. To rozprávanie chápem aj tak, že život sa deje podľa pravidla piesne, ktorú spieva. Každý živý tvor je však samostatný – je rozbehom vlka/vlčice do krajiny. Jeho prítomnosť v krajine, jeho

interakcie s ňou a s ostatnými bytosťami v nej vytvárajú živú sieť vzájomných vzťahov, ktoré sa neustále menia. Je to niečo ako vopred nevytýčená cesta v rámci odvekých pravidiel hry. Dvojica predurčenosť verzus sloboda sú pre mňa len dve extrémne pozície, ktoré sme si vytvorili na popis procesu, ktorý je ďaleko komplexnejší a nedá sa zjednodušiť na jednu alebo druhú pozíciu.

■ V čom je univerzálna grécka literatúra?

- V tom, v čom je univerzálna akákoľvek dobrá literatúra. Nevnímam Grékov ako výnimočných v globálnom slova zmysle. Ich výnimočná literatúra je výnimočná rovnako, ako výnimočná literatúra iných kultúr. Výhoda Grékov ale spočíva v tom, že sme po stáročia na ich literatúru vrátane filozofie a poznávacích disciplín vedome nadväzovali, že sme si ju pravidelne „sprítomňovali“, preto ich literatúru vnímame ako „blízku“. Jorge Luis Borges vraj ku koncu života veril, že všetky dobré knihy sú len jednou monštruóznou básňou či poviedkou, ktorú v priebehu dvoch tisícročí písalo mnoho pier – asi ako keď jednu rieku neustále vytvára mnoho prameňov. Ja by som k otázke univerzálnosti dobrej literatúry pristúpil aj s pomocou biológie. Geneticky sme prakticky totožní s našimi predkami z doby kamennej. Je veľmi pravdepodobné, že už tisícročia máme aj rovnakú mentálnu a pocitovú „mapu“. Dobrá literatúra – či ktorékoľvek iné umenie – ktorá prežíva dlhodobo ako platná, je potom tá, ktorá sa do tejto „mapy“ triafa. Nezáleží teda na tom kým, kde, či kedy bola napísaná, ale ako bola napísaná. A zachovaná starogrécka literatúra je zhodou okolností napísaná veľmi dobre. ■

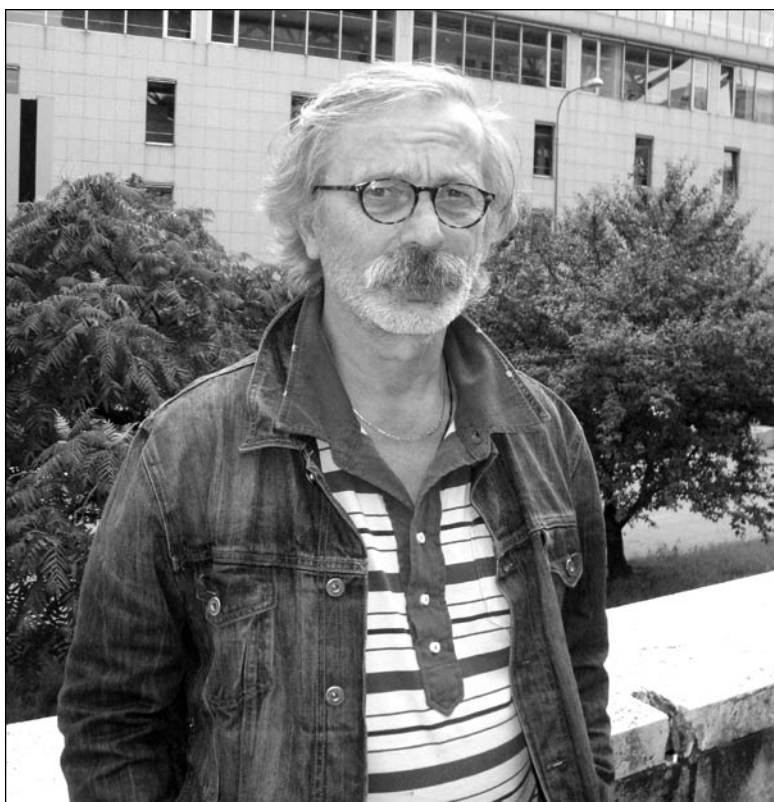
Text a foto: Martin Jurčo

Štefan Kožka: Uhlár a Nvota boli ako jing a jang

V našom seriáli k 40. výročiu vzniku Divadla pre deti a mládež v Trnave si dnes predstavíme jednu z významných posil divadla herca Štefana Kožku (nar. 11. augusta 1954 v Trenčíne). V mladosti mal veľký vzťah k športu a dodnes mu je blízke napríklad karate. Členom divadla bol od roku 1977 až do konca sezóny 1988. Na konte má množstvo postáv, v ktorých ho nebolo možné prehliadnuť – Don Varlet v hre *Náš priateľ René*, Zámboor v hre *Ako bolo*, Bobák vo *Faustiáde* alebo William v *Hamletovi III*. Hral Romea v *Romeovi a Júlii*, Bubeníka v *Kvintete*, ale aj Rola Petersa v slávnej hre *Kone sa strieľajú*. Vidieť sme ho mohli aj v množstve televíznych inscenácií a filmov. Hral v *Tisícročnej včele*, filmoch *Smrť šitá na mieru*, *Šieste vete* a filme *Dávajte si pozor!* V 90. rokoch sme ho mohli vidieť v *Jaškovom sne* alebo suges-tívnom televíznom filme *Katarína Hudáková odišla na večnosť*. Štefan Kožka dnes pôsobí v divadle *Nová scéna* a vidieť ho možno aj v súčasných ľahkých televíznych seriáloch.

■ Aké bolo vaše rodinné prostredie? Malo blízko k divadlu alebo k nejakému druhu umenia?

- Narodil som sa v Trenčíne, ale veľa si z Trenčína nepamätám. Otec bol vojak z povolania a člen generálneho štábu. Keď som mal dva roky, sťahovali sme sa do Prahy. Bývali sme v Dejviciach na „kruháku“. Keďže môj starší brat nastupoval do školy a moji rodičia nechceli, aby sme chodili do českých škôl, otec odmietol pracovnú pozíciu v Prahe. Prevelili ho do Žiliny. Vyrastali sme pri starej tehelni. Kúsok od nášho domu bagrovali hlinu. Pred naším domom bola sušiareň tehál. Postavili sme si tam bunkre, rodičia nám urobili ľadovú plochu, hrali sme hokej, futbal, takže som mal krásne detstvo. Vzťah k divadlu vznikol v spomínanej Žiline. Bol som asi štvrták na základnej škole a prišiel za nami Vladimír Šupka z tamojšej ľudovej školy umenia. Ako prvý založil literárno-dramatický odbor na ĽŠU na Slovensku, a to práve v Žiline. Predvádzal nám bábkoherecké úryvky a hovoril nám o rôznych divadelných zaujímavostiach. Zaujalo ma

to, a tak som sa prihlásil do krúžku.

■ Dlhو ste asi v Žiline nevydržali. Vojenské povinnosti otca všetko zmenili.

- Náš učiteľ Vladimír Šupka bol nešťastný, keď som mu o rok ako štvrták oznámil, že odchádzam. Mal predstavu, že skončím ľudovú školu a pôjdem aspoň na konzervatórium.

Otca prevelili do Bratislavy na generálny štáb. Pokračoval som v Bratislave na Nivách u pani Jamnickej, potom to prebrali Soňa Gracová a Peter Kuba. Študoval som napokon na gymnáziu. Už vtedy som o ničom inom nerozmýšľal, len ísť na herectvo. Recitoval som, no mal som vždy radšej prózu ako poéziu. Aj som vyhral nejaké kolo

Hviezdoslavovho Kubína. Raz som na súťaži vyhral aj s bulharskou poéziou a išiel som na zájazd do Bulharska. Vo štvrtom ročníku gymnázia som sa s kamarátom, s ktorým som sedel v lavici, dohodol, že ak nás nevezmú na vysokú školu, budeme učitelia alebo pôjdeme jazdiť na kamiónoch. Našťastie ma zobrali hneď na VŠMU, do ročníka ma prijal profesor Jozef Budský, a tým sa začala moja profesionálna herecká cesta.

■ Do Divadla pre deti a mládež v Trnave ste prišli v jeho tretej sezóne. To už na našich divadelných doskách boli „zabývaní“ vaši starší spolužiaci z predchádzajúcich ročníkov na VŠMU.

- Mojimi spolužiakmi boli Zdena Studenková, Jozef Vajda, Juraj Nvota, Anna Maľová, súrodenci Madžárovci, alebo aj režisér Juraj Takáč. Nastúpilo nás do prvého ročníka jedenásť, skončilo nás desať. Mali sme štyroch režisérov, čiže sa to prenášalo aj do rôznych divadelných projektov. Žili sme v takej naivnej predstave, že celý ročník pôjdeme potom spolu do jedného divadla. Dokonca sme uvažovali, že to bude prešovské divadlo. Samozrejme, ako sa končilo štúdium, už spolužiakom dávali „laná“. Zdena Studenková išla na Novú scénu, Jozef Vajda odišiel tiež, takže sa celá táto idea rozpadla. My, jadro okolo Juraja Nvotu, sme odišli do Trnavy. Okrem mňa aj Ján Zachar, moja neskoršia (dnes už bývalá) manželka Iveta Mandžárová-Kožková. Doplnili sme ročník Mariána Zednikoviča. Ten prišiel do divadla v roku 1974. Bola tam vtedy aj Zuzana Kronerová, ale napríklad aj Ján Topľanský. Zdá sa mi, že vtedy

odchádzal Marián Zednikovič, takže v tom roku 1977 nastalo niekoľko výmen. Okolo Juraja Nvotu sme tvorili tím a zažili sme krásne herecké obdobie. Samozrejme, nielen s Jurajom Nvotom, ale aj s Blahom Uhlárom. Boli ako jing a jang. Každý bol iný, každý robil iné divadlo, dopĺňali sa ako celok a s každým sa inak pracovalo.

■ Vnímali ste trnavské divadlo ako platformu niečoho podnetného? Alebo sa to tak vníma až teraz, teda s odstupom času?

- Bolo to všetko také intenzívne. Ročník pred nami okolo Blaha Uhlára sme vnímali už na škole. Dokonca, keď končili školu, sme im pomáhali „trhať dosky“ v budove bratislavskej Istropolitany. Boli tam staré priestory VŠMU a do jedného predstavenia sme im pomáhali robiť scénu. Zdalo sa nám to prirodzené, pretože sme boli na jednej vlnovej dĺžke. Dosť neskromne sa nazdávam, že naším príchodom do trnavského divadla sme tento ročník aj obohatili. Už len tým, že s nami prišiel Juraj Nvota, režisér s iným pohľadom na divadlo. Istým spôsobom sme priniesli iný vietor do divadla, ale sme museli nadviazať na to, čo naši starší kolegovia vytvorili. Myslím, že týmto obohatením všetko dostalo ešte väčšiu akceleráciu.

■ Tvorili ste rodinné prostredie s tými, ktorí bývali v Trnave, alebo ste dochádzali z Bratislavy? Vtedy sa tam postupne tvorili aj herecké manželstvá, vy s Ivetou Mandžárovou, Juraj Nvota a Mirka Čibenková.

- V prvých rokoch sme dochádzali. Najviac dochádzal Jaro Filip, ktorý prišiel neskôr ako

d ďalší bonus trnavského divadla. Mali sme dokonca medzi sebou súťaž Idiot roka. Spočítala v počítaní kilometrov – kto ich zbytočne najazdí viac medzi Trnavou a Bratislavou. Vyhral to nado mnou asi o tristo kilometrov práve Jaro Filip. Aj sme mu na jednom z predstavení túto cenu odovzdali. Neskôr sme pochopili, že dochádzať sa nedá. Preto sme sa mnohí presťahovali do Trnavy – Ján Zachar, Juraj Nvota a ďalší. S tým jazdením sme však neprestali, pretože neustála robota v Bratislave nás nútila cestovať. Napríklad, náš deň vyzeral asi takto: Ráno som sadol do auta, išiel som do Bratislavy na skúšku inscenácie do televízie. Išiel som do Trnavy na divadelnú skúšku. Potom som išiel do televízie nahrávať alebo do rozhlasu podľa práce. Potom som išiel do Trnavy, aby som odohral predstavenie. A keď som v televízii nedokončil nahrávanie, tak som ešte išiel do Bratislavy a do polnoci som nakrúcal tam. Nehovoriac o samostatnom nakrúcaní na Kolibe. Ľudovít Moravčík hovoril vtípne: ak zmeškáš v hlavnom meste autobus a vidíš Filipa alebo Kožku ako idú do Bratislavy, stoj pokojne, pretože obaja o chvíľu pôjdu z Bratislavy zase späť do Trnavy a vezmú Ťa (smiech).

■ Encyklopédie vás dobovo charakterizovali svojisky ako predstaviteľa mladých atraktívnych mužov prekypujúcich energiou, sebavedomých, s fyzickou silou, no často i prchkosťou. Vypelá herecká technika, všestranné psychofyzické dispozície vám umožnili uplatniť sa v rôznorodých inscenáciách. Máte vraj zmysel pre odstup,

sebairóniu, komentujúci až kabaretný herecký prejav. Do akej miery to platí, pokiaľ ide o postavy, ktoré ste dostávali vtedy v Divadle pre deti a mládež?

- Zaujímavá reflexia. Mám pocit, že veľa urobilo to, že sme boli uzavretý kolektív, ktorý spolupracoval. Dobré sme sa poznali, takže aj dramaturgia nám bola blízka. A tá poznala „materiál“, s ktorým pracuje. Či už režiséri Nvota a Uhlár, ale dôležitá bola aj Mirka Čibenková. Mnohokrát šla dramaturgiu na naše fyzické danosti. Preto to tam fungovalo, lebo často sme sa vytešovali aj na pôvodných inscenáciách. Napríklad na Charliem, na mušketieroch, ktoré napísala práve Mirka. Mám veľmi dobré spomienky aj na Kvinteto, ktoré napísal Blaho Uhlár a s ktorým sme boli aj na Divadle národov. Nám sa to dobre robilo, preto sa to herectvo vzájomne oplodňovalo, či už dramaturgiou, alebo réžiou.

Ku ktorej z dvoch trnavských poetík ste mali bližšie?

- Blaho rezal vždy pod kožu, snažil sa dávať dôraz na politikum, a Juraj Nvota všetko riešil s ľahkosťou. Pýtal som sa Juraja Nvotu, prečo dáva pred predstavením také dlhé introdukcie. Povedal mi, že musí divákovi naznačiť, aké má začať vylučovať žalúdočné šťavy, aby to predstavenie prijal. A druhý jeho dôležitý názor na divadlo je ten, že viac divákovi povie cez humor, než keby ho mal tlačiť do slzenia. Tieto dva názory nám boli blízke. Myslím si, že aj Nvotovi Uhlár pomohol svojím prístupom cez nás, ako aj Uhlárovi pomohol zase Nvota.

Bola v takomto divadelnom prostredí iná atmosféra ako, povedzme, v Bratislave?

- Trnavské divadlo bolo iné tým, že sme boli partia a prijali nás aj starší. A starší zistili, že aj ten náš názor je zaujímavý. A veľmi dôležité je to, že sme robili veci, ktoré neboli opozované. Vyhýbali sme sa tomu, že by sme hrali inscenácie, ktoré hrali naraz v šiestich divadlách v Československu. My sme sa tomu vyhýbali aj tým, že sme mali písucu dramaturgičku, prichádzali sme s inými témami. Mnohé projekty administratívne „zastrešil“ riaditeľ divadla Ladislav Podmaka, čo tiež bolo dôležité. Keď hovoríme o Mirke Čibenkovej, musím spomenúť inscenáciu z neskoršieho obdobia Diagnóza AIDS. Urobili sme ju dokonca dvakrát. Najprv bola v Slovenskom rozhlase, kde mal Poetický súbor Novej scény svoje štúdio. Mali sme pocit, že tá hra má význam. Po tom ako ju na Novej scéne stiahli z repertoáru, rozhodli sme sa ju pod režijnou taktovkou Miloša Pietora ml. uviesť v Trnave. Bola to prvá takáto veľká Pietorova réžia. Bolo to aj na popud Vladimíra Jedľovského, aby sa to hralo práve v Trnave. Nesmierne sme mali túto inscenáciu radi.

S filmom ste začínali pomerne skoro, ešte ako herec Divadla pre deti a mládež. Podľa filmografie ste vytvorili prvú úlohu ešte ako poslucháč VŠMU. Bolo to v roku 1975 v televíznom seriálovom filme Nepokojná láska. V tomto filme hrala aj krásna „dívka na košteti“ Petra Černocká či ďalšia z krásnych postáv slovenského herectva Sylvia Turbová.

- To bolo už neskôr. Moja naozaj prvá filmová rola bola, keď som sa prisťahoval do Bratislavy. Mal som asi jedenásť rokov.

Režisér Martin Ťapák pripravoval výber na detské komparzné postavičky do filmu Rok na dedine. Bolo to folklórne pásmo z kalendárových obyčajov. Sedel som tam na peci alebo tancoval. Neskôr som sa dostal do rúk takých režisérov ako Karol Spišák, Igor Ciel, Miloš Pietor, Igor Vajdička. Dobré sa nám robilo, takže cez filmy a inscenácie týchto režisérov som sa etabloval aj televíznom a filmovom v prostredí.

Na konci vašej cesty s trnavským divadlom asi stáli lákavé bratislavské ponuky, zaiste tak ako to bolo u vašich kolegov, a rovnako je to v podstate dodnes.

- Nebolo to preto, že by sme toho mali veľa. S tým jazdením sme to zvládali. Ale je to ako s ľudským telom, že sa vám po siedmich rokoch obmieňa koža. Takže nastal čas pre zmenu. Prichádzali noví ľudia s novými témami a po jedenástich sezónach som sa rozhodol, že stačilo. Myšlienkový okruh sa naplnil a rozhodli sme sa viacerí, že by sme mali ísť ďalej. Odchádzal som v sezóne 1987/88. Išiel som na Novú scénu. Potom ešte bol dva roky v Trnave Jaro Filip, neskôr aj on prešiel do legendárneho Štúdia S, neskôr L+S. Juraj Nvota a ďalší išli do divadla Astorka – Korzo 90. Napriek tomu sledujem, čo sa v trnavskom divadle deje. Dodnes sa rád vraciam do divadla najmä vtedy, keď môj priateľ, herec Vladimír Jedľovský hrá v nejakej svojej dôležitej inscenácii. Dnes však vidím aj značné zmeny v dramaturgii a mám pocit, že trošku chýba tá jednotiacia línia ako bola kedysi. Ale na to má každý právo a ja to nechcem kritizovať. ■

Martin Jurčo, foto: autor a archív M.B.

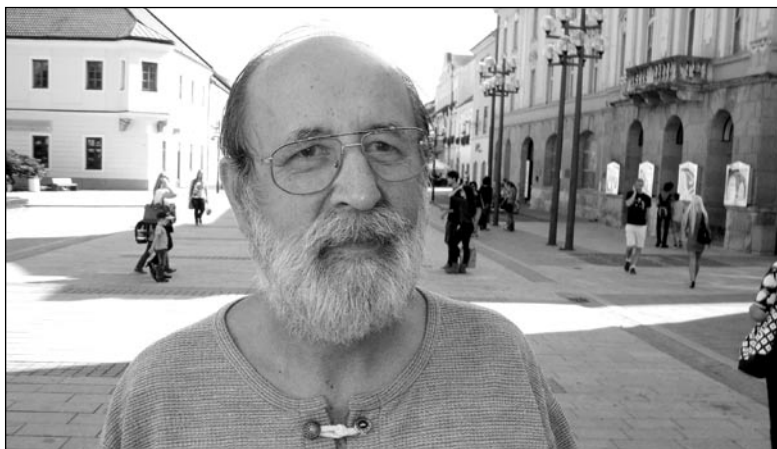
Prestížnu Cenu Jozefa Kronera udelili trnavskému hercovi Milanovi Brežákovi

Pre súbor, ktorý tvorí alternatívne divadlo špecifickým spôsobom, je úspechom aj akceptovanie publikom a nájdenie takého diváka, ktorý je ochotný a schopný dešifrovať komunikačný kód inscenácií. Platí to najmä pre divadelný súbor DISK. Tento rok je preň výnimočný. Tohtoročná 92. augustová Scénická žatva v Martine a 84. ročník Jiráskovho Hronova v Českej republike boli mimoriadne. Na Scénickej žatve dostali cenu Tvorivý čin roka. Okrem toho od roku 1999 Spoločnosť Jozefa Kronera odovzdáva cenu nielen profesionálnym, ale aj ochotníckym hercom (prvá ju získala Štefánia Slobodová zo Z-divadla v Zelenči). Nositeľom tohtoročnej Ceny Jozefa Kronera je herec divadelného súboru DISK Milan Brežák.

Režisér DISK-u Blaho Uhlár o Milanovi Brežákovi povedal, že s jeho organizačným duchom vchádza na scénu racionálne a analytické herectvo s imanentnou dávkou optimizmu. Za desiatky rokov v DISK-u bol Milan Brežák na 543 predstaveniach, z toho na 504 ako herec, na zvyšných ako zvukár. Okrem toho účinkoval vo viac ako 50 predstaveniach v rôznych javiskových formách.

■ Za akých okolností ste začali hrať divadlo?

- K divadlu som začal inklinovať až na strednej škole, aj keď drobné náznaky tam boli aj predtým. Študoval som najprv na strednej Vojenskej škole Jana Žižku z Trocnova v Moravskej Třebovej. Najprv sme si v spolupráci s družobným podnikom založili estrádnú skupinu. Po roku prišiel za nami náš veliteľ s ponukou, či by sme nevytvorili divadelný krúžok. A tak sme sa rozbehli. Spomínaný dôstojník sa snažil byť aj autorom, takže sme hrávali hry z tohto prostredia. Bolo to zväčša pre frekventantov tejto školy, občas sa niečo podarilo zahrať aj vonku pre družobné podniky. Spomínanú školu som v Trnave na vtedajšiu všeobecnovzdelávaciu školu. Práve vtedy sa robil konkurz a vytváral sa recitačný a divadelný krúžok. Zoznámil som sa tam s mladšími dievčatami Vlastou Hrabovskou, neskôr

Škapurovou a Martou Rijakovou, ktoré tam hrali moje dcéry. Ich Divadielko pod orechom malo už svoju tradíciu. Bolo na dvore (kde bývala moja budúca manželka) niekde v tých miestach, ako sa ide na Kamenný mlyn. Divadelný súbor Kopánka vznikol skôr, v roku 1955. Vtedajším režisérom bol Edo Norulák. Prišiel za spomínanými dievčatami a získal ich pre tento divadelný súbor. Hercami boli mládežníci z Kopánky.

■ Začiatok vášho pôsobenia v divadelnom súbore Kopánka sa datuje od polovice šesťdesiatych rokov. Za akých okolností ste tam začali pôsobiť?

- Po skončení strednej školy som študoval na strojárskych fakulte, no zistil som, že sa pre tento typ štúdia nehodím. Preto som po roku odišiel. Internát sme mali v Novej Dubnici. Miestne osvetové stredisko robilo tiež divadlo,

a tak som si tam zahral jednu rolu. Bola to postava inžiniera v inscenácii Bude sa páčiť cigareta? V decembri v roku 1964 za mnou prišli spomínané spolužiačky a poprosili ma, či by som im neprišiel pomôcť. V inscenácii Diabla nevesta im chýbalo obsadenie postavy pátra Dominika. A odvtedy som v DISK-u.

■ Vtedy mal tento divadelný súbor klasický repertoár. V tom čase ste asi skúsili to naozajstné hranie v divadle s premiérou a so všetkým, čo k tomu patrí.

- Hral som tam farárov, pátrov a podobné postavy. Asi tak vyrám (smiech). Vždy som si musel preštudovať, ako sa táto postava má správať, prípadne aké bolo jej postavenie v dobovom kontexte. Keď sme robili klasiku napríklad s režisérmi Vendelínom Kuffelom alebo s Mikulášom Fehérom,

vždy existovala nejaká dramaturgická príprava ako sú čítačky a rozborov charakterov jednotlivých postáv. Ak to nebolo ono, režisér pomohol. Tak sa človek učil disciplíne, ale aj spôsobu poznávať život z rôznych strán, pretože bol cez postavy rôznymi osobami.

■ Diváci dnes poznajú divadelné štúdio DISK v pivnici domu kultúry na Kopánke. V prvých desaťročiach existencie súboru ste však asi viac hrali na zájazdoch ako na domácej scéne. Kto vtedy určoval hlavnú líniu divadla a ovplyvňoval podobu inscenácií?

- Na Kopánke v priestore pod kostolom sme mávali premiéry, účinkovali sme tam zopárkrát, no chodilo sa najmä po okolitých obciach. Do centra Trnavy sme sa ani nedostali. Propagácia bola vtedy slabšia, takže niekedy sa ani na Kopánke ľudia nedozvedeli, že tam účinkuje nejaký divadelný súbor. Z tých významnejších osobností toho prvého obdobia ovplyvnil smerovanie divadla herec trnavskej scény, dlhoročný ochotník a pracovník osvetly Vendelín Kuffel. Ten so súborom urobil prvé kroky. Naučil nás, čo je to herectvo. Po ňom prišiel Mikuláš Fehér, dramaturg z trnavského divadla, kde bol neskôr riaditeľom. Niekedy v čase jeho pôsobenia sme začali kvalitatívne stúpať. Najprv sme sa však oŕukávali, pretože v Trnave pôsobil ešte jeden súbor, a to Vysokoškolák. Hrali tam študenti Pedagogickej fakulty UK. Pokiaľ sa súťažilo, oni boli vždy lepší, my sme boli druhí. V tomto teritóriu trnavského regiónu pôsobilo ešte Z-divadlo s Jozefom Bednárikom. Tí tvorili absolútnu slovenskú špičku, takže my sme boli vtedy tak trochu v ústraní. Až v súvislosti s príchodom Blaha Uhlára sme začali robiť autorské a aktuálne divadlo. Vtedy už Vysokoškolák neexistoval, pomaly

končilo aj divadlo v Zelenči a my sme postupne stúpali aj na prvú priečku.

■ Aký malo divadlo repertoár v 70. a 80. rokoch? Mali ste možnosť hrať aj na scéne profesionálneho divadla v Trnave?

- Myslím, že tituly vyberal samotný režisér aj podľa toho, na čo si sám trúfal. Hrali sme svetovú a slovenskú klasiku, špeciálne ruskú dramatikú. Prvý prienik do slovenskej špičky sme urobili práve cez ruskú klasiku. Ešte pred vznikom profesionálneho súboru Divadla pre deti a mládež pôsobila v budove trnavského divadla Stála scéna. A tú viedol práve Vendelín Kuffel. Vtedy sme hrali aj v tejto budove. Keď nás neskôr viedol Mikuláš Fehér, už sme boli rovnocennými partnermi s trnavským profesionálnym súborom, najmä pokiaľ ide o herecké vzťahy. Vzájomne sme chodili na premiéry, stretávali sme sa na spoločenských podujatiach. Mali sme taký príjemný pocit, že sme odnožou profesionálneho súboru divadla.

■ Kde všade ste pôsobili popri hraní v divadelnom súbore DISK?

- Robil som v rôznych profesiách. Po škole som robil automechanika v Pozemných stavbách, neskôr garážmajstra. Počas základnej vojenskej služby sme si tiež vytvorili divadielko a postúpili sme až do zväzového kola. Od roku 1970 som začal pôsobiť v mládežníckej organizácii. Robil som predsedu jej okresného výboru v Trnave, potom na ústredí v Prahe ako inštruktor pre Západoslovenský kraj. Počas tohto pôsobenia som vyštudoval politológiu. Po skončení školy som prestúpil do Bratislavy na Vysokú školu politickú na Katedru kultúrnej politiky. Tam som učil estetiku a kultúru práce a v roku 1989 som prešiel do Trnavy ako riaditeľ Domu politickej výchovy.

O rok na to do Domu detí a mládeže a v roku 1992 som nastúpil na Mestský úrad v Trnave. Najprv to bol spoločenský úsek, ktorý sa neskôr rôznym spôsobom transformoval. Až do roku 2007 som tam pracoval ako vedúci odboru, ktorého súčasťou bola i kultúra.

■ Odchod Blaha Uhlára z Divadla pre deti a mládež v roku 1986 a jeho príchod do DISK-u znamenal nielen zmenu vášho hrania, ale výraznú premenu divadla DISK.

- Prvou plnokrvnou premiérou Blaha Uhlára v DISK-u bola v roku 1987 inscenácia Ochotníci. Bola zároveň prvou autorskou inscenáciou, ktorá vznikla na Slovensku. Vtedy ešte fungovali starí porotcovia, ktorí nás nepustili ani cez krajské kolo súťaže ochotníckych divadiel. Vtedy snáď ako jediná z celej poroty Oľga Lichardová pochopila, že v prvom pláne to bol síce príbeh súboru, ale to nebolo podstatné. Lebo podstatou tejto inscenácie bolo nastolenie otázky, ktorá forma riadenia je lepšia – či demokratická, alebo autokratická – otázka, ktorá v tom období už výrazne rezonovala nielen na Slovensku. Presvedčila kolegov porotcov, aby odporučili náš postup do Spišskej Novej Vsi i z druhého miesta. Našťastie, tento návrh pravdepodobne podporil aj predseda krajskej poroty Jaroslav Rihák (patril k mladšej generácii porotcov), ktorý si pri odovzdávaní hlavnej ceny víťazovi krajskej prehliadky symbolicky umyl ruky. Boli sme ním vnímaní ako experiment, ktorý si zaslúži pozornosť. Hneď sme na celoslovenskej súťaži ochotníckych divadiel v Spišskej Novej Vsi aj vyhrali. Pokiaľ ide o premenu divadla, pre niektorých hercov to bolo veľmi ťažké. Boli tam aj tlaky, že takéto divadlo nechceme a nebudeme robiť. Nakoniec časť súboru presadila líniu, že ak sme Uhlára zavolali a súhlasili

s takýmto typom práce, tak to skúsme. Na prvej skúške si Blaho Uhlár sadol do hľadiska a povedal nám: Chodte na javisko a hrajte. Pýtali sme sa, čo máme hrať. Odpovedal: To je jedno. Hrajte! Nikto nevedel, čo má robiť. Tak sme išli a skúšali sme podľa jeho témy. Keď sa nám niečo podarilo, povedal: Práve ste vytvorili kus novej inscenácie. Postupnými krôčikmi sme šli ďalej, dávali dokopy takéto obrázky a vytvorili novú inscenáciu. Tá sa zafixovala do scenára. V podstate išlo o hru, v ktorej diskutujú dve skupiny v divadelnom súbore na tému, či treba, alebo netreba, aby inscenácia mala režiséra. Či sa budeme riadiť sami sebou, alebo potrebujeme, aby nám niekto diktoval. Táto inscenácia bola akoby metaforou na to, o čom sa diskutovalo v spoločnosti, o demokratizácii. Zarezonovalo to v plnom rozsahu až na spomínanej celoslovenskej súťaži, kde našu inscenáciu ocenili najmä mladí divadelní kritici.

■ Čo pre vás osobne znamenala táto zmena, keď sa zo dňa na deň začalo hrať celkom iným spôsobom a podľa celkom nového kľúča?

- Potešil som sa. Mikuláš Fehér bol dobrý režisér a divadelný učiteľ. Robil hry, ktoré boli divácky veľmi úspešné. No boli také, ako on hovoril, stredne progresívne, teda kompromisné. Ale aj ja som sa stotožňoval s myšlienkou, ktorú priniesol Blaho Uhlár: poďme niečo riešiť, vyvolávať diskusiu, robme inscenácie, ktoré, napríklad, režíru do medziľudských vzťahov. Blaho Uhlár odchádzal z Divadla pre deti a mládež viac-menej ako nepohodlný pre určitú skupinu hercov, ktorým sa nechcelo tvoriť, ale aj pre riadiacich pracovníkov divadla. Tu sme teda začali tvoriť po novom a prijali to aj v Česku. Páčilo sa mi, ako sa dotvárala inscenácia na javisku. Špecifikom

bolo, že texty vytvorili samotné postavy. Bolo to pre nás príťažlivé, že sme ich prostredníctvom mohli vyslovovať svoje názory vlastnou rečou.

■ Mnohí priaznivci divadla niekedy polemizujú s takýmto typom hereckej, režijnej a autorskej práce. Neraz sa im nepáči estetika škaredosti, ukazovanie odvrátených stránok života, časté vulgarizmy, a poukazujú aj na malú komunikatívnosť inscenácie s divákom.

- Snažíme sa tvoriť inscenácie tak, aby boli pre diváka uchopiteľné, no nie každý vie prečítať ich význam. Dôležité je inscenáciu prijať, vnímať ju, a až potom si urobiť názor. Ak ju divák po piatich minútach odsúdi, logicky ostane pre neho nepochopiteľná. Neraz zobrazujeme všedný život tak, ako sa s ním denne stretávame. Mnohí diváci nám preto hovoria: Toto denne vidím na ulici a doteraz som si to nevyšmol. Je to v duchu Uhlárovej tézy o takomto type tvorby, ktorá chce oslobodiť diváka od diktátu divadla. Ukážeme nejaký spoločenský jav a je na divákovi, čo si z toho zoberie a ako to spojí so svojou individuálnou skúsenosťou.

■ Stáva sa, že musíte divákovi „predkomunikovať“ inscenáciu, alebo máte stretnutia s divákmi, kde hru vysvetlíte, prípadne dopoviete?

- Zásadne omietame vysvetľovať inscenáciu. To by sme už porušovali slobodu divadla. Divák si musí sám vytvoriť názor, či je to pekné, alebo škaredé. Reakcie na naše hry sú rôzne: od absolútnej chvály až po odsúdenie. Napríklad, chodíme na Jiráskov Hronov. Je vrcholnou prehliadkou českého ochotníckeho divadla a podľa mňa má konzervatívny charakter. Tam sa naše inscenácie stretli s pochopením. Dokonca s hra A čo? dostala vtedy ešte federálnu cenu a zažili sme

po nej 15-minútový standing ovation, čo bolo pre nás veľkým potešením. Tento rok tam zarezonovala naša predposledná hra Solitudo. Český divák nás však viac vedel pochopiť na prelome 80. a 90. rokov. Divák na Slovensku naše inscenácie (aj keď nie jednoznačne) prijíma permanentne. Ak by som mal vo vzťahu k našim inscenáciám porovnať českého a slovenského diváka, tak slovenský divák je lepší.

■ Boli ste úspešní aj na tohtoročnej Scénickej žatve, kde ste ako divadlo získali cenu Tvorivý čin roka, čo je najvyššie ohodnotenie amatérskej javiskovej produkcie na Slovensku. Vy sám ste však ako herec dostali Cenu Jozefa Kronera za celoživotné dielo. Každý rok ju dostane len jedna herecká osobnosť ochotníckeho divadla.

- Dostať cenu Jozef Kronera, herca, ktorého si vážim a ktorý bol nielen hereckou, ale aj ľudskou osobnosťou, to vie samozrejme potešiť. Mal som možnosť sa s ním stretnúť aj osobne, keď Zuzana Kronerová mala premiéru v trnavskom divadle. Po predstavení sa na malej recepcii venoval všetkým. Správal sa prirodzene a úprimne.

■ Viac ako sedemnásť rokov ste z pozície funkcie na mestskom úrade mohli ovplyvňovať kultúru v našom meste. Čo ste vtedy považovali z hľadiska organizácie kultúrnych podujatí za dôležité a ako sa na to pozeráte dnes?

- Bolo to obdobie pre kultúru dosť náročné. Bolo zrušené mestské kultúrne stredisko, ktoré zabezpečovalo kultúrny život v meste, pripravovalo množstvo rôznych aktivít. Naraz tu zostalo prázdno. Mestský úrad mal zabezpečovať skôr administratívne veci. Napriek tomu, sme sa rozhodli, že začneme organizovať kultúru. Dali sme priestor takej kultúre, ktorá nemá ziskové am-

bície. Začali sme organizovať koncerty klasickej hudby. Na prvom koncerte sme boli len my, organizátori, no postupne sa to vylepšilo (smiech). Ľudia sa naučili takéto koncerty navštevovať.

Na dva úspešné si pamätám dodnes. Boli to Warchalovci a Slovenská filharmónia. Odvtedy sme mali vždy na koncertoch plno. Myslím, že dnes je tá ponuka podstatne širšia. Veľa ovplyvnilo

dokončenie amfiteátra. Intenzívne pracujú aj agentúry, aj keď sa viac orientujú na populárnu kultúru. Myslím si, že obyvatelia mesta potrebujú aj takéto kultúrne aktivity. ■

Pavol Tomašovič, foto: Blažej Vittek

Odkrývanie stôp spod nánosov ideológie

Baťova modlitebná knižka, Margita Kániková, Tripsoft Trnava 2014

Väčšina kníh Margity Kánikovej sa viaže či dotýka mesta Trnavy. Či už priamo, alebo skôr okrajovo. K tým prvým možno zaradiť predovšetkým Trnavské impresie a O piatej u Thalmeinaera. Do druhého okruhu prác možno zaradiť tie, ktoré sú v prvom rade poctou osobnostiam, ktoré majú s Trnavou veľa spoločného. Patria sem kniha zo života Andreja Žarnova V znamení púpavy, ale i tohtoročná novinka Baťova modlitebná knižka, ktorej prezentácia sa uskutočnila 18. septembra v štúdiu Divadla Jána Palárika.

Tak ako v prípade básnika Žarnova sa snažila autorka vyniesť na svetlo nepoznané súvislosti z jeho života, aj v knihe o známom výrobcovi obuvi Tomášovi Baťovi odkrýva súvislosti, ktoré v predchádzajúcom režime ostali často zámerne skryté. Kým kniha o vedcovi a básnikovi je celá venovaná fragmentom jeho života, osudu a rehabilitácii, Baťova modlitebná knižka hovorí viac o ovocí, ktoré prinieslo jeho pôsobenie. V úvodnej kapitole ponúka čitateľom krátku rekapituláciu pôsobenia a vplyvu Tomáša Baťu i jeho nevlastného syna Jana na Slovensko a na obuvnícky priemysel. Baťa spájal podnikanie so sociálnym cítením a aj preto mal vplyv nielen na vznik nových obytných štvrtí a miest, ale aj na ľudí, ktorí v jeho podnikoch pracovali. Práve na základe osobného rozprávania s absolventmi Baťovej školy rozohrala Margita Kániková vo svojej novej knižke viacero príbehov. Časová os sa rozvíja na pozadí udalostí pred druhej svetovej vojny až dodnes. Obdobie spoločenských zmien využíva autorka na odkrývanie charakterov postáv, ktoré priamo či nepriamo vplývali na spoločenský klímu. Jednotlivé postavy charakterizujú určitý spôsob myslenia v

dobe premien. Nechýbajú pragmatizmus a vypočítavé myslenie, ochotné bez škrupulí zneužiť všetko, i priateľov, pre vlastnú lepšiu pozíciu (Fero). No civilizácia i spoločnosť dokázali prežiť a rozvíjať podmienky pre pokračovanie života vďaka ľuďom, ktorí nerezignovali na ľudskosť. A tak sa objavujú v knihe Dominik, Zlatica, Blanka či Michal. Každý z nich nesie vlastným spôsobom pochoďň života aj v neľahkých časoch. Tie sa autorka pokúsila zachytiť fragmentmi príbehov (záchrana židovskej rodiny, zatknutie, okradnutie...), ktoré poukazujú, ako konanie jednot-

livcov vytvára celkovú spoločenskú atmosféru. Podobne ako v prípade Andreja Žarnova, aj v najnovšej knihe Margity Kánikovej ide predovšetkým o odkrývanie stôp zámerne zanesených ideológiou a jednostranným videním sveta. Snaha autorky odkryť skryté pozadie potvrdzuje, že každé naše rozhodnutie zanecháva stopu v okolí i v ľuďoch, ktorá napriek tomu, že nie je pod drobnohľadom médií a reflektorov, má svoje nezastupiteľné miesto v živote. Jej hĺbku a hodnotovú kategóriu preverí čas a ľudia, ktorých sa dotkla. ■

Fedor Svatý, zo zbierky *Nesúvislé súvislosti*

Príbeh umlčaného klavíra

Príspevok o rodine Koppelovcov a ich trnavskej vile uverejnený v júnových a júlových Novinách z radnice vyvolal zapadnutú spomienku, ktorá ako malý kameňok patrí do mozaiky zobrazujúcej osudy ľudí a tohto objektu.

V tridsiatych rokoch minulého storočia si kúpili v trnavskej rodine Koppelovcov nový klavír. Bolo to kvalitné kratšie koncertné krídlo značky Blüthner. Klavíry tejto značky boli v tom čase pre svoj ušľachtilý zvuk a dokonalú anglickú mechaniku používané hlavne na koncertné účely v oblasti komornej hudby. (Pozn.: v roku 1935 vyrobil Blüthner na zvláštnu objednávku odľahčený klavír pre tragickú vzducholod' Hindenburg). Nový klavír bol umiestnený v sídle rodiny, v tzv. Kopplovom kaštieli, ako tomu honosnému domu na konci trnavskej promenády v tom čase hovorili starí Trnavčania (dnes je sídlom Galérie Jána Koniarka). Klavír si v týchto preň primeraných priestoroch mnoho rokov neužil. Už začiatkom štyridsiatych rokov musela rodina tento svoj domov opustiť. Ešte predtým, zrejme v zúfalej panickej, ale i veľmi dojemnej a naivnej snahe zachrániť čo sa dá, presunuli klavír do trnavskej Treumannovej sladovne, kde ho umiestnili do prázdneho sladového sila a nechali zakryť sladom. Pre kvalitné koncertné krídlo takéto originálne umiestnenie a ukrytie iste nebolo typické a už vôbec nie vhodné. I keď sa to zdá byť neuveriteľné, klavír nik neobjavil, a tak tam mlčky prežil temné a nemé roky vojny. Nie však roztratená rodina Koppelovcov. Bezprostredne po vojne sa vrátila stará pani, ktorá v snahe ujsť pred ťarchou prežitého sa snažila o urýchlený odchod z miesta doliehajúcich spomienok. V tejto povojnovej dobe mojej mladosti som sa už začal in-

tenzívnejšie zaoberať hudbou a hrou na klavír. Môj profesor klavírny virtuóz Prof. František Kansch mi odporučal staré obohraté pianino z detských čias mojej mamy nahradiť kvalitnejším nástrojom, na ktorom by sa dalo náročnejšie hrať, pokúšať sa aj o kultivovaný hudobný prejav, a nielen mechanicky cvičiť prsty a zdokonaľovať techniku hry. Získať kvalitné koncertné krídlo, ktorého sa chcela odchádzajúca stará pani zbaviť, bolo preto veľkým lákadlom a nečakanou príležitosťou.

Moje prvé stretnutie s nástrojom bolo, skromne povedané, nezvyčajné. Bol skorý nevlúdny februárový podvečer, keď som sa prišiel pozrieť so svojimi rodičmi do trnavskej Treumannovej sladovne na ponúknutý nástroj. Už vo vchode, za bránou priemyselného objektu, sme počuli známe intímne tóny z prvej vety Beethovenovej klavírnej sonáty Mesačný svit. Nielen v nezvyklom prostredí, ale hlavne v nezvyklom znení... V jednej z miestností sladovne, úplne prázdnej, v podvečernom šere osvetlenej len sliepňajúcou žiarovkou visiacou zo stropu na drôtoch, v strede tohto nevlúdného priestoru akoby pripravený na zvláštny koncert, zahanbene stál zaprášený čierny klavír. Bol zrejme práve vyťahnutý zo sladového sila, ešte so zvyškami sladovej pšenice medzi strunami a na klávesoch, so zadnou vyššou nohou narýchlo namontovanou vpredu, takže sa dalo hrať len do kopca a z kopca, a s nepripevnenými pedálmi opretými o stenu vedľa klavíra.

Za klavírom takto vystrojeným trónila mohutná postava môjho profesora, ktorý hral za takýchto podmienok rozladenú a zachrípnutú „Mondscheinsonátu“ pre malú, zjavne dojatú starú pani, sediacu na stoličke ako jediná poslucháčka na jedinom voľnom kuse nábytku v holej, šerej miestnosti.

Po vzájomnom predstavení som si mal vyskúšať vyslobodený nástroj. Už po prvom dotyku mojich trasúcich sa prstov na zaprášenej klávesnici som viac pocítil ako pochopil, že ani prach, ani slad nemôžu prekryť vnútornú podstatu rozladeného, ale predsa ušľachtilého nástroja, ktorý je schopný vyjadrovať sa v ošarpanej miestnosti i honosnej sále aj po rokoch nemej nútenej nečinnosti. Pokračoval som v hre prvej vety „Mondscheinsonáty“ tam, kde pred chvíľou môj profesor prestal. Dnešným pohľadom to bola trúfalá drzosť mladého učňa k starému majstrovi, ale vtedy to boli podvedomé pocity úcty a pokory k hudbe i k nástroju, ale hlavne k strašnej tragédii ľudí, ktoré mi nedovoľovali vybočiť z nezvyčajnej, až pietnej atmosféry v miestnosti. Dojatá stará pani len stručne povedala: „Nech má klavír tento mladíček,“ a predala ho mojim rodičom za smiešnu sumu.

Tým sa začalo naše rodinné priateľstvo s klavírom. Rekonštruovaný nástroj sa stal vynikajúcim, ochotným a trpezlivým kamarátom, s ktorým som strávil ja a neskôr i naše dcéry veľa príjemných a užitočných chvíľ. Úspešne prežil roky mojej hrdivskej klavírnej mladosti, keď

trpezlivo zaplavoval svojimi – mojimi burácajúcimi tónmi našu ulicu. Prežil moje roky rastu a cvičenia i roky dospievania našich dcér, a neskôr dokonca i roky hriešneho zanedbávania,

keď mi iné povinnosti znemožňovali vzájomný dialóg a klavír pokorne slúžil len ako nemý, mohutný bytový podstavec na izbovú zeleň. Dnes sa ku klavíru občas zahanbene a previnilo

vraciam. Pokorne k nástroju i k hudbe. Som s klavírom približne v rovnakom veku a sme na tom približne rovnako – starneme a rozladene si rozumieme. ■

Jaroslav Lieskovský

Senzačná správa z Granady: Erik Varga je majstrom sveta v trape a ide na tretie OH

Reprezentačná štvorica Branislava Slamku zo Štrkov opäť raz potvrdila vynikajúcu prácu v streleckej vyhni na okraji Trnavy

Granada, historická perla španielskej Andalúzie, privítala od 8. do 10. septembra účastníkov majstrovstiev sveta v športovej streľbe. Broková disciplína trap priniesla zlato skúsenému borcovi ŠKP Trnava, 38-ročnému Erikovi Vargovi (nar. 9. júna 1976). Zvereniec trnavského reprezentačného trénera Branislava Slamku si súčasne zaistil olympijskú miestenku 2016 do brazílskeho Ria de Janeiro. Pôjde o jeho tretí štart pod piatimi kruhmi. Z OH 2008 v Pekingu si priniesol deviatu priečku, o štyri roky neskôr v Londýne skončil dvanásty. Senzačným primátom v granadských MS mužov si Varga skompletizoval zlatú zbierku z vrcholných zápolení. Pred dvadsiatimi rokmi totiž vyhral v talianskom Fagnane juniorský šampionát celej planéty. Premožiteľov nenašiel ani r. 1995 vo fínskom Lahti (ME juniorov) či o šesťnásť sezón neskôr v Belehrade (ME mužov). Zo záplavy ďalších pozoruhodných výsledkov E. Vargu neobídme prvenstvo lanskej jesene vo finále Svetového pohára v Abú Zabí,

metropole Spojených arabských emirátov. Čerstvého šampióna MS v trape priviedol k športovej streľbe jeho otec Vojtech, rovnako dlhé roky úspešný reprezentant v tejto streleckej disciplíne. Ako Erik už neraz prezradil, v otcovi našiel svoj strelecký vzor. Z agilného Športového klubu polície Trnava cestovali na juh Španielska aj ďalší traja reprezentanti SR v tej istej brokovej disciplíne. Marián Kovačócy, majster sveta

s pred piatich rokov v slovinskom Maribore, tentoraz obsadil výborné 14. miesto a debutant Benjamín Jurkovič bol klasifikovaný v 145-člennom poli na 72. pozícii. Medzi juniormi súperilo v trape 65 aktérov. Adriánovi Drobnému pripadla pozoruhodná 13. priečka. Štvorica zo strelnice v trnavských Štrkoch sa navyše pričínala v Granade o piaty post Slovenska v hodnotení oboch súťaží družstiev (muži, junióri). ■

V skratke

■ **Cyklistika** – Krátko pred 85. narodeninami ukončila svoju životnú púť dlhoročná cyklistická rozhodkyňa Margita Kvetanová (15. 9. 1929 Velké Úľany – 7. 8. 2014 Trenčín). K tejto športovej záľube ju nepriamo privábil syn

Vendelín, ktorý sa od roku 1970 upísal úzkym galuskám. Spočiatku jazdil v trnavskom Skloplaste a neskôr, už ako reprezentant, v Dukle Trenčín. Keďže od dorasteneckých kategórií patril k vtedajšej československej špičke, inšpirovalo to

aj jeho mamu. Ako jediná žena tej doby na Slovensku sa dala na rozhodcovskú dráhu. V tejto pozícii sa predstavila v desiatkach súťaží. Tiež pomáhala pri organizovaní chodu bývalého cyklistického oddielu TJ Skloplast Trnava. Miestom

jej posledného odpočinku je cintorín v Trnave na Kamenej ceste.

■ **Športová strelba** – Trnavčan Cyril Orešanský, medzi kamarátmi familiárne prezývaný Cyno, oslávil nedávno 75. narodeniny. Na svet prišiel 2. júla 1939. Už roky inklinuje k poľovníckej aj športovej strelbe. Desiatky povšimnutiahodných výkonov má na konte z brokovnice, malokalibrovky i guľovnice. Najväčší úspech bohatej kariéry dosiahol v sezóne 1973, keď sa stal majstrom ČSSR v brokovej disciplíne trap. Titul zaslúžilého majstra strelby je teda v správnych rukách. Široká strelecká rodina zavinšovala obdivuhodnému

matadorovi k životnému jubileu účasťou vo Veľkej cene Cyrila Orešanského 2014. Brokový klub Trnava pripravil tieto preteky začiatkom septembra na strelnici v Štrkoch. Hlavná kategória (trap) ovenčila Marcela Benkovského z domáceho ŠKP. V spoločnej konfrontácii (skeet) zvíťazil Oliver Pistovčák, člen Strediska štátnej športovej reprezentácie MV SR.

(lies)

■ **Šach** – Kráľovská hra na 64 čierno-bielych políčkach má tento rok dve trnavské jubileá. V sezóne 1983/84, teda pred tridsiatimi rokmi, bola Lokomotíva ŽOS nováčikom 1. celoštátnej ligy ČSSR. Z ôsmich celkov ob-

sadili Trnavčania šiestu pozíciu. No a pred dvadsiatimi rokmi, po záverečnom kole slovenskej extraligy 1993/94, sa železničiarsky oddiel z malého Ríma vyhupol na majstrovský trón. Titul získala Lok. Trnava po veľkej dráme s A-celkom Slovana Bratislava. Súťaž absolvovalo 14 družstiev. Úspešný káder žltomodrých: Igor Štohl (odohral 7 zápasov), Alois Lanč (12), Ján Bášas (11), Jacek Bielczyk (8), Ladislav Dobrovolský (4), Zbigniew Szymczak (3), Jozef Franzen (11), Vladimír Cibulka (13), Peter Minich (8), Milan Drtina (12), Tomáš Plachetka (6), Milan Szitkey (6), Alexander Nicolini (1), Jaroslav Felčíř (2), Jarmila Kačincová (13). (vh)

Jaroslav Lieskovský

Autobusové peripetie hokejovej reprezentácie Rumunska a štyri góly Šťastného v Trnave

Oprašené spomienky na pamätný večer, pri ktorom hokejový boss Ján Mitošinka a reprezentačný kouč Július Šupler opäť raz presvedčili o svojej náklonnosti k obdivnej trnavskej histórii na ľadovom zrkadle

Pred dvadsiatimi rokmi, 31. októbra 1994, sa premiérov hral v Trnave medzištátny hokej. Prišla naň štvrtisícová návšteva. Slovenské áčko pod taktovkou Júliusa Šuplera privítalo výber Rumunska a poľahky zvíťazilo 14:1 (4:0, 7:0, 3:1). V šesťdesiatom zápase reprezentácie SR išlo o jej štvrtú najvyššiu výhru v histórii.

Toľko štatistický sumár. Azda hodno pridať osobnú spomienku autora týchto riadkov. V zákulisí sa totiž ukul premiérový medzištátny duel na trnavskom ľade najmä vďaka vtedajšiemu prezidentovi Slovenského zväzu ľadového hokeja Jánovi Mitošinkovi. Vedeli sme o ňom, že má k Trnave blízky vzťah, keď v nej strávil zopár študentských aj hokejových rokov. A pretože koncom júla 1994 oslávil charizmatický diplomat šesťdesiatiny,

so správcom zimného štadióna Petrom Pejkovičom sme sa vybrali za ním do Bratislavy. Prírodzene, s darčekovým košom od trnavského HK. Vinšovníci sme sa však ukázali až priodvážni, keďže pri oslavnej posiedke vo štvorici z nás vyliezla nesmelá túžba pokršiť prekrytie novotou žiariacej mestskej arény vrcholným hokejovým duelom. Šéf SZLH nás milo prekvapil. Bez otáľania navrhol Julkovi Šuplerovi dať do Trnavy medzištátnu konfrontáciu s Rumunskom.

Slovenský Rím sa potešil tejto zvesti. Beznádejne vypredané hľadisko aplaudovalo streleckému apetítu hviezdneho Petra Šťastného, autora štyroch gólov. Peter Bondra a Ľubomír Kolník trafili do súperovej siete po dva razy. Pravda, pred úvodným hvizdom bolo v útrobach zimného štadióna poriadne rušno.

Mobily sme ešte v tom čase nepoznali. A tak zväzový činovník Dušan Pašek st. ostošesť naháňal rumunskú výpravu prostredníctvom pevnej telefonickú linky. Medzitým už generalita chystala náhradný program, exhibičný zápas reprezentačného áčka s béčkom. O deň neskôr totiž mala hrať naša druhá garnitúra v Piešťanoch. Pašekovi sa napokon podarilo zastihnúť Rumunov na komárňanskej colnici. Keď som do mikrofónu tlmočil trnavskému publiku nevšedné peripetie hostí a požiadal ho o trepezivosť, ozval sa spontánny potlesk. Napokon všetko dospelo k plnej spokojnosti, hoci túžobne očakávaná premiéra mala takmer hodinový sklz. Pohľad na staručký autobus, ktorým v ten podvečer dojachala na Slovensko rumunská hokejová družina, vysvetlil jej strastiplnú cestu. ■

Jaroslav Lieskovský, Marta Országhová, foto: archív visch

Veronika Ilavská-Schmidtová je jedinou trnavskou majsterkou sveta v hádzanej

Jej meno nechýba v Sieni slávy slovenskej hádzanej, tejto pocty sa Trnavčanke dostalo už 4. januára 2011 v Hlohovci pri zápise úvodného tucta výnimočných mien

Populárna loptová hra medzi sedmičkami má v trnavskom prostredí veľa významných postáv. No iba jedna sa hrdí zlatou medailou z majstrovstiev sveta. Veronika Ilavská-Schmidtová. V rodnom liste má uvedené krstné meno Veronika, v občianskom je Verona a kamarátky ju familiárne oslovujú Viera. Na svet prišla 29. januára 1937 v gemerskom Lubeníku. Keď mala šesť mesiacov, rodičia sa presťahovali do Trnavy, kde otec vtedy získal prácu. Táto skvelá športovkyňa žije v našom meste dodnes. Býva na Coburgovej, ktorá svojho času (aj ako Barčovského) patrila medzi najkrajšie ulice v Trnave. Hádzanú hrala od 15 do 32 rokov. Predtým koketovala so športovou gymnastikou. Tiež v tomto odvetví vynikala. Napokon však dala prednosť podmanivej loptovej hre. Takmer celý čas ju hrala v drese Spartaka Trnava, iba nakrátko strieľala góly v Lo-

komotíve Bratislava. „Vtedy tam pôsobil Ladislav Gross, asistent reprezentačného trénera Československa,“ vysvetlí pani Veronika. Od 4. januára 2011 jej meno figuruje v Sieni slávy slovenskej hádzanej. Stalo sa tak v Hlohovci pri slávnostnom zápise prvého tucta. Neobíďme ani Pamätnú medailu predsedu Trnavského samosprávneho kraja, ktorú prevzala v Divadle Jána Palárika pri príležitosti 75. narodenín. Obe ocenenia udelili mimoriadne úspešnej Trnavčanke plným právom. Ved' v celej športovej histórii sa iba dve Slovenky môžu pochváliť titulom svetových šampiónok v kolektívnom odvetví. Okrem Veroniky Schmidtovej (po vydaji Ilavskej) ešte Bratislavčanka Anna Ríšová (po vydaji Čáporová). V prvom prípade obratné ľavé krídlo, v druhom urastená brankárka. Hádzanársky tandem z krajiny pod Tatrami bol nominovaný do dva-

násťčlenného výberu ČSR na majstrovstvá sveta žien v lete 1957. Išlo o prvý ročník vrcholného šampionátu planéty. Náš reprezentačný tím si vo finále hravo poradil s maďarským družstvom (7:1) a dva góly vsietila Schmidtová. Celkovo ich nastrieľala päť. „A pritom pred MS som nemala ani jeden reprezentačný štart,“ uvedie perličku. Tiež po rokoch výstižne pomenuje základ nečakaného úspechu: „Pred Belehradom sme absolvovali v Bratislave dlhšie sústredenie. Bola to neskutočná tortúra v mimoriadne horúcom počasí. Ak rátam aj rané rozcvičky, každý deň, okrem nedele, nás čakali štyri tréningy. A k tomu ubytovanie v drevených barakoch s térovou strechou. Viete si predstaviť, čo všetko sme si museli vytrpieť.“ Ťažko v príprave, ľahko na bojisku. V juhoslovenskej metropole sa opäť raz potvrdila pravdivosť týchto slov. ■

Veronika Ilavská-Schmidtová v trnavskom drese pri exekúcii sedemmetrového pokutového hodu.

Jaroslav Lieskovský, foto: (jb)

Mestský atletický štadión Antona Hajmássyho s novou tribúnou

Majstrovstvá Slovenska družstiev boli zároveň finálovou konfrontáciou Atletickej ligy 2014, zlaté medaily si z Trnavy odniesli muži Slávie UK Bratislava a ženy VŠC Dukla Banská Bystrica

V pondelok 15. septembra opäť raz mala trnavská atletika veľký deň. Na Slávii sa rozdávali medaily najúspešnejším družstvám v slovenskom šampionáte. Po dramatických zápoleniach ich získali muži bratislavskej Slávie UK a ženy banskobystrickej Dukly. Akoby aj počasie chcelo svojou hrivnou prispieť k výnimočnosti sviatočného popoludnia. Po usmoklenom, vetristom víkendech prichystalo súťažiacim priam ideálne podmienky. Overtúru obstarali chodci na čele s Matejom Tóthom, strieborným z nedávnych ME v Zürichu. Predkrm teda parádny.

Skôr, než sa naplno rozbehol šesťhodinový súťažný program, prišiel onen túžobne očakávaný okamih. Oficiálne otvorenie novej tribúny. „Splnilo sa želanie mnohých atletických generácií v Trnave,“ výstižne pomenoval jedinečnosť chvíle hlavný režisér, predseda AŠK Slávia a riaditeľ pretekov Vladimír

Gubrický. A potom už zakľakli do štartových blokov šprintéri. Nádherne divadlo na scéne kráľovnej športov sa mohlo začať. Účinkujúcich z elitnej skupiny bolo nadostač. Z dvadsiatich ôsmich atlétov, ktorí reprezentovali našu vlasť na švajčiarskej pôde v európskom šampionáte, pricestovalo na trnavské finále Atletickej ligy SR 2014 až dvadsaťdva. Tento údaj azda najpresvedčivejšie dokumentuje úprimný záujem o novú tímovú súťaž. Nemožno nespomenúť aspoň jedno meno. Martinu Hrašnovú, striebornú kladivárku zo spomínaných ME v krajine helvétskeho kríža. Večer pred trnavskými pretekmi ešte štartovala v marockom Marakéši na Kontinentálnom pohári a pre reprezentačný výber Európy vybojovala cennú bronzovú priečku. Po strastiplnej nočnej ceste do vlasti už popoludní vyhrala trnavskú súťaž kladivárov, čím pomohla ženskému kolektívu

spod Urpína k získaniu majstrovského titulu. Pozvanie do Trnavy prijali viacerí hostia, medzi nimi i viceprezident Európskej atletiky Jean Gracia, bývalý výborný šprintér z Francúzska. „Teším sa, že môžem byť prítomný pri otvorení nového atletického objektu aj pri vyvrcholení národnej tímovej súťaže,“ povedal. Domáce sláviky skončili v celosezónnom ligovom hodnotení na piatej priečke, muži o dve miesta nižšie. „V klube prichádza k striedaniu generácií. Musíme počkať, kým nám dorastú talenty z početnej základne žiactva a dorastu,“ vysvetlil V. Gubrický. Predsa len načim uviesť kladivára Libora Charfreitaga. Európsky šampión pred štyroch sezón teraz bodoval za svoj prvotímový tím v troch disciplínach (kladivo, disk, guľa). No a z nastupujúcej zálohy nemožno nespomenúť hviezdíčku Michaelu Peškovú, iba 16-ročnú zverenkú Eduarda Čordáša, ktorá koncom augusta v II. olympijských hrách mládeže v čínskom Nankingu vydolovala z behu na 400 metrov cez prekážky senzačné striebro. Priaznivci kráľovnej športov na Štadióne Antona Hajmássyho sledovali toto leto ešte jedny tradičné preteky, Trnavské memoriály. Boli súčasťou Letného mítingu 2014. V programe figuroval aj Štít mesta Trnavy v behu žien na 1 500 m. Jeho 41. dejstvo sa stalo korisťou iba 16-ročnej Nikoly Štefundovej z MKŠS Kysucké Nové Mesto časom 5:06,91 min. ■

(eu)

Prvý októbrový piatok patrí v Trnave tretiemu Festivalu bojových umení

Fyzickú obratnosť, pohotovosť, psychickú koncentráciu, sebaovládanie, empatiu a rešpekt aj voči protivníkom, to všetko môžeme obdivovať naživo na treťom ročníku trnavského Festivalu bojových umení, ktorý sa začne 3. októbra o 19.30 h v Mestskej športovej hale. Organizátorom podujatia je Mesto Trnava v spolupráci s klubom bojových umení wushu Plachtiaci orol. História podujatia sa začala písať v roku 2008, keď sa

uskutočnil premiérový ročník. Vzhľadom na dobrý ohlas, silné zázemie aj tradíciu bojových umení v Trnave sa organizátori rozhodli nadviazať na premiéru aj reprízou v roku 2012 a pokračovať v usporadúvaní festivalu s dvojročnou periodicitou.

V Mestskej športovej hale sa tento raz predstavia v približne desaťminútových blokoch členovia trnavských klubov bojových umení Aikido dojo Trnava, Karate Klub Slovsport

Trnava, Taekwondo klub Trnava, Centrum bojových športov Perun Trnava, Judo Klub AŠK Slávia Trnava a členovia Wing Tsun Universe Slovensko. Pre záujemcov o bojové umenia pripraví kluby aj svoje propagačné letáky či vizitky s kontaktmi na trénerov. Vstupenky na festival budú v predaji priamo v Mestskej športovej hale 3. októbra od 17.30 h. Cena vstupenky je tri eurá, deti do 15 rokov a dôchodcovia majú vstup zdarma. ■

Gorazd Kollárik

Šachoví olympionici pod taktovkou trnavského veľmajstra Jána Plachetku

Kráľovská hra sa nedostala do zoznamu športov na letnú ani na zimnú olympiádu, a tak si šachisti vytvorili svoju vlastnú, ktorú organizujú každé dva roky. Prvá oficiálna mužská Šachová olympiáda v Londýne sa hrala r. 1927, hoci Medzinárodná šachová federácia FIDE bola založená už r. 1924, teda pred deväťdesiatimi rokmi. V tomto roku sa konala už 41. Šachová olympiáda od 1. do 14. augusta v nórskom meste Tromsø.

Do tohto ostrovného mesta vzdialeného asi 400 km severne od polárnej kružnice s počtom obyvateľov asi 70 000 a rozlohou 2 500 km² sa dá priletieť lietadlom cez hlavné mesto Oslo. V lete tu namerali rekordnú teplotu + 30°C a v zime do - 20°C. Kúpanie v Nórskom mori je asi len pre otužilcov. V tomto meste sa nachádza najsevernejší pivovar a najsevernejšia univerzita na svete. Našu mužskú šachovú výpravu viedol skúsený nehrajúci kapitán – trnavský šachový veľmajster Ján Plachetka. Stal sa ako hráč aj priamym účastníkom viacerých predchádzajúcich šachových olympiád s

najväčším úspechom r. 1982 vo švajčiarskom Luzerne, kde československý výber skončil na druhom mieste. Do Nórska priletel náš tím v zostave: Ján Markoš, Ľubomír Ftáčnik, Peter Michalík, Tomáš Petrík a náhradník Tamás Petényi. Celkove skončili na 37. mieste (13 b.) za päť výhier, tri remízy a tri prehry v konkurencii 177 štvorčlenných tímov z celého sveta. Víťazom sa po jedenástich kolách stal prvýkrát výber Číny (19 b.), ktorý získal pohár Hamiltona - Rusela ako prvá ázijská krajina. Druhí skončili Maďari (17 b.) a bronz patrí Indii (17 b.). Súťažili aj naše ženy v zložení: Eva

Repková, Zuzana Štočková, Júlia Kočetková, Veronika Maslíková a náhradníčka Veronika Gažíková (kapitán Igor Štohl), ktoré v 136-člennom štartovom poli obsadili konečnú 17. priečku (15 b.) za sedem výhier, jednu remízu a tri prehry. Po jedenástich kolách zvíťazili Rusky (20 b.) pred Číňankami (18 b.) a Ukrajinkami (18 b.). Prezident Slovenského šachového zväzu Martin Huba vyjadril spokojnosť s účinkovaním oboch našich družstiev za polárnou kružnicou. Ďalšia Svetová šachová olympiáda sa uskutoční v roku 2016 v hlavnom meste Azerbajdžanu Baku. ■

GK

Hrajte kráľovskú hru s Novinkami z radnice

Skladba č. 24, L. Salai a E. Lehen, Slovensko – Lotyšsko C 23. 6. 1991, Mat 19. ťahom (9 – 11)

Niektoré šachové skladby môžu zložiť i viacerí skladatelia. Mnohoťažku na diagrame navrhol Ladislav Salai junior a dokončil senior Ľudovít Lehen (3. 6. 1925 – 12. 5. 2014), ktorý v tomto roku odišiel do pomyselného „šachového neba“. Do radov šachových skladateľov vstúpil pomerne neskoro ako 52-ročný svojou dvojťahovou prvotinou v šachovej rubrike denníka Pravda r. 1977. Zložil viacej ako sto šachových skladieb, ale väčšinu z nich v spoluautorstve s inými šachovými skladateľmi. Získal za ne aspoň 58 vyznamenaní vrátane 26 prvých cien. Bol akademickým maliarom, absolventom VŠVU v Bratislave. Bol žiakom profesorov D. Millyho a V. Hložníka. V r. 1956 a 1957 vyhral prvé ceny v národných súťažiach Slovenskej realistickej maľby. V r. 1958 získal v celonárodnej súťaži grafiky druhú cenu. V počiatkoch šesťdesiatych rokov minulého storočia vystavoval grafiky v Bruseli, ZSSR a Číne. Vytvoril veľa obrazov, prevažne pastelov, art protisov a rôznych grafických techník, v ktorých stvárnil predovšetkým námety ženy, lásky a ľudové motívy. Bol vášnivým rybárom, ale aj hubárom. Jeho najväčším úlovkom bol sumec s hmotnosťou 10 kg. V r. 1962 bol neoprávnene zatknutý a odsúdený z politických dôvodov na jedenásť rokov. V leopoldovskej väznici mohol maľovať a v Leopoldove boli usporiadané dve jeho výstavy v r. 1967 a 1968. V r.

1968 bol prepustený z väzenia na slobodu na základe prezidentskej amnestie a bola mu priznaná rehabilitácia. Niekoľko jeho diel je teraz vo vlastníctve Slovenskej národnej galérie v Bratislave, Trenčíne a Banskej Bystrici. Žil a tvoril vo svojom byte na sídlisku v Bratislave – Petržalke, ktorý využíval súčasne ako maliarsky ateliér. Akademický maliar Ľudovít Lehen bol názorným príkladom toho, že aj maliarstvo a kompozičný šach idú k sebe.

Biely začne a dá mat najneskôr 19. ťahom. Skladba získala 2. miesto v medzištátnej súťaži Slovensko – Lotyšsko. Riešiteľ sa nemusí zľaknúť počtu ťahov, lebo sa viackrát opakujú

ťahy čiernym kráľom na polia f5 a g4, aby si biely uvoľnil pole c4 pre svojho jazdca z poľa a5 a dal ním mat z poľa e3. Biely nesmie pripustiť, aby si čierny uvoľnil svoje ťažké „zamurované“ figúry. Tematické pokusy sú: 1.Vf6? g×f6! a 1.Vf8? pat.

Riešenie skladby č. 23

(Mlynka): Zvodnosť 1.g6? (A) hr. 2.Kf5 mat, 2.Kg4 mat, 2.Kf3 mat a 2.Ke4 (B) mat; 1. - f5 2.K×f5 mat, 1. - D×d3 2.Kg4 mat, 1. - Jf6 2.Kf3 mat, 1. - Je5 2.Ke4 (B) mat, vyvrátenie zvodnosti 1. - f6! Rieši 1.Ke4! (B) hr. 2.g6 (A) mat, 1. - f5+ 2.g×f6 mat, 1. - D×d3 2.V×d3 mat, 1. - Jf6+ 2.g×f6 mat, 1. - Dc4+ 2.d×c4 mat. Vznikla zámena obrán a funkcií ťahov. ■

GALÉRIA JÁNA KONIARKA

tel.: +421 33 55 11 659
info@gjk.sk, www.gjk.sk

■ Synagóga – Centrum súčasného umenia

Peter Rónai: RETRO NAJ...

Výber z tvorby dôležitého predstaviteľa konceptuálneho a postkonceptuálneho umenia na Slovensku

Kurátor: Roman Popelár

Trvanie výstavy: do 17. 10. 2014

■ Kopplova vila

RÓBERT JANČOVIČ ml.

Prierezová výstava tvorby mladého slovenského sochára a grafika

Kurátor: Róbert Jančovič st.

Trvanie výstavy: do 26. 10. 2014

■ JÁN KONIAREK (1878 – 1952)

Zakladateľ moderného slovenského sochárstva – stála expozícia sochárskej tvorby

■ KLENOTY DOMOVA

– slovenské klasické umenie 20. storočia

■ **GALÉRIA PORTRÉTOV** – výber diel z kolekcie portrétneho žánru reprezentujúce vývoj portrétneho maliarstva od konca 18. storočia po súčasnosť zo zbierok GJK

AKCIE / AKTIVITY

■ 17. októbra o 18.00 h

v Kopplovej vile

POCTA KONTRABASU

12. ročník Slovenského festivalu umenia Hudba Trnava

■ 19. októbra o 18.00 h

v Synagóge – centre súčasného umenia

POCTA KONTRABASU

12. ročník Slovenského festivalu umenia Hudba Trnava

ZÁPADOSLOVENSKÉ MÚZEUM

KLARISKÝ KLÁŠTOR

Múzejné námestie 3, 033/5512913,
033/5512 911, www.zsmuzeum.sk

EXPOZÍCIE

Archeológia, Gotická Trnava, Dejiny Trnavy, Umelecké remeslo v Číne a Japonsku, Kampanologická expozícia, Oratórium, Ľudová hrnčičina, Ľudový odev západného Slovenska, Príroda Malých Karpát, Krása zašlých čias, Štefan Cyril Parrák – pocta kráľovi zberateľov, Sakrálna pamiatky

VÝSTAVY

■ 2. KRAJSKÁ VÝSTAVA POLOVNÍCKYCH TROFEJÍ

do 12. októbra 2014

■ VÝSTAVA 60 ROKOV ZÁPADOSLOVENSKÉHO MÚZEA V TRNAVE

do 12. januára 2015

■ BLÍZNEMU NA POMOC!

Výstava pri príležitosti 90. výročia založenia Okresnej hasičskej jednoty v Trnave do 31. decembra 2014

■ SALÓN 2014 – KONTRASTY

Výstava Zväzu výtvarných umelcov západného Slovenska predĺžená do 2. 11. 2014

■ DREVENÉ KOSTOLY EURÓPY

predĺžená do 2. 11. 2014

■ MINERÁLY SLOVENSKA A ČIECH

do 22. februára 2015

■ ZBERATEĽSTVO, ZBERATELIA, ZBIERKY

výstava zo zbierok ZsM do 31. 12. 2014

■ ŽIVOT KLARISIEK V TRNAVE

do 31. 12. 2014

■ ZBIERKOVÝ PREDMET MESIACA

100 rokov od vypuknutia prvej svetovej vojny (1914 – 2014)
Mapy Európy z obdobia prvej svetovej vojny

PODUJATIA

■ CYKLUS PREDNÁŠOK PRE STREDNÉ ŠKOLY

téma na október: Prvá svetová vojna

Mgr. L. Duchoňová

■ 2. októbra 2014 DEŇ TTSK

Voľný vstup do expozícií a výstav

■ 18. októbra o 14.00 h

ŠKOLA ĽUDOVÝCH REMESIEL

Kurz maľby na skle II.

DOM HUDBY M. SCHNEIDERA TRNAVSKÉHO

Ul. M. Schneidera Trnavského 5

OTVÁRACIE HODINY: ut – pia

8.30 – 17.00, so – ne 11.00 – 17.00

h. Víkendové návštevy prosíme ohlasovať cez pracovné dni

EXPOZÍCIE

Pamätná izba Mikuláša Schneidera Trnavského, Dejiny Cirkevného hudobného spolku, Dvorana slávy dobra

VÝSTAVY

■ HISTÓRIA POPULÁRNEJ HUDBY V TRNAVE DO R. 1989

■ POZNÁTE

HUDOBNÉ NÁSTROJE?

Výstava zo zbierok ZsM

sprístupnená od 6. mája

Výstava potrvá do 30. 4. 2015

MÚZEUM KNIŽNEJ KULTÚRY – OLÁHOV SEMINÁR

Námestie sv. Mikuláša 10

OTVÁRACIE HODINY: ut – pia

8.30 – 17.00, so – ne 11.00 – 17.00

h. Víkendové návštevy prosíme ohlasovať cez pracovné dni

■ WILLIAM SCHIFFER

Život a dielo sochára a medailéra

■ SLOVÁCI,

PIŠTE PO SLOVENSKY!

Výstava k 250. výročiu narodenia A. Bernoláka – do 31. 12. 2014

■ RENESANCIA

V KNIŽNEJ KULTÚRE

Výstava pri príležitosti 430.

výročia úmrtia J. Sambuca

KNIŽNICA J. FÁNDLYHO

■ 2. október – DEŇ

SAMOSPRÁVNEHO KRAJA

Prezentácia činnosti pracoviska s regionálnymi dokumentmi, amnestia na pokuty, vstup do knižnice zdarma

■ 7. októbra o 11.00 h v čitárni

100 ROKOV BUDOVY

KNÍŽNICE – program pri príležitosti 100. výročia postavenia budovy Slovenskej hospodárskej banky, dnes Knižnice Juraja Fándlyho v Trnave, a 145. výr. narodenia architekta a staviteľa Milana Michala Harminca. Súčasťou bude inaugurácia príležitostného poštového lístka Slovenskej pošty. Podujatie pod záštitou Tibora Mikuša, predsedu Trnavského samosprávneho kraja

■ **15. októbra o 17.00 h v čitárni**

Knižná COOLtúra

Čítanie a diskusia o knihe Johna Greena *The Fault in Our Stars* v anglickom jazyku. V spolupráci s jazykovou školou Your'sCOOL

■ **23. októbra o 17.00 h v čitárni**

ČESNÁ OPČANKA BAPKA BLAŠKOVÁ

Prezentácia knihy fejtónov Janky Blaškovej, aktívnej členky literárneho klubu Fórum humoristov. Scenár a moderovanie: Eva Jarábková, hudba: Beata Kuracinová-Vargová

■ **27. októbra o 10.00 h v učebni**

LITERÁRNE HÁDANKY – súťaž v spoznávaní literárnych diel podľa zvukovej stopy. Určené nevidiacim a slabozrakým používateľom. V spolupráci s Krajským strediskom Únie nevidiacich a slabozrakých Slovenska v Trnave

■ **27. októbra o 10.00 h v oddelení pre deti**

12.00 h v pobočke Tulipán BÁSNICKÝ Z PERAČNÍKA

– stretnutie s jubilujúcim ilustrátorom Jánom Vrabcom a prezentácia knižnej novinky aj za účasti spisovateľky Alice Náhlíkovej. V spolupráci so Združením vydavateľov a kníhkupcov Slovenska

■ **BEDŘICH SMETANA (1824 – 1884)**

Hudobno-slovné pásmo pri príležitosti 190. výročia narodenia hudobného skladateľa – hudobné oddelenie, Ul. M. Schneidera Trnavského 5. Zaujímavosťou o kolektívnu návštevu si môžu dohodnúť termín osobne v hudobnom oddelení, telefonicky (033/55 11 590) alebo e-mailom (hudobne_oddelenie@kniznicatrnavas.sk

■ ROZPRÁVKOVÝ CESTOPIS MÁRIE ĎURIČKOVEJ

Písomná vedomostná súťaž pre deti pri príležitosti 95. výročia narodenia spisovateľky počas septembra a novembra v oddelení pre deti a pobočkách knižnice

DIVADLO JÁNA PALÁRIKA

VEĽKÁ SÁLA

■ **2. štvrtok 10.00 TRAJA TUČNIACI**

15.00 DEŇ TTSK – Trnavský samosprávny kraj

■ **3. piatok 10.00 ZLATÝ KLÚČIK**

■ **6. pondelok 19.00 TRI LETUŠKY V PARÍŽI**

■ **7. utorok 19.00 MEŠTIAK ŠLACHTICOM**

■ **17. piatok 10.00 Ferko Urbánek: KAMENNÝ CHODNÍČEK** – verejná generálka

19.00 Ferko Urbánek: KAMENNÝ CHODNÍČEK – predpremiéra

■ **18. sobota 19.00 Ferko Urbánek: KAMENNÝ CHODNÍČEK** – PREMIÉRA

■ **20. pondelok 19.00 VRÁTILA SA RAZ V NOCI**

■ **21. utorok 19.00 KAMENNÝ CHODNÍČEK**

■ **22. streda 19.00 HERCI SÚ UINAVENÍ**

■ **23. štvrtok 10.00 OPICA A ŽENÍCH**

■ **24. piatok 19.00 JANA ANDEVSKÁ a hostia**

– hudobný recitál s uvedením nového CD

■ **27. pondelok 10.00 TRAJA TUČNIACI**

■ **28. utorok 19.00 TRI LETUŠKY V PARÍŽI**

■ **29. streda 10.00 ZLATÝ KLÚČIK**

■ **30. štvrtok 19.00 3 ČESKÉ KVARTETY, Pražský komorný balet**

■ **31. piatok 19.00 KAMENNÝ CHODNÍČEK**

ŠTÚDIO

■ **1. streda 19.00 TRNAVSKÁ SKUPINA alebo VISELI SME ZA NOHU Z KOLOTOČA**

■ **8. streda 10.00 JAZYKOVÁ RÍŠA**

■ **9. štvrtok 19.00 TRNAVSKÁ SKUPINA alebo VISELI SME ZA NOHU Z KOLOTOČA**

■ **16. štvrtok 19.00 VOĽAKEDY A DNES**

■ **23. štvrtok 19.00 BÁBKA**

.....
Západoslovenské múzeum, Galéria Jána Koniarka, Divadlo Jána Palárika a Knižnica Juraja Fándlyho sú v zriaďovateľskej pôsobnosti Trnavského samosprávneho kraja

ŠPORT

■ **3. októbra o 19.30 h v Mestskej športovej hale FESTIVAL BOJOVÝCH UMENÍ 2014**

Aikido dojo Trnava, Karate Klub Slovsport Trnava, Taekwondo klub Trnava, Centrum bojových športov Perun Trnava, Judo Klub AŠK Slávia Trnava a členovia Wing Tsun Universe Slovensko
Organizátor: Mesto Trnava v spolupráci s klubom bojových umení wushu Plachtiaci orol

ZDRAVÉ MESTO

■ **7. októbra od 8.00 do 11.00 h na radnici**

DARUJME KRV

Národná transfúzna služba Slovenskej republiky v Trnave v spolupráci s Mestom Trnavou

opäť organizujú odber krvi. Všetci, ktorí majú záujem pomôcť, sú vítaní. Ak vám tento termín nevyhovuje a krv by ste radi darovali, môžete tak urobiť aj v Národnej transfúznej službe SR v Trnave na Ulici Andreja Žarnova 11

KALOKAGATIA

■ 1. októbra od 10.00 h na MAŠ A. Hajmássyho MAJSTROVSTVÁ OKRESU

v cezpoľnom behu žiakov základných a stredných škôl

■ 2. októbra od 9.00 h na Streleckej ulici SVETOVÝ DEŇ ZVIERAT S KALOKAGATIOU

Prednášky, besedy a zábavné aktivity pri príležitosti Dňa zvierat

■ 9. októbra od 10.00 h na MAŠ A. Hajmássyho DNI ŠPORTU 2014 – Memoriál Márie Zavorskej

Súťaž štafiet pre žiakov základných a stredných škôl

■ 16. októbra od 9.00 h na Streleckej ulici DNI ŠPORTU 2014 – Rope skipping, ABC futbalistu, Penaltový kráľ

Súťaže v netradičných športových disciplínach študentov stredných škôl

■ 17. októbra od 9.00 h na Streleckej ulici DNI ŠPORTU 2014 – Rope skipping, ABC futbalistu, Penaltový kráľ

Súťaže v netradičných športových disciplínach žiakov základných škôl

HUDBA TRNAVE 2014

■ Slovenský festival umenia 12. ročník

POCTA KONTRABASU

■ 17. októbra o 18.00 h v Kopplovej vile GJK MOYZESOVO KVARTETO, komorný súbor mesta Skalice Filip Jaro – kontrabas

Program: W. A. Mozart, M. Gajdoš, A. Moyzes, J. K. Vaňhal

■ 18. októbra o 17.00 h v Kaštieli v Dolnej Krupej ROMAN PATKOLO – kontrabas (SK/CH)

LADISLAV FANČOVIČ – klavír
JÁN SLÁVIK – violončelo
Program: A. Piazzolla, G. Dinicu, E. Morricone, R. Patkoló, J. Williams, G. Bottesini

■ 19. októbra (nedeľa) o 18.00 h v Synagóge – Centre súčasného umenia

BASS BAND
Ján Krigovský, Ján Prievozník, Metod Podolský, Ján Borza – kontrabasy
Stephanie Szanto – mezzosoprán (CH)

Program: W. A. Mozart, R. Wagner, S. Palúch, V. Jaš, M. Comendant, J. Borza, G. Bottesini

KINO HVIEZDA

■ 1. 10. o 17.30 VŠIVÁCI
19.30 O KOŇOCH A LUĎOCH

2. a 3. 10. NEPREMIETAME

■ 4. 10. o 15.30 SEDEM TRPASLÍKOV – 2D

17.30 TRAJA BRATIA

19.30 ANNABELLE

■ 5. 10. o 13.30 SEDEM TRPASLÍKOV – 3D

15.30 SEDEM TRPASLÍKOV – 2D

17.30 STRATENÉ DIEVČA

20.00 ANNABELLE

■ 6. 10. o 16.00 SEDEM TRPASLÍKOV – 2D

17.30 STRATENÉ DIEVČA

20.00 ANNABELLE

■ 7. 10. FILMOVÝ KLUB NAOKO

18.00 TRAINSPOTTING

20.00 IDA

■ 8. 10. o 16.30 STRATENÉ DIEVČA

19.30 IMPROLIGA

■ 9. 10. o 17.30 LÁSKA NA VLÁSKU – slovenská premiéra

19.30 ANJELI – slovenská premiéra

■ 10. 10. o 17.30 ANJELI

19.30 STRATENÉ DIEVČA

■ 11. 10. o 15.30 SEDEM TRPASLÍKOV – 2D

17.30 LÁSKA NA VLÁSKU

19.30 ANJELI

21.30 ANNABELLE

■ 12. 10. o 15.30 SEDEM TRPASLÍKOV – 2D

17.30 LÁSKA NA VLÁSKU

19.30 ANJELI

■ 13. 10. NEPREMIETAME

■ 14. 10. FILMOVÝ KLUB NAOKO

18.00 POST TENEBRAS LUX

20.00 DETI

■ 15. 10. o 17.30 ANJELI

19.30 LÁSKA NA VLÁSKU

■ 16. 10. o 16.00 DOM KÚZIEL – 3D

17.30 ČO S LÁSKOU

19.30 DRACULA: NEZNÁMA LEGENDA

■ 17. 10. o 16.00 DOM KÚZIEL – 2D

17.30 ČO S LÁSKOU

19.30 SUDCA

■ 18. 10. o 15.30 DOM KÚZIEL – 2D

17.30 SUDCA

20.00 DRACULA: NEZNÁMA LEGENDA

■ 19. 10. o 13.30 DOM KÚZIEL – 3D

15.30 DOM KÚZIEL – 2D

17.30 DRACULA: NEZNÁMA LEGENDA

19.30 SUDCA

■ 20. 10. o 17.30 ČO S LÁSKOU

19.30 SUDCA

■ 21. 10. FILMOVÝ KLUB NAOKO

18.00 BORGMAN

20.00 PULP FICTION

■ 22. 10. NEPREMIETAME

■ 23. 10. o 17.30 ČO SME KOMU UROBILI

19.30 TRABANTEM AŽ NA KONEC SVĚTA

■ 24. 10. o 15.30 ŠKATULIACI – 3D

17.30 ČO SME KOMU UROBILI

19.30 JOHN WICK

■ 25. 10. 15.30 ŠKATULIACI – 2D

17.30 ČO SME KOMU UROBILI

19.30 JOHN WICK

Kalendár kultúrnospoločenských podujatí

■ 2. – 4. októbra o 19.00 h v kine Hviezda a koncertnej sieni Marianum

ZOOM+ 2014 – siedmy ročník medzinárodného a cappella festivalu v Trnave. Účinkujú: Otto Voce (SK), Jazzation (HU), For you (SK), Opus Jam (F), A cappella (SK), Quartonal (D)

■ 5. októbra od 9.00 do 14.00 h v Mestskej športovej hale AKVATERA TRNAVA

Najväčšia akvaristicko-terari stická výstava na Slovensku. Svoje zvieratá a chovateľské pomôcky predstavia chovatelia zo Slovenska, Čiech, Maďarska, Poľska a Rakúska. K dispozícii bude bezplatná chovateľská a veterinárna poradňa a možnosť odфотографovať sa s pytónom alebo inými „príšerkami“

Vstupné: Deti do 6 rokov, zdravotne a telesne postihnutí zdarma, dospelí 2 eurá, študenti a dôchodcovia 1 euro

■ 7. októbra o 11.00 h v Knižnici Juraja Fándlyho 100 ROKOV BUDOVY

KNIŽNICE – program pri príležitosti 100. výročia postavenia budovy Slovenskej hospodárskej banky, dnes Knižnice Juraja Fándlyho v Trnave, a 145. výr. narodenia architekta a staviteľa Milana Michala Harminca. Súčasťou bude inaugurácia príležitostného poštového lístka Slovenskej pošty

■ 7. októbra o 17.00 h v západnom krídle radnice GENIUS LOCI

Trnavská súťažná výstava fotografií rozširuje uhol záberu. V hľadáčíku jej siedmeho ročníka už nie je len Trnava, ale aj atmosféra, duša akéhokoľvek miesta či mesta, ktoré svojou

výnimočnosťou alebo skromným pôvabom, kompozíciou farieb, originálnym príbehom či krásou okamihu oslovilo autorov. V ideálnom spojení sa spolutorcom a súčasťou genia loci stáva aj fotograf...
Výstava bude otvorená do 30. októbra vždy v utorok a štvrtok od 10.00 do 12.00 h a od 14.00 do 17.00 h

■ 7. októbra o 19.00 h v kaplnke západného krídla radnice TVORIA SVET A ŠŤASTIE VO VLASTNEJ KUCHYNI

Vernisáž autorskej výstavy fotografií Petra Lančariča
Výstava bude otvorená do 30. októbra vždy v utorok a štvrtok od 10.00 do 12.00 h a od 14.00 do 17.00 h

■ 7. októbra o 19.00 h v Berlineri DKP na Pekárskej 40 PRAK – Prednášky, Rozhovory A Koncerty

– Strel'ba do masovej kultúry
Prednáška – Matúš Porubjak:
Lýra – symbol básnického umenia
Rozhovor – Oksana Lukomska:
Kiwanis bábiky pomáhajú
Koncert: Romanika
Vstupné 3 eurá, študenti 1,50 eura

■ 8. októbra o 19.30 h v kine Hviezda

IMPROLIGA – tradičná súťaž v divadelnej improvizácii. Príďte sa zabaviť, alebo skúste aj vy zabávať publikum. Je to ľahšie, ako sa môže zdať...

■ 14. októbra o 17.00 h
v západnom krídle radnice
RADOSŤ – vernisáž výstavy detskej tvorby výtvarného krúžku Rybička a Kreatívneho ateliéru pod vedením výtvarníčky Oksany

Lukomskej. Príďte sa pozrieť, koľko fantázie a radosti je v tvorbe detí, ktoré sa chcú s vami podeliť o jasot svojho srdca...
Výstava bude otvorená do 23. októbra vždy v utorok a štvrtok od 10.00 do 12.00 h a od 14.00 do 17.00 h, a v nedeľu 19. októbra od 14.00 do 17.00 h

■ 17. októbra o 18.00 h v Kopplovej vile POCTA KONTRABASU

12. ročník Slovenského festivalu umenia Hudba Trnave

■ 18. októbra od 9.00 do 17.00 na Kapitulskej ulici TRNAVSKÝ RÍNEK

Pozývame vás stráviť príjemný jesenný deň na najkrajšej ulici v historickom centre mesta. Na Trnavskom rínku nájdete tovar od lokálnych predajcov a výrobcov, knižnú burzu a celodenný program pre veľkých aj malých

■ 18. októbra o 14.00 h v Západoslovenskom múzeu Škola ľudových remesiel KURZ MAĽBY NA SKLE

pod vedením lektorky Evy Neubauerovej. Objednávky osobne alebo na telefónnom čísle 033/5512913
Vstup je 1,50 €. Treba si priniesť temperové farby a tri štetce rôznej hrúbky

■ 18. októbra o 18.00 a 20.00 h v Berlineri DKP na Pekárskej 40 divadlo Kontra:

RUM A VODKA
Hádka so šéfom. Pár pív.
Hádka so ženou. Zase pár pív.
Koniec? Nie! To je len začiatok šialeného víkendu, v ktorom sa môže prihodiť všetko... Iba pre milovníkov skvelej zábavy, silných dojmov a silných drinkov: mix, ktorý aj mŕtveho postaví na nohy

■ **18. októbra o 19.00 h v Divadle Jána Palárika**
Ferko Urbánek: KAMENNÝ CHODNÍČEK – premiéra

Na javisko trnavského divadla prichádza najhranejšia slovenská veselohra. Od svojej prvej premiéry pred sto rokmi v Skalici už úspešne dojala srdcia niekoľkých generácií divákov. Ide o príbeh zakazovanej lásky medzi Evuškou a Adamom, ktorej bránia „staré hriechy“ ich rodičov...

■ **19. októbra o 18.00 h v Synagóge – Centre súčasného umenia**
POCTA KONTRABASU

12. ročník Slovenského festivalu umenia Hudba Trnava

■ **21. a 22. októbra v hoteli Holiday Inn**
PRÁCA A KARIÉRA 2014

Účasť na prvom trnavskom veľtrhu práce prisľúbilo vyše tridsať významných spoločností pôsobiacich v Trnave a Trnavskom kraji. V ponuke bude viac ako tisíc pracovných miest

Podujatie organizuje spoločnosť Your Choice s podporou Mesta Trnavy, Trnavského samosprávneho kraja a Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny v Trnave

■ **22. a 23. októbra v Mestskej športovej hale**
VEĽTRH PRE SENIOROV

6. ročník veľkého kultúrno-spoločenského a edukačného podujatia, ktoré organizuje mestská samospráva pri príležitosti Mesiaca úcty k starším

■ **24. októbra o 19.00 h v Divadle Jána Palárika**
HUDOBNÝ RECITÁL JANY ANDEVSKEJ

Koncert trnavskej speváčky, skladateľky a hudobníčky spojený

s uvedením jej nového CD
Vstupenky v predpredaji na www.djp.sk alebo priamo pred koncertom

■ **25. októbra o 20.00 h v štúdiu DISK Trnava**
SOLITUDO

Účinkujú: Monika Babicová, Jozef Belica, Milan Brežák, Daniel Duban, Monika Chudá, Branislav Mosný, Ján Rampák, Alžbeta Sersenová a Peter Tilajčík.

Hudba: Jozef Belica, výtvarná spolupráca: Miriam Struhárová, réžia: Blaho Uhlár

Súbor DISK sa v pozmenenej zostave pokúša spoznať a zmapovať situáciu, v ktorej sa človek často ocitá – samotu. Pre niekoho je bolesťou, pre niekoho vykúpením. Sám môže byť človek na opustenom ostrove, ale aj uprostred ľudí. Samota môže spôsobiť psychickú traumu, ale aj regenerovať vnútro človeka. Rôzne pohľady na samotu sa herci pokúšajú vyjadriť dynamickými výstupmi, veľmi často s komickým až groteskným akcentom

Projekt podporili: Nadácia Tatra banky, Ministerstvo kultúry

Slovenskej republiky a MESTO TRNAVA.

■ **25. októbra v Evanjelickom kostole**
VEČER SLOVA A HUDBY pri príležitosti 90. výročia slávnostného posvätenia Evanjelického a. v. kostola v Trnave (26. 10. 1924)
26. 10. o 9.00 h SLÁVNOSTNÉ SLUŽBY BOŽIE

■ **26. októbra o 13., 15. a 17.00 pred Bazilikou sv. Mikuláša**
ZA TAJOMSTVAMI
PODZEMIA MALÉHO RÍMA

Pútavé rozprávanie sprievodkyne Emílie Izakovičovej a františkána Cyrila vám podhalí tajomstvá legendárnych trnavských krypt. Trasa prehliadky povedie od Baziliky sv. Mikuláša k príľahlému karneru, do Kostola sv. Anny a odtiaľ do Kostola sv. Jakuba
Predpredaj vstupeniiek
Turistickom informačnom centre – Región Tirnavia, Trojičné námestie 1. Vzhľadom na priestorové možnosti krypt je pre každý turnus k dispozícii len 50 lístkov

■ **28. októbra o 19.00 h v Berlineri DKP na Pekárskej 40**
BESEDA S KURÁTOROM
ROMANOM POPELÁROM

Prvé podujatie cyklu o architektúre, urbanizme a verejnom priestore. Tentoraz o umení vo verejnom priestore, o sochách a plastikách z čias socializmu

■ **29. októbra o 18.00 h v kine Hviezda**
NOCvKINE – po ročnej pauze sa obľúbená filmová noc vracia na scénu. Opäť uvidíte päť skvelých filmov z celého sveta za jedno vstupné. Podrobnosti nájdete na samostatných plagátoch a v programe kina Hviezda

foto Solitudo: Ctibor Bachratý

Mesto TRNAVA a spoluorganizátori
Stredisko sociálnej starostlivosti v Trnave
Denné centrá pre seniorov v Trnave
Vás pozývajú na podujatie pri príležitosti
Mesiaca úcty k starším

6. ročník *Veľtrh* pre seniorov

22. – 23. OKTÓBER 2014

Mestská športová hala v Trnave na Rybníkovej ulici

22. OKTÓBER – STREDA

- 10.00 h** **SLÁVNOSTNÉ OTVORENIE**
Mažoretky seniorky z Brestovian
- 10.20 h** **TANCE PRE VŠETKÝCH**
Ukážky spoločenských tancov
– Klub tanečného športu **Tyrnavia**
- 10.35 h** **POZDRAVY Z OKOLIA**
Folklorný súbor **Modrančanka:**
Dožinky v Modranke
- 11.30 h** **BOHDANOVČAN** – folklorný súbor
- 13.20 h** **SENIORI Z OČOVEJ**
- 13.35 h** **NEBOJME SA HOVORIŤ**
O INKONTINENCII – prednáška
- 14.20 h** **CVIKY NA POSILNENIE**
PANVOVÉHO DNA – ukážky
- 14.35 h** **LOSOVANIE ANKETY**
- 14.45 h** Spevácka skupina **JESIENKA**
Mestská organizácia JDS Trnava
- 15.15 h** **MODRANČANKA** – dychová hudba
z Modranky
- 16.30 h** **VÁM, JEDINE LEN VÁM**
– spieva **Ivan Ožvát**, sólista opery SND

VSTUP NA VŠETKY PODUJATIA JE VOĽNÝ.

23. OKTÓBER – ŠTVRTOK

- 10.00 h** **SLÁVNOSTNÉ OTVORENIE** druhého dňa
- 10.10 h** **Candy club Trnava** – vystúpenie mažoretiek
- 10.15 h** **OD NAJMENŠÍCH...** – pozdravy detí
zo základných a materských škôl
- 11.15 h** **Dámske sexteto Hodonín** – spevácky súbor
- 13.00 h** **OCHUTNÁVKA ZDRAVÝCH JEDÁL**
– Stredná odborná škola obchodu
a služieb Trnava
- 13.45 h** **FIT SENIOR** – ukážky cvičenia pre
seniorov, Saskia Silná
- 14.00 h** **LOSOVANIE ANKETY**
- 14.15 h** **Malženičan** – folklorný súbor
- 14.30 h** **ČLOVEK S RENESANČNÝM ROZMEROM**
– Rozhovor s aktívnym trnavským seniorom
MVDr. Júliusom Molnárom
Moderátor: **Dr. Peter Horváth**
- 15.15 h** **SEREDSKÝ DIXIELAND BAND**
- 16.30 h** **EXIL** – známa skupina hrá a spieva do tanca
aj na počúvanie originálne mixy svetových
aj česko-slovenských hitov

VSTUP NA VŠETKY PODUJATIA JE VOĽNÝ.

SPRIEVODNÉ PODUJATIA

JESEŇ – BOHATSTVO PLODOV A FARIEB / JESEŇ ŽIVOTA – BOHATSTVO SKÚSENOSTÍ A ZRUČNOSTÍ

JESENÁ VÝSTAVA OVOCIA, ZELENINY, KVETOV A BYLÍN – OKRESNÝ VÝBOR SLOVENSKEHO ZVÄZU ZÁHRADKÁROV TRNAVA

- **MERANIE VITÁLNYCH FUNKCIÍ** • **MERANIE HLADINY GLYKÉMIE** • **OCHUTNÁVKA ČAJOV** • **KLASICKÁ MASÁŽ** •
- **PORADENSTVO V OBLASTI ZDRAVIA A SLUŽIEB SENIOROV** • **MERANIE TUKOMEROM** • **VIZÁŽISTKA TVÁRE** •